Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Vi er samfundets bindeled

DANSK POSTFORBUND 75 ÅR

Vi er samfundets bindeled

Dansk Postforbund 1908–1983

Denne bog er udgivet af Dansk Postforbund, København, i anledning af forbundets 75 års jubilæum 16. august 1983.

Redaktion: Jens Holmsgaard, Palle Juliussen og Arne Sørensen.

Teknisk tilrettelæggelse: Per Falck-Rasmussen.

Illustrationer er udlånt af Dansk Post- og Telegrafmuseum (fotografiet side 92 dog af Statens Kunsthistoriske Fotografisamling) eller fotograferet af Erik Nielsen og Mogens Laier.
Bagsidetegningen er af Bjerne Johansen.

Sat og trykt af Skou & Madsens Eftf. ApS, Floras Allé 11, 2720 Vanløse.

Bogen er trykt i 4000 eksemplarer.

ISBN 87-981448-0-4

Forord

Vi er alle mere eller mindre et produkt af den tid og det miljø, vi lever i.

Dansk Postforbund har derfor valgt at markere sit 75 års jubilæum med at udgive en bog, der belyser sammenhængen mellem tiden og medlemmernes arbejdsvilkår og sociale status i samfundet, hvordan post- og telegrafvæsenet er udsprunget af magtens og handelens behov og hvordan tidens malere har skildret postens arbejde.

Men tingene udvikler sig ikke bare af sig selv i takt med tiden. Mennesker kan ved bevidst indsats påvirke udviklingen som Dansk Postforbund har gjort det med udgangspunkt i medlemmernes forståelse for, at man må holde sammen for at få indflydelse og for at få forbedret sin egen dagligdag.

Bogen udgives med det håb, at den viden, som bogen bringer, vil blive en nyttig baggrund for det daglige, faglige arbejde.

En særlig tak skal lyde til Dansk Post- og Telegrafmuseum og dets leder A. Morell Nielsen for velvillig assistance og udlån fra museets righoldige billedarkiv.

København august 1983 *Aage Andersen*

Før stod vi ret for mester

Ni medlemmer af Dansk Postforbund fortæller om arbejdsforholdene for henholdsvis 75, 50 og 25 år siden. Dengang var det nødvendigt med ekstraarbejde og en økonomisk kone for at kunne klare sig for den lave løn.

Ved journalist JENS HOLMSGAARD

Postbud under omdeling ved Kagshusene i Brønshøj 1967.

Peter Heinrich Ringbæk.

Et hårdt liv i det fri

Peter Heinrich Ringbæk, 100 år i april og stadig i stand til at klatre op ad en stige for at tjære et fladt tag (men et skråt kan han ikke klare mere), blev ansat som reservepost i Asminderød i 1916, fordi han efter 19 år som skomager ikke ville sidde inde mere. Nu ville han ud i det fri. Siden 1903 havde postmesteren kunnet kalde på skomagersvend Ringbæk, hvis der pludselig manglede en mand.

Den 100-årige fortæller om tiden før og efter at det 25 år yngre Dansk Postforbund blev til:

– Alting fra dengang er forandret. Simpelthen alting er blevet anderledes i løbet af mit liv, selv vejret. Dengang var der snestorme og vintre. Vi drenge havde megen sjov af at komme op på mælkekanens meder uden at kusken fik held til at ramme os med pisken.

Min far var landpost. Han *gik* på Esrum-ruten, drog hjemmefra kl. 9 om morgenen, var hjemme igen kl. 21 om aftenen. Sådan var det jo. Vi børn gik ofte op på stationen i Fredensborg for at møde ham og gå sammen med ham det sidste stykke hjem. Han skulle gå ad de lange, lange markveje til enligtliggende gårde, hvor der stod en flaske øl og en flaske snaps i bryggerset til posten. Så kunne han selv tage. Og det gjorde han. Min far drak brændevin, gerne 3 pægl om dagen, drukket som den ene sorte efter den anden. En flaske 3-pægler snaps (= 3/4 liter) kostede 27 øre, mens 20 æg kostede 66 øre, og det gjorde et pund smør også. Ak ja, selv dét prisforhold er helt omvendt i dag.

Som 13-årig kom jeg ud at tjene hos en bonde fra maj til november skiftedag 1896. Bonden havde spurgt skolelæreren, om denne ikke havde en dreng, bonden kunne bruge sommeren over. Det var en slavetilværelse. Op kl. 4 morgen, rense kostald og svinestald, ordne mælkejunger og så skyndsomt hjem. Jeg skulle jo også i skole. Men havde bonden arbejde, han ville have gjort, sendte han bare sine to børn i skole med besked om, at jeg ikke kunne komme. Hans børn skulle han nok sørge for passede deres skole og lærte noget. De fik en høne med til skolelæreren, så bonden kunne såmænd godt have holdt mig væk fra skole hele sommeren uden at skolelæreren ville have påtalt bondens forsømmelser mod mig.

Året efter gik jeg i skomagerlære og blev i 1903 reservepost ved siden af skomagerarbejdet. Men først i 1916 fik jeg en fast rute fra kl. 6 morgen til 11 formiddag. Et par gange var jeg blevet snydt for en plads i Fredensborg. Den ene gang fordi postmesterens kone skulle have en lille. Hun sørgede for, at jordemoderens mand, der ikke havde noget arbejde, fik pladsen, selvom han indtil da ikke havde haft nogetsomhelst med postvæsenet at gøre.

I 1919 blev jeg ansat ved Hillerød Postkontor. Jeg var jo gammel, da jeg blev ansat, 36 år, mens de fleste andre var 24–26 år. Selvom jeg var 10 år ældre, var jeg altså bagefter de yngre i anciennitet med det resultat, at jeg nær aldrig var blevet overpostbud. Det blev jeg først halvandet år før min 60 års fødselsdag, som ellers ville have udelukket mig fra at blive overpostbud.

I Hillerød blev jeg smidt fra det ene til det andet. Jeg kom jo fra Fredensborg, hørte ikke hjemme i Hillerød og skulle betragte det som en nådessag, at jeg havde fået ansættelse ved kontoret.

To år efter fastansættelsen giftede jeg mig med en 17 år yngre pige, men blev samme år afskediget som følge af Postspareudvalget af 1920. Jeg kan ikke forstå, at man kunne udvide personalet i 1919 for så at indskrænke to år senere, siger Peter Heinrich Ringbæk.

Forklaringen er, at valget efter kongens påskekup i 1920 gav Venstre og konservative flertal i folketinget. Venstre dannede regering og gik straks i gang med at skære ned, akkurat som nu 63 år senere. Den borgerlige politik synes i det mindste ret så uforandret af tiden.

7 mennesker i 2 værelser

Peter Heinrich Ringbæk fortsætter: Jeg kom til København som distriktsbud på Vesterbro, men da jeg ikke kunne få en lejlighed, måtte jeg bo her alene i 4 år, mens min kone blev i Hillerød med vore efterhånden 3 børn. I 1926 fik vi vor nuværende to-værelsers lejlighed på Islands Brygge, hvor vi har boet med 5 børn. Vi sov alle i samme rum. Når jeg stod op for at gå post, havde jeg hovedpine, så mit hoved var ved at sprænges, af at sove syv mennesker i et lille, lukket rum. Når jeg havde været ude en time, lettede hovedpinen. Vinduet åbnede vi ikke for ikke at risikere, at en blev for-

kølet. Vi boede kun i lejligheden i den kolde tid. Om sommeren boede vi i kolonihavehus.

Nu bagefter forstår jeg ikke, hvordan vi kunne eksistere for lønnen fra postvæsenet. Min kone syede tøj til børnene, jeg lavede hælene. Hvad man kunne lave selv, det gjorde man jo, siger han.

Anne Margrethe Ringbæk: Vi kom da igennem det og godt endda: Børnene kom i skole og tog realeksamen. Tit sad jeg oppe til kl. 3 om natten for at sy tøj til børnene. Kl. 5 skulle jeg op igen for at vække min mand og børnene. Dem vækkede jeg en efter en med en halv times mellemrum for at de kunne gøre sig i stand. De skulle over fælleden dér, hvor Politiskolen nu ligger, til skolen, og da der ikke var nogen skolevej, var ungerne fra brygge-kvarteret tit temmeligt snavsede, når de kom i skole. Da den ældste blev indkaldt som soldat i 1946, måtte jeg sy min fars tøj om til ham. Hæren havde ingenting, hverken undertøj eller noget. Jeg skulle også vaske hans tøj.

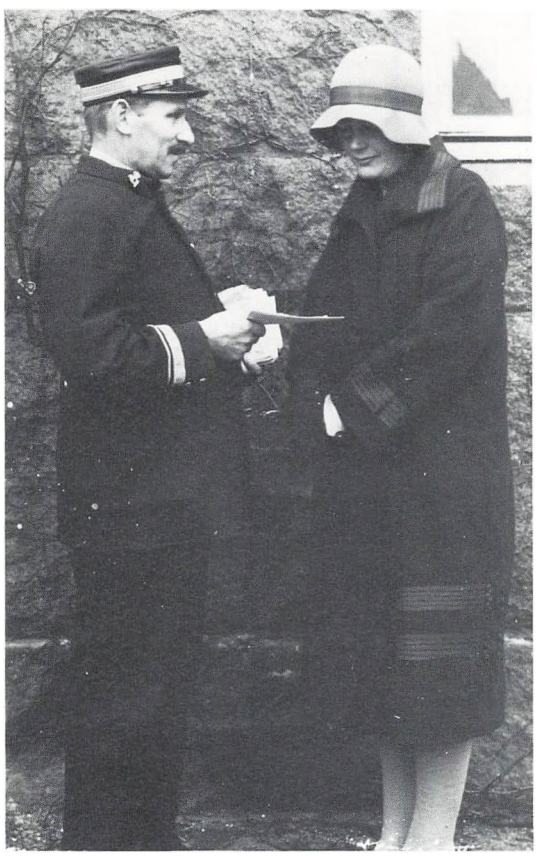

Overpostbud o. 1930.

Trapperne

Den 100-årige fortsætter: Jeg fik lejligheden gennem at jeg var begyndt at gå post på Islands Brygge. Distriktet var med sine 40 opgange i 5–6 etagers huse og tre daglige ombæringer umenneskeligt. Vi var tre mand på skift. To dage måtte vi arbejde fra kl. 6 til 16, men hver tredie dag kunne man for 50 år siden være hjemme efter 6½ times arbejde. Til sidst kneb det med trapperne, og så søgte jeg som 64-årig det ledige distrikt på Strøget, hvor der næsten ingen trapper er. Herfra tog jeg i 1952 min afsked.

Jeg forstår ikke, at jeg ikke hørte en lyd fra postvæsenet ved min 100 års fødselsdag. Jeg fik en hilsen fra dronningen og fra borgmesteren, men ingenting fra posten. De måtte dog vide, det var min fødselsdag. Det kunne de jo se i bøgerne.

Nu passer vor datter os. Hun køber ind for os. Hun er tredie generation Ringbæk ved postvæsenet og holdt i sommer sit 40 års jubilæum i P & Ts tjeneste, slutter Peter Heinrich Ringbæk.

Jeg måtte til cykelprøve for at kunne blive ansat

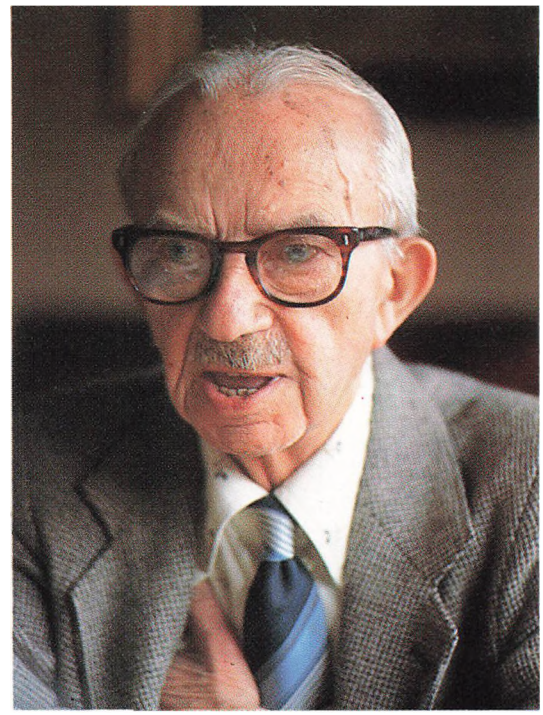

H. V. Pedersen.

For 75 år siden blev H. V. Pedersen cykelbud ved telegrafkontoret i Købmagergade. Men først måtte han vise, at han overhovedet kunne cykle.

– Prøven foregik oppe på loftet. Her stod en cykel. Prøven var et unødvendigt levn fra gamle dage, for selvfølgelig kunne alle vi unge cykle, siger H. V. Pedersen, der nu er 91 år. Han fortsætter:

– Da jeg begyndte i budtjenesten, *gik* de ældre bude ud med telegrammerne. Der var ikke megen trafik i gaderne dengang, mest hestedroscher som vi unge på cykel let kunne overhale. Vi blev rene kunstnere og ekvilibrister på budcyklerne. Biler var der kun få af. Vore udleverede cykellygter var med en slags stearinlys.

De gående bude var nogle gamle nisser. De var ikke rare for os drenge. De dominerede os, sagde ofte »hvad bilder du dig ind, knægt?«

Jeg blev reservetelegrafbud, senere fastansat som telegrafbud, overtelegrafbud og blev til sidst telegrafbudformand, fra hvilken stilling jeg blev pensioneret som 65-årig i 1957. Som budformand var det mig, der skulle holde orden på de unge mennesker og give dem tid for, hvor meget de måtte bruge på turene. De unge kunne godt være noget fræke. De sludrede kun om pigebørn. En frisk fyr, som ellers plejede at høre efter, kom en dag en time for sent hjem fra en tur. »Jo«, forklarede han, »jeg fik en tur ad Torvegade, hvor min pige bor. Så smuttede jeg lige op til hende, men hun var f.... ikke til at komme af med igen«. Jeg skrev den time af og ordnede i det hele taget mine sager selv.

Arbejdet i budtjenesten forandrede sig egentlig ikke meget i de 50 år, jeg var med. Som jeg gav de unge tider for turene, havde andre i sin tid fortalt mig, hvor lang tid en tur måtte tage.

Derimod er der sket store forandringer med telegrafen. Da jeg begyndte i tjenesten, sad man med en morsenøgle. Siden har jeg som pensionist set, hvordan man kan trykke på en knap og i

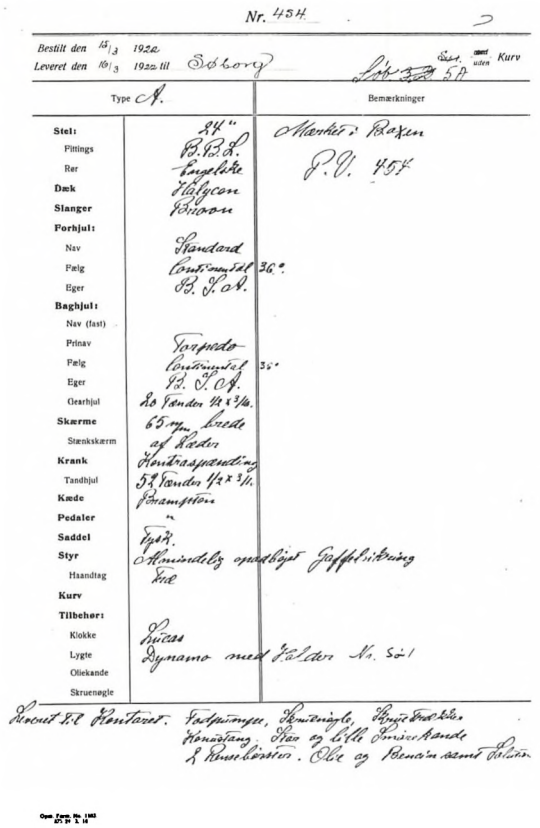

Nr. 454

Bestilt den 15/3 1922
Leveret den 10/3 1922 til Søborg

Sadel med uden Kurv

Type A.

Bemærkninger

Mærket: Roxen
P.O. 454

Stel:	24"
Fittings	B.B.B.
Rør	Engelske
Dæk	Halycon
Slanger	Dunlop
Forhjul:	
Nav	Standard
Fælg	Continental 36"
Eger	B.B.B.
Baghjul:	
Nav (fast)	
Prinav	Torpedo
Fælg	Continental 36"
Eger	B.B.B.
Gearhjul	20 Tænder 11/8 3/16.
Skærme	65 mm brede
Stænkskærm	af Læder
Krank	Kædetrapsætning
Tandhjul	52 Tænder 1/2 x 3/16.
Kæde	Renold
Pedaler	"
Saddel	Type A.
Styr	Almindelig opadbøjet Gaffelstilling
Haandtag	Ens
Kurv	
Tilbehør:	
Klokke	Lucas
Lygte	Dynamo med Fælden No. 501
Oliekande	
Skruenøgle	

Desuden 8/8 Reservedele: Fodpumpe, Reparationsgle, Ringe til Dækkene, Haandtang, Tang og Lille Smøreskande til Rensebørster. Olie og Benzin samt Solution

Dengang havde værkstedet en stambog med et blad for hver eneste af postvæsenets cykler, her for nr. 454, leveret i 1922 til kontoret i Søborg med samt bl.a. »2 Rensebørster. Olie og Bencin samt Solution«.

løbet af et halvt minut få Amerika i tale. Det er jo fantastisk. At det kan lade sig gøre, forstår man slet ikke.

Stolthed og ekstraarbejde

Jeg valgte telegrafen for at få en fast stilling. Sådan tænkte mange dengang. Jeg har heller aldrig fortrudt. Jeg har haft mange gode dage indenfor telegrafen.

I begyndelsen boede jeg hjemme. Det gjorde de fleste af os. Min mor var alene med fire ukonfirmerede børn. Dengang var der ikke socialhjælp, kun fattighjælp, og den var min mor for stolt til at ville modtage. Så hun sad oppe om natten og syede. Aflagte klæder syede hun om til os børn, så vi altid var velklædte.

Min kone, min datter og jeg har altid boet i to-værelsers lejligheder. Jeg var med til at starte forbundets første byggeri, Postparken på Amager, hvor jeg har nr. 5, men jeg har nu aldrig boet der.

Som yngre arbejdede jeg ekstra – tegnede bl.a. annoncer til Posthornet – for at have nogle penge til mine ældre dage. Men nu viser det sig, at jeg ikke behøver de penge, jeg har sparet op, for jeg har økonomisk aldrig haft det så godt som nu. Havde jeg vidst det dengang, havde jeg ikke behøvet ekstra-arbejdet, eller også kunne jeg have brugt pengene som yngre. Da kunne jeg bedre bruge dem end nu, slutter forhenværende telegrafbudformand H. V. Pedersen, København.

Omkarteringen, 1932. Kvindelige kontorister begyndte i 1932 at sortere brobreve.

»Kære landpost, kan du ikke lige fodre svinene«

I 1919 blev Ludvig Henriksen ansat som »gående landpost med tilladelse til at køre på cykel« i Græsted, Nordsjælland.

Dengang var han 21 år. Nu er han 85. Han fortæller:

– Jeg havde været landvæsenselev og magasinforvalter på herregårde, men det var der ingen fremtid i. Jeg kunne jo ikke købe en herregård. Fik iøvrigt også foden kørt over på en gård i Jylland. Men det sagde jeg ikke noget om, da jeg søgte stillingen som landpost. Jeg sagde bare, at jeg havde en høj vrist.

Da jeg først kom ud og lærte folk på ruten at kende, interesserede arbejdet mig. I begyndelsen havde jeg en meget lille rute. I 1922 blev to ruter slået sammen til én, som jeg fik. Så steg jeg i løn.

Lønnen fik jeg kun til at slå til ved at have et ekstrajob på mejeriet, hvor jeg vejede mælk af. Jeg mødte på mejeriet kl. 5,30–6 og var færdig på mejeriet kl. 10. Så spiste jeg frokost hjemme og mødte på posthuset kl. 10,30. Før kom posttoget ikke. Det var først mange år senere, at posten kom frem så tidligt, at vi kunne møde kl. 6 morgen. På den lille rute var jeg hjemme kl. 14, på den større kl. 18. Herudover var jeg også referent til Nordsjællands Socialdemokrat.

Jeg havde en økonomisk kone. Så det gik nogenlunde.

Ludvig Henriksen.

I løbet af de 37 år, jeg gik på ruten, overtog 3. generation gårdene. Som landpost kom man intimt ind på folk, økonomisk og sådan. Fx. kunne der på en gård ligge en seddel, om jeg ville fodre svinene og vende æggene i rugemaskinen, hvis folkene ikke var hjemme.

Et tidligt forår med tøsne kom jeg helt forkommen til en ejendom. Manden sagde, at hans søn kunne smutte hen til den næste gård med posten, så jeg kunne trække cyklen over markerne til Pårup og spare et langt stykke vej. Undervejs kom jeg til en å. Jeg satte cyklen ud midt i åen, men den var mudret, og pludselig stod jeg i vand til midt på livet. På den næste gård sagde

den voksne søn: »Det er dog værst med avisen. Den er pladdervåd«. Nå, jeg fik en gammel avis i gummistøvlerne og gik resten af turen uden at blive forkølet. Forbavsende nok for det var en kold omgang.

Juleaften fik jeg aldrig holdt hjemme. Kom der et kort eller brev med »juleaften« på, måtte det ikke deles ud før juleaften. Ofte kom man på grund af postens sene ankomst til posthuset og den megen ekstrapost ikke afsted før juleaften ved 14-tiden og måtte besørge turen med en lommelygte i hånden. Dengang var der ikke elektrisk lys på gårdene. Lommelygten behøvede jeg ved gårdene. Ude på markerne vidste man, hvor man var.

Landposten fik snaps og småkager alle steder juleaften. En gang kom jeg halvfuld hjem juleaften. Konen kom med flæskesteg. Det kunne jeg ikke tage. Så holdt jeg op med at drikke snaps juleaften.

Juleaften kørte mange bønder for en. Siden, da de fik bil, sagde de ofte, når vejret ikke var til at cykle i: »Sæt cyklen. Så kører jeg dig«.

Vi havde fri 2. juledag, påskedag og pinsedag. Da de røde fik to ugers ferie, fik vi en uge. »Vi landpostbude fik frisk luft nok«, sagde man. De røde i byerne fik også bukser. Det fik landposten heller ikke til at begynde med. Cyklen måtte man selv anskaffe sig, men vi fik en cykelgodtgørelse.

I 1939 bedredes forholdene, da årslønnen blev godt 3.000 kr. Men så kom krigen.

Det, man kommer med, skal være i orden

I 1956 døde den tidligere formand for Landpostbudenes Centralforening og jeg blev valgt som ny formand. De sidste ni år af min tid ved P & T gik jeg ikke på ruten, men fungerede udelukkende som formand for centralforeningen.

Der kom til at ske store ting i de ni år: Motoriseringen. Tiden på ruterne var aftalt som en privat aftale mellem generaldirektoratet og den enkelte landpost. Generaldirektoratet ville ovenikøbet stramme tiderne, men det endte tværtimod med, at jeg fik lempet tiderne, fordi ikke én af arbejdstiderne på de gamle landpostruter holdt. Det var ikke så svært at få lempet tiderne, når man kendte alle ruterne og havde kørt med på hver enkelt med stopur i hånden.

Det vigtigste i fagligt arbejde er, at det, man kommer med, skal være i orden.

Vi fik også ændret det forhold, at et landpostbud anciennitetsmæssigt skulle begynde forfra, når han søgte en postbud-stilling. Nu kan han skifte uden tab af anciennitet og kan blive overpostbud.

Alt i alt vil jeg sige, at det er bedre at være landpost nu end da jeg begyndte i 1919. Nu kan man bare lige sætte sig ind i bilen i al slags vejr uden at mærke noget til det dårlige vejr. En anden en har fået slidgigt i knæene af at cykle så meget på tunge, bløde veje i modvind. Jeg kan ikke mere tåle at sidde stille så længe, siger Ludvig Henriksen og rejser sig for at få bevæget benene lidt.

Måtte stå ret for mester

– Min kone og jeg har ikke fået noget gratis. Livet har været arbejde, hårdt arbejde. Men det er nu også sundt at arbejde. Jeg har altid været pligtopfyldende og glad for at arbejde, siger Thorkild Jørgensen, Korsør, 83 år. Som 75-årig fandt han det lettere at klatre op i toppen af flagstangen for at sætte flagsnoren fast end at lægge flagstangen ned.

– Jeg er udlært som skibstømrer, men da 1. verdenskrig sluttede i 1918, var der ikke brug for at bygge så mange skibe og dermed heller ikke for skibstømrere. Desuden ville jeg hellere have sikkert, fast arbejde, selvom fortjenesten så var mindre. Derfor kom jeg ind ved postvæsenet i Korsør som reserve, siger han.

Der skulle dog gå mange år, før Thorkild Jørgensen blev fastansat. Han var reserve i 13 år heraf landpostbud i 3 år, før han i 1931 blev fastansat. Tre år senere blev han postbud, så overpostbud og i 1961 kontorpakmester, fra hvilken stilling han blev afskediget i 1968 kort før sin 68 års fødselsdag. Han fortæller:

– Korsør havde dengang 5 røde distrikter og 3 landdistrikter. Ofte var der ikke noget at lave for mig som reserve, fordi folk ikke meldte sig syge dengang. Det var der ikke råd til. Jeg har selv gået på arbejde med 39 grader i feber, fordi jeg ikke fik nogen løn, hvis jeg ikke arbejdede. Sådan var det bare.

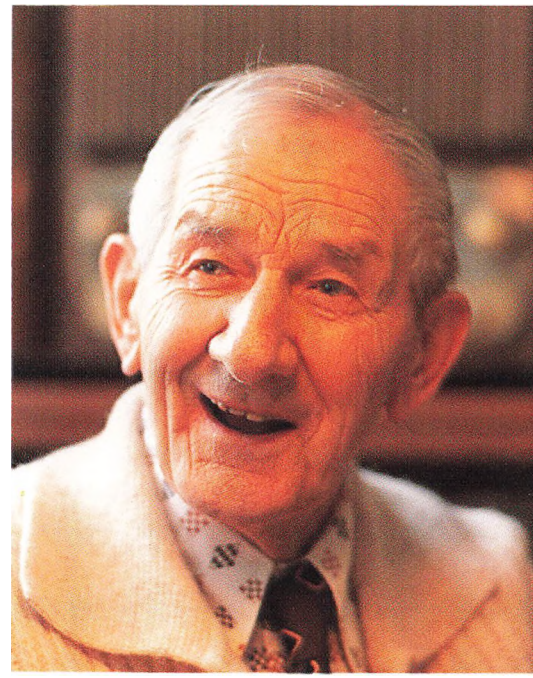

Thorkild Jørgensen.

Klare sig uden arbejde, når der ikke var brug for en som reserve, kunne man heller ikke. Understøttelsen var 12 kr. om ugen, ugelønnen ved arbejde 42 kr. Derfor var jeg bl.a. havnearbejder ved siden af. Ofte er jeg kommet hjem om aftenen uden hud på ryggen efter dagen lang at have slæbt sække på ryggen. Men man måtte jo tage, hvad man kunne få, for at forsørge kone og 5 børn. Min kone har været dygtig til at få pengene til at slå til og sy det brugte tøj om flere gange, så vore børn altid var pæne i tøjet.

– Ja, vi lærte pengenes værdi at kende. Og nu har vore børnebørn alt det, vi aldrig fik, og som vi aldrig kunne drømme om at opnå, siger fru Jørgensen.

Thorkild Jørgensen fortsætter:

– Min første postmester havde været

løjtnant, så tonen på postkontoret var helt militærisk. Vi skulle stå ret, når vi snakkede med mester. Dengang, i både min og forbundets ungdom, trængte vi til fagforeninger. Man fik jo intet ud af ene mand at gå ind til mester. Gennem sammenholdet i fagforeningen og forbundet er det nu blevet helt anderledes. Nu skal regeringen og P & T-ledelsen nærmest føle sig frem hos forbundet... Økonomisk er det også blevet meget bedre. Min kone og jeg har i hvert fald økonomisk ikke haft det så godt som vi nu har det som statspensionister.

Disse forbedringer overser man i tidens debat. Der kritiseres meget, men jeg synes, man glemmer det grundlag, fagforeningerne startede og blev stærke på, nemlig: »Gør din pligt og kræv din ret«.

Vi var få og dagene var lange

Pligten krævede, at man gjorde sit arbejde færdigt. I isvinteren 1928 *gik* jeg Frølund-Tjæreby-ruten på 38 km. Jeg gik fra postkontoret kl. 6 morgen med tasken på ryggen og var hjemme ved 20–21-tiden om aftenen. I faktisk en måned kunne jeg træde i mine egne fodspor tværs over markerne. De stod frosset i sneen. Jeg havde ruten tre år i min reservetid og cyklede normalt de 38 km.

At være post i landdistrikterne var andet end at gå med post og penge. Man skulle ordne mange forretninger for folk såsom at købe sko og kjolestoffer i byen og bringe det ud næste dag. Til gengæld fik man hver dag middagsmad på ruten. En dag fik jeg middagsmad 5–6 gange, en anden gang fik jeg en halv kalv med hjem. Jeg gik også med kontanter – grisepenge – til landmændene fra slagteriet uden nogensinde at blive overfaldet.

Ved juletid kørte en mand med hest for mig. En juleaften var det glat, hesten faldt, og vi måtte gå på hver side af den og støtte den. Dén juleaften var jeg hjemme kl. 21.30.

Nu kører landposten i bil. Det er lettere. Jeg cyklede og måtte en gang lappe cyklen 4 gange på ruten. Det var på den tid, hækkene blev klippet – og nogle havde tjørnehæk.

I reservetiden fik jeg en tjans med at køre søndagsbreve ud. Det gav 2 kr. pr. søndag uanset antallet af breve. Den første søndag var der 7 breve, den næste et halvt hundrede. Ved konfirmation var der 2–300 breve og på Mors Dag 7–800. Søndagsbrevene var til modtagere spredt over hele byen. På store søndage måtte jeg have en hjælper og var først færdig om eftermiddagen. Korsør er 10 km lang fra Revet til skoven.

Så det var også noget af et arbejde senere at skulle tømme de 15–16 postkasser i byen. De skulle tømmes kl. 8, 12, 18, 22 og 5 om morgenen.

Da jeg i 1918 startede på Korsør Postkontor, var der 5 ansatte. Da jeg i 1968 holdt op, var der mange, mange flere. Det betød dels mindre at bestille til den enkelte, dels at vi ikke havde de lange, lange arbejdsdage, vi havde i forbundets ungdom, slutter Thorkild Jørgensen.

Halv løn, ja, men så havde man fast stilling med pension

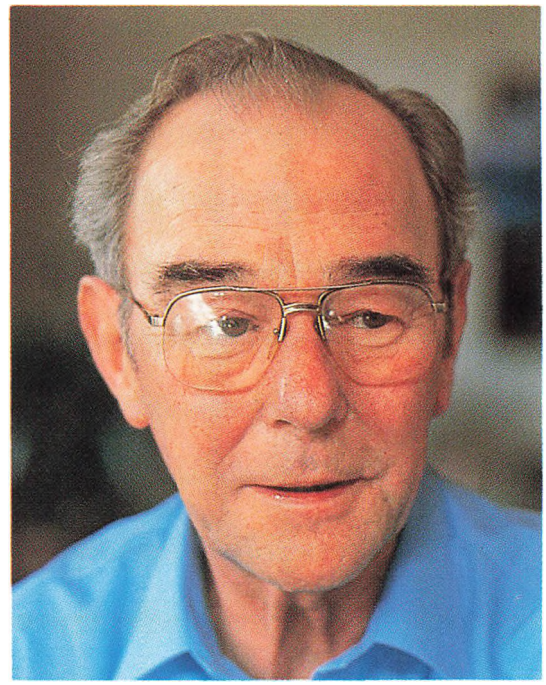

Preben Sylvest.

– Arbejdsløsheden var stor og forholdene elendige, da jeg i 1920'erne skulle ud at tjene. Derfor var det alfa og omega at komme ind ved staten eller kommunen. Min far var ved kommunen. Han sagde »du skal ind ved staten, min søn«. Det kom jeg også, da jeg som 15-årig i 1928 blev cykelbud ved Telegrafstationen på Gl. Kongevej i København. Jeg har været 53 år i P & T, deraf de sidste 45 år ved postkørselskontoret i København, og jeg har aldrig fortrudt, at jeg fulgte min fars råd, siger pensioneret vagtmester Preben Sylvest, Amager, 70 år, og tilføjer:

– I 1937 blev jeg postbud. Min ven, der var slagter, tjente dobbelt så meget som jeg. »Du er godt tosset, at du vil være der«, sagde han. Ja, men jeg havde fast arbejde og en pensionsberettiget stilling. I dag skønner jeg i høj grad på tjenestemandspensionen. Ialt har jeg ca. 100.000 i pension om året.

Preben Sylvest, hvis anbefalinger alle siger, at han »har ordenssans, er høflig og har en korrekt optræden«, fortæller:

– Dengang var postmesteren almindeligvis kaptajn eller premierløjtnant af reserven, kontrolløren ofte også en militærperson. Det gav en vis militær måde at lede arbejdet og sige ting på. Vi skulle i nogen grad stå ret for kontrolløren og postmesteren.

For at blive antaget som cykelbud skulle man gennemgå en psykoteknisk test i Vartov. Vi skulle lægge figurer sammen til trekanter og firkanter, svare på spørgsmål med faldgruber i og fremvise karakterbog fra skolen og anbefalinger fra de steder, vi havde tjent. En gammel læge undersøgte, om benene var i orden.

Da jeg midt i 30'erne blev motorcykelbud for de næste 5 år at køre rundt på en nimbus og tømme postkasser, skulle jeg igen gennemgå en psykoteknisk prøve. Vi skulle stave til »telefon«, »telegraf« og »Post- og Telegrafvæsenet«. Vi skulle også kunne slå op i telefonbogen og finde firmaet Th. Wessel & Vett A/S (Magasin du Nord).

Som 21-årig blev jeg reservepostbud med afløsningstjeneste overalt i København. Man mødte i vagtmesterbureauet kl. 6 om morgenen, hvor ruterne blev fordelt. Kom man for sent, sagde vagtmesteren: »Du er kommet for sent, du kan tage til Klampenborg«. Det var meget langt væk dengang.

Mange steder manglede der brevsprækker i døren. Så måtte man ringe på for at aflevere posten, og var folk ikke hjemme, måtte man sætte foden i døren og presse den så meget op, at et brev kunne skubbes ind ved dørkanten.

Som afløser har jeg gået med folkepension til de gamle. Jeg gik hjemmefra med 30.000–40.000 kr. i kontanter. Det var mange penge, men dengang skete der aldrig noget ved at gå med så mange penge. Var afløserruten i kvarterer for det højere sociale lag såsom pensionerede pastorer eller oberster, faldt der aldrig noget af. Det gjorde der derimod i et hjem for ældre på Falkoner Alle. Jeg skulle ind på hvert værelse, dels for at aflevere pengene, dels for at være damerne behjælpelige med at underskrive en leveattest som bevis til myndighederne på, at de stadig var i live. Damerne vidste på klokkeslet, hvornår jeg kom, og havde lagt en pæn dug på bordet.

Under 2. verdenskrig gik jeg om formiddagen en hjælpetjeneste i Amaliegade. Dem, der var gået under jorden, skulle også have deres post. Viceværten gav mig besked om, hvor jeg skulle anbringe den. Et speditionsfirma gav mig iøvrigt en nøgle til kontoret. Så kunne jeg lægge et depot dér om morgenen, inden nogen mødte på kontoret. Det viser, hvordan man betragtede postbudet som en, man kunne have fuld tillid til. Gennem at bringe post ud som fx. rykkerbreve, får man et indblik i mange ting og i mange folks forhold. Men man siger ingenting. Man er jo diskret.

Om eftermiddagen gjorde jeg tjeneste ved postkørselskontoret. Dengang var der 20 chauffører ved postkørselskontoret. Nu er der 400.

Jeg blev vagtmester ved postkørselskontoret i 1965. Som vagtmester havde jeg stor handlefrihed. Mit job bestod for en stor del i at optage rapporter i forbindelse med færdselsuheld og i at få en mindelig ordning med civile, hvis cykel eller motorcykel var blevet skadet. Jeg havde penge med til at afgøre sagen kontant på stedet, slutter Preben Sylvest.

Postbud under omdeling, o. 1930.

Vi har udviklet os fra at være ingenting til at være mennesker med indflydelse

Egon Jensen.

– Da jeg i 1933 blev ansat i P & T, blev postbudpersonalet regnet som rene nulliteter. I de forløbne 50 år har vi udviklet os til at være mennesker med indflydelse, selvom man i de sidste år har forsøgt at begrænse personalets indflydelse. Imidlertid har vi nu fat i en god ende, fordi Postforbundets medlemmer forstår, hvad det drejer sig om, erklærer overpostbud og fællestillidsmand på Frederiksberg Postkontor, Egon Jensen, 67, der i forbundets 75 års jubilæumsår fejrede sit 50 års jubilæum i P & T's tjeneste.

Som 17-årig begyndte han som cykelbud ved hovedtelegrafstationen. Han fortæller:

– I 1933 var forholdene helt anderledes end i dag. Dengang var der kæft, trit og retning. Vi tænkte ikke nærmere over det. Sådan var det bare dengang. Lønnen på 50 kr. om måneden imponerede ikke. En piccolo ved spritfabrikkerne fik 100 kr. om måneden plus uniform, men der var jo ikke den fremtid i en piccolo-tjeneste, som man forventede at finde i P & T.

Når et telegram ankom, skulle vi øjeblikkeligt ud med det, og vi skulle ved udbringningen overholde tider, som kun ledelsen kendte, ikke vi. En dag havde jeg kørt 8 ture, de syv under tiden, mens jeg på den ottende tur havde brugt et minut for meget. Jeg blev kaldt til skideballe hos kontrolløren. Da jeg fremholdt, at jeg havde klaret de andre syv ture på kortere tid, svarede han: »Det beviser kun, at De har drevet den af« på tur nr. 8.

Ledelsen havde en sort bog, hvor enhver ukorrekt opførsel blev noteret ned. Selv småting blev noteret i den sorte bog såsom ikke at hilse på gårdvagten.

Sagde man noget, røg man ud

I 1935 begyndte jeg i afløsningstjenesten. Gud nåde én, hvis man ikke kunne finde ud af det uden videre vejledning.

Jeg husker, hvordan jeg i oktober 1936 kom som afløser til et distrikt i Brønshøj. Den første dag mødte jeg kl. 6,15 om morgenen. Så bare i gang ved opsorteringsreolen, uden at kende posten og ruten. 2. ombæring skulle finde sted kl. 11,30, 3. ombæring kl. 17,30. Jeg var først tilbage efter 1. ombæring ved 13,30–14-tiden og efter 2. ombæring ved 18-tiden. Dér lå så posten til tredie og sidste ombæring med alle aftenaviserne. Jeg var hjemme lidt før kl. 22 aften efter en næsten 16 timers arbejdsdag. Det var der bare ikke noget at gøre ved. Sådan var jobbet. Jeg gad nok se nogen præstere det samme i dag...

Protesterede man mod noget, blev man betragtet som en idiot. Ledelsen tog ikke hensyn til nogen af os fra postbudpersonalet.

Lillejuleaften 1936 kom jeg til omkarteringen kl. 6 om morgenen. Havde fri fra kl. 12 til 15, og fortsatte så ellers til arbejdet var gjort, hvilket betød, at jeg kom hjem juleaftens morgen kl. 6 efter 21 timers tjeneste. Mødte på arbejde igen kl. 12 juleaften og var hjemme kl. 18 – og faldt omgående i søvn. Sådan gik den juleaften.

Da jeg begyndte i omkarteringen, meddelte vagtmesteren mig: »De ved godt, at man, første gang man møder et nyt sted, møder mindst en halv time før for at forberede sig til arbejdet«.

Sådan var tonen dengang. Men den trussel, vi altid havde hængende over hovedet, var også alvorlig nok: Sagde man noget, røg man ud i den kolde sne. Man kunne blive afskediget for helt ligegyldige ting. Der fandtes gode postmestre, men der var også nogle temmelig strenge mestre imellem. Når man blev kaldt ind til kontrolløren eller postmesteren, var det aldrig for det gode, men fordi ledelsen klagede over ubetydeligheder. Forskrifterne var hårde og de skulle nøje overholdes. Man måtte ikke fløjte i omkarteringen. Man skulle tage huen af, når man kom ind i brevbærerstuen og sige »De« til overpostbudet – og vagtmesteren var en konge.

Det er svært for folk i dag rigtigt at fatte det. Jeg har prøvet at fortælle de unge om dengang. »Du må jo være åndssvag, mand, at du fandt dig i det«, svarer de. Joh, men havde jeg ikke fundet mig i det, havde jeg været færdig i statstjenesten.

Dengang skulle man bare gå, til arbejdet var gjort og posten var ude.

Søndag havde vi altid fri. Herudover havde vi kun én helligdag om året: 2. juledag. Alle øvrige skæve helligdage skulle posten ud.

Nå, det var ikke kun elendighed det hele. Sammenholdet mellem kollegerne var godt, og der var stemning blandt postbudene, når vi stod ved de gammeldags lamper og sorterede posten og fyldte taskerne.

Nøjsomt, men pænt

Lønnen var elendig. Efter 50 år i tjenesten får jeg nu 11.000 kr. om måneden. Det er ikke imponerende, når man ved, hvad ufaglærte tjener. Så i 60'erne med

den fulde beskæftigelse var det nemt at lokke folk fra P & T.

Som 17-årig fik jeg 50 kr. om måneden. Lønnen steg til 60 kr., da jeg blev 18, og til 210 kr., da jeg som 24-årig blev rød mand i 1940. Som ugift fik jeg kun to-trediedele dyrtidstillæg. Når man giftede sig, fik man 100 kr. mere om måneden.

Vi levede et nøjsomt liv. Spiste rimeligt godt: Grødmad og fisk samt lidt kødretter. Det vigtige for ethvert postbud var, om ens kone var i stand til at få noget ud af små penge... Min kone kunne. Det klarede vi os på og så på noget ekstra-arbejde.

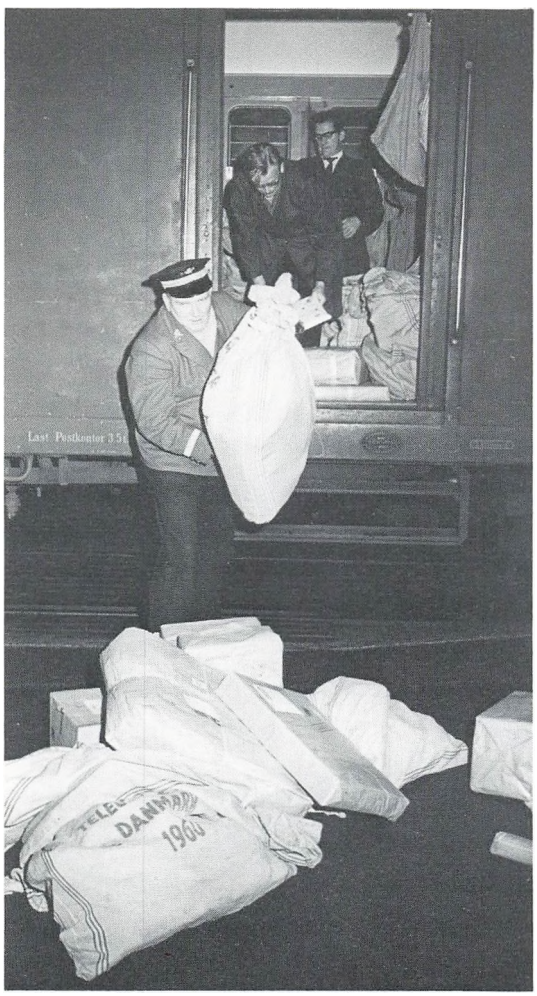

Udlæsning i Ringsted af færdigbehandlet post til Østsjælland til bilbefordring Ringsted-Køge-Haslev fra bureauvogn i tog 2008 A, Fredericia-København, februar/marts 1965.

Vi boede i en et-værelses lejlighed med et lille amerikansk køkken. Vi sov i køkkenet. Her boede vi med et barn og en overgang også med to børn, inden vi fik en to-værelsers lejlighed. Og nu bor vi i en stor lejlighed på 102 kvadratmeter. Den fik vi i 1964. Så meget bedre var tiderne blevet. Men da var børnene flyttet hjemmefra.

Da børnene kom, måtte der gøres en indsats. De skulle først og fremmest have. Så måtte vi andre se, hvad der blev tilbage. Mange hang på den, når de fik børn. Når man som 25-årig blev fastsansat, kunne man låne.

Set med nutidens øjne var vi fattige. Men samfundet udenom var jo også fattigt, så jeg vil sige, at vi sad lidt smått i det. Egentlig fattigdom som den fandtes i forrige århundrede, kan man læse om i Chr. Christensens bog »En rabarberdreng vokser op«. Modsat vil jeg sige, at det, børn får i dag, er overflod.

Der var et sammenhold, som hjalp os over forhindringerne. Fælles for hele gården havde vi i vaskekælderen et komfur, hvor man kunne bage o.s.v. Man måtte bruge lang tid i kø for at få en flaske mælk eller to. Vi hjalp hinanden med at stå i kø.

Konen syede tøj, og ungerne var altid pæne i tøjet. Vi havde et pænt hjem. Man måtte glæde sig over de små ting.

Vi er først begyndt at have det godt 20–30 år efter, at vi skulle have haft det. Paris var længe et fata morgana for mig. Og så pludselig en dag for nogle år siden blev drømmen til virkelighed: Jeg oplevede at komme til Paris. Min far, der også var i postvæsenet, kom aldrig uden for Sjælland...

Man sagde i 30'erne og 40'erne, at vi skulle lægge mindst 20 pct. til lønnen, fordi vi fik pension, og fordi vi var forholdsvis sikrede mod arbejdsløshed. Men det kunne man jo ikke købe rugbrød for.

For 25 år siden forbedredes lønforholdene. Vi følte, at nu skulle det gå fremad. Alligevel stagnerede lønningerne i 60'erne. Et eksempel: I 1957 indførtes jubilæumsgratialer. 250 kr. efter 25 år, 400 kr. efter 40 år og 500 kr. efter 50 år i tjenesten. Sidstnævnte beløb forhøjedes til 1.000 kr. i 1964, svarende til en månedsløn. Jeg fik også 1.000 kr. i 50 års gratiale her i 1983, og nu svarer beløbet bare til en tiendedel månedsløn.

Man kan få en bedre løn ved at gå arbejdsleder-vejen. Men vi kan jo ikke være arbejdsledere allesammen.

Skal vi gøre os håb om en bedre løn, skal vi også have en bedre uddannelse. Uden en uddannelse til postbudtjenesten kan man jo bare tage hvem som helst.

At være postbud og brevbærer er et krævende job. Tænk på, hvad et postbud med 60–63 opgange skal huske. Der er 600 husstande med i gennemsnit 2½ person i hver. Det betyder, at man mere eller mindre skal kende 1800 navne, siger Egon Jensen.

Han blev i 1951 sekretær i Københavns Postbude Forening og medlem af Dansk

Motorcykle, benyttes til kassetømning 1939.

Postforbunds hovedbestyrelse, i 1956 formand for landsoplysningsudvalget, i 1958 redaktør af »Posthornet« og kom i 1961 tilbage til Frederiksberg Postkontor, hvor han blev valgt som tillidsmand for brevbærerne. I 1971 blev han sammen med en ledelsesrepræsentant udpeget til at undervise i samarbejdsudvalgsspørgsmål og træne i samarbejdsteknik, og i 1975 blev han, sideløbende med jobbet på Frederiksberg Postkontor, ansat af generaldirektoratet som lærer ved opfølgningskurset i Rørvig for postbude på prøve. I 1977 etableredes en fællestillidsmandsordning ved Frederiksberg Postkontor, og Egon Jensen blev fællestillidsmand foruden at være underviser.

Egon Jensen fortæller:

– Da jeg i 1971 blev udpeget som den ene af to undervisere og trænere i samarbejdsteknik og SU-spørgsmål, skulle postmestrene for første gang i P & T's historie modtage undervisning af en personalerepræsentant. Nogle af dem var da også mærkværdige i hovedet ved den oplevelse.

Før i tiden var postvæsenet jo militærisk præget, og postmesteren hørte til de fine i byen sammen med politimesteren, præsten, lægen og toldforvalteren. Nu er postmesteren bare postmester.

Hvor *stor* afstanden mellem postmesteren og personalet var, oplevede jeg en gang, hvor en hund havde bidt et postbud. Hundeejeren påstod, at hunden kun havde bidt, fordi postbudet havde drillet den, hvorpå postmesteren på stedet gav hundeejeren en undskyldning for postbudets opførsel. Man troede dengang mere på publikum end på personalet. Der er et langt spring til nutiden, hvor breve ikke bringes ud, hvis hunden ikke er låst inde.

Et andet eksempel: Jeg havde i 50'erne bl.a. landpostbud Hansen på forbundets tillidsmandskursus i Middelfart. Han fortalte, at han og hans kollega Olesen skulle have overarbejdsbetaling efter opmåling af deres ruter. Olesen havde fået sine penge, mens Hansen ikke havde fået noget af sit tilgodehavende. Hansen gik derfor til postmesteren, som svarede: »Hvor vover De at komme til mig med sådan noget. Olesen er fattig. De har jo penge i banken. Kan De se at komme ud.«

Eksemplet viser også noget om den uvidenhed om egne rettigheder, der dengang herskede blandt personalet.

Det tog lang tid at fjerne de gamle holdninger og det militæriske præg. Forbundet startede med studiekredse for at øge den almindelige viden blandt personalet. Oplysning skulle der til for at vi kunne komme videre. Forbundet kom stærkt ind i billedet, fik mere fod på det hele. Men samtidig var samarbejdet med P & T-ledelsen forrygende dårligt i 60'erne, og det kulminerede i 70'erne. I denne situation skiftede P & T chef. Den nye generaldirektør Poul Hansen satsede stærkt på samarbejde og indførte den helt frie form med »dumentaliteten«. Måske var overgangen *for* overvældende. De gamle former lå dybt i blodet på folk, som følgende episode fra sidst i 70'erne i marketenderiet i en statsinstitution viser: Marketenderi-

formanden bad mig skrive til chefen for at få en pålægsmaskine. »Jamen, du behøver da ikke at skrive til ham. Chefen er her. Gå hen til ham og bed ham om pålægsmaskinen«, svarede jeg. Det turde han ikke. Autoritetstroen ligger os i blodet. Vi er opdraget til at passe hvert vort, og at de fine er mere end vi. Ja, måske har de en eksamen, men derfor behøver vi ikke at krybe for dem. Det endte med, at *jeg* gik hen til chefen, som derpå gik hen til marketenderi-formanden. Han fik den ønskede pålægsmaskine.

I dag er den militære ånd heldigvis afløst af en afslappet form, fordi vi i forbundet har haft gode folk. Tiden har også bidraget, men tidens ånd udnyttes kun, når folk gør noget ved forholdene. Tingene kommer sjældent af sig selv. Vi skal selv gøre noget, og det første skridt er oplysning og viden.

I den forbindelse må jeg sige, at nogen har misforstået noget i forbindelse med tjenstlige forhør, som foretages, hvis en tjenestemand indberettes for tjenesteforseelse. Mange troede, at forhørene var et yderligere drag over nakken. Tværtimod. De er en beskyttelse af tjenestemanden. Postmesteren kan ikke afskedige nogen, selvom han er sur på vedkommende. Tidligere afhang ens forhold helt af postmesteren. Hvis mester sagde »jeg vil ikke have ham der«, røg man ud. Man kunne blive forflyttet på grund af bagateller såsom at komme for sent 6–7 gange.

De tjenstlige forhør har betydet, at mange har klaret sig, hvor de tidligere ville være blevet fyret. Ved forhøret har tjenestemanden en bisidder med fra sin faglige organisation, Dansk Postforbund.

Forbundet står efterhånden stærkt. Med Aage Andersen i spidsen har vi opnået væsentlige ting. Der er ofret mange penge på oplysning. Det har betydet en udvikling af postbudpersonalet. Vi har i dag en bedre forståelse af mange ting, og vi har udviklet os fra at være betragtet som nulliteter til at være mennesker med indflydelse.

Det år, jeg startede i P & T, havde forbundet 25 års jubilæum. Det spekulerede det 17-årige cykelbud ikke nærmere over.

I 1950 var jeg for første gang med på kongres i Dansk Postforbund. Kongressens emner var løn og arbejdstid.

I dag beskæftiger forbundet sig med ting, vi tidligere end ikke turde drømme om at beskæftige os med: Uddannelse, arbejdsmiljø, arbejdsledelse, arbejdsmetoder og teknologi.

Vi har jo fået indflydelse alle steder. I dag laves der i P & T ikke noget, uden at forbundet spørges »hvad synes I?«, »hvad mener I?«. Forbundet er blevet en respekteret organisation, og ledelsen går ikke udenom forbundet, fordi det ville være det samme som at gå udenom personalet.

Dét er den helt store forskel på nu og dengang. Dengang dikterede man bare. Vel har ledelsen også i dag retten til at lede og fordele og kan give ordrer – men disse skal begrundes, slutter Egon Jensen.

Vi røde er postvæsenet

– Vi røde er postvæsenet. Vi kan ikke mekaniseres. Er posten en frisk og dejlig fyr, synes folk, at postvæsenet er en frisk og dejlig institution. Folk er ligeså flinke, som man gør dem til. Et postbud skal altid være i godt humør. Posten hører nærmest lidt til familien. Men ikke i boligblokkene. Man snakker så meget nu-til-dags om at komme hinanden ved. Men det bliver ringere og ringere, erklærer Holger Pedersen, 70, tillidsmand gennem 25 år på Randers Postkontor og tidligere kredsformand. Han fortsætter:

– Jeg begyndte som reservepostbud i 1936 ved Aalborg Postkontor, blev postbud to år senere og flyttede i 1943 til min fødeby Randers, hvorfra jeg blev pensioneret som overpostbud i 1977. Da var jeg 64, men måtte gå på grund af slidgigt i knæene af at gå på trapper.

Da husmødrene begyndte at gå med indkøbsvogne, tænkte jeg »sikke idioter, vi er, at vi ikke har fundet på det for længe siden«. Jeg fik en fætter til at lave en vogn. Det blev til Randers-vognen.

Jeg har altid været glad for at være postbud. Det er et frit og dejligt hverv. Når man er ude med posten, er man sin egen herre. Er man hurtig, kan man tjene en halv times fritid. Ikke penge.

Som pensionist savner jeg morgensnakken i budstuen.

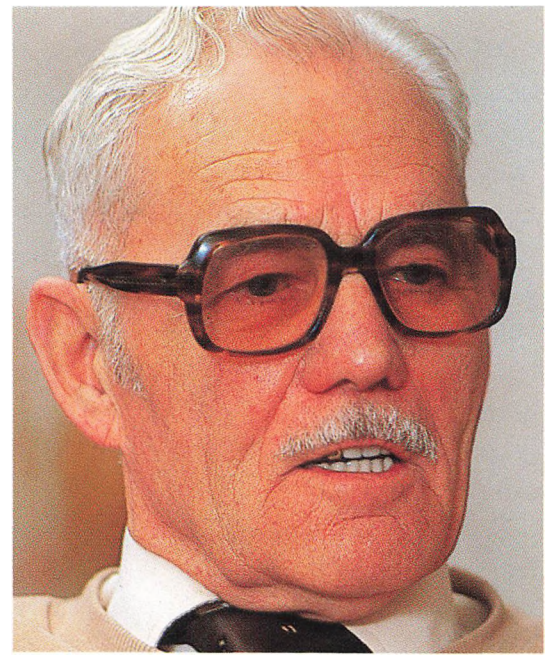

Holger Pedersen.

Forskelle mellem før og nu

Dengang som nu afleverede postvæsenets kunder deres post om eftermiddagen, og den skulle være ude næste morgen.

Der er både negative og positive forskelle mellem dengang og nu.

Den negative forskel: Vor indstilling om, at tingene skulle være i orden, når man gik fra postkontoret, og at man skulle være tro og agtsom, er forsvundet en smule. Jeg har som tillidsmand givet en opsang, når nogen gik og luskede. Så har jeg sagt, at »vi skal ikke have en hvalp som dig til at ødelægge de goder, vi har opnået i samarbejde med ledelsen«.

De positive forskelle:

Der er kommet en fri og dejlig omgangstone. Man skal ikke mere stå med

samlede hæle og hatten i hånden overfor mester. Mangen en postmester havde jo en fortid i militæret. Dengang var der i det hele en vældig forskel til de overordnede. Jeg tror, det skyldes, at nogle af dem havde været sekondløjtnant og troede, at de var en hel Kong Gulerod. Jeg fik oprettet samarbejdsudvalg på Randers Postkontor, men vi er ligesom ikke kommet ud af stedet. Det gode ved SU er imidlertid, at parterne ikke kan påtvinge hinanden noget. Man skal være enige.

Arbejdsforholdene kommer an på ledelsen. Dengang var den mere autoritær. Nu er den mere demokratisk.

En fordel er det også, at 3- og nogle steder 4-delte tjenester ikke mere findes. Her har 11-timers-reglen betydet et vældigt fremskridt. På de små steder begyndte man med brevposten om morgenen, skulle så ud med pakker på Long John-cyklen og tage togposten om aftenen. Vel havde man haft fri indimellem, men arbejdsdagen strakte sig med sin 3-delte tjeneste over 12–14 timer.

Dengang havde vi heller ikke fri om lørdagen. Vi skulle have fire fridage om måneden, men fridagene kunne falde på forskellige ugedage. Vi havde én årlig ferie, og den kunne godt falde samtidig med den første sne.

Arbejdet er blevet lettere nu. Dengang skulle man knokle, og der fandtes mange sure tjenester. I hjælpedistrikterne skulle man fx. møde om morgenen, sortere post, bringe den ud og tømme kasser sidst på dagen.Man var tit først hjemme kl. 23 om aftenen. Den slags tjenester findes heldigvis ikke mere. Nu har vi gode arbejdstidsregler.

Omvendt har PO 75 ført til meget papir. Da jeg begyndte for snart 50 år siden, bestod kontrollen i, at en kontrollør, som aldrig selv havde prøvet at gå i distriktet, talte breve op. Nu er kontrollørens dømmekraft blevet til papir. Nu opmåler man skridtlængder og kontrollerer sig selv til døde. Et reglement bør kun bruges, når man er i tvivl. Til daglig skal man ikke bruge reglementet, men den sunde fornuft. Et reglement kan sommetider læses, som fanden læser biblen.

Sagen for P & T må stadig være, at forretningsmanden, der lægger sit brev i postkassen i Randers kl. 18, kan være 98–99 pct. sikker på, at det er ude i København næste dag. Men nu er man gået over til central sortering. Det be-

Landpostbud nr. 69, Welton Green Hansen, på den, fra 15. dec. 1960, motoriserede landpostrute: Hillerød-Bendstrup.

fordrer ikke hurtigheden. Tidligere sorterede vi selv i Randers. Juleposten klarede vi f.eks. på 20 timer. Gav man os tiden, kunne vi selv sortere, og posten behøvede ikke at tage omvejen ad centralsorteringen, hvilket ofte forsinker den med en dags tid.

Vi har fat i den lange ende

Her i byen har vi altid haft en postmester, der var til at snakke med. Vel har vi kunnet diskutere og været uenige, men ikke uvenner. Man skal jo til det igen ved næste problem. Derfor gjaldt det om at viske tavlen ren, inden man gik ud af døren.

De adresseløse forsendelser har taget et vældigt opsving. Københavnerne begyndte at strejke på spørgsmålet om adresseløse, mens vi lokalt lavede en ordning om, at vi skal besørge så og så mange hold for at opfylde arbejdstidsnormens minut-tal til uforudsigelige forsendelser. Hvad der kom herudover, skulle også deles ud mod, at vi fik fritid. Det kunne i løbet af et år blive til en ekstra fridag, måske helt op til en uges ekstra fri.

I Aalborg har de bladkoner til at dele fag-, uge- og månedsblade ud. I Randers deler vi dem ud på 2–3 dage efter modtagelsen. Ligeså med fx. selvangivelserne fra kommunen. Til gengæld vil vi ikke høre noget for, at vi på en dag med mindre at lave går en halv time tidligere hjem.

Det er tillidsmandens opgave at være med til at få den slags til at køre. Vi har iøvrigt som personale fat i den lange ende. Man kan slæbe en hest til truget, men ikke tvinge den til at drikke.

Vidste et mulehår mere

Med rette praler Dansk Postforbund af sin kursus- og oplysningsvirksomhed og sin uddannelse af tillidsmænd. Denne viden-virksomhed er kommet i gang ikke mindst takket være Aage Andersen.

Oplysning er en betingelse for fagligt arbejde. Her gælder det iøvrigt, at man ikke skal skifte tillidsmanden ud hvert andet år, men en tillidsmand skal heller ikke sidde så længe som jeg. Man skal hele tiden sørge for, at der uddannelses- og videnmæssigt er nogen, der kan overtage posten, så der ikke opstår et tomrum.

Man er pisket til at gå på kurser og erhverve sig viden for at kunne følge med. Ved en forhandling skal man vide, hvad man snakker om, og man skal være kompetent til at forhandle. Skal man som tillidsmand først spørge 50 mennesker til råds, er man dummere end før man begyndte at spørge.

Ofte har vi vidst et mulehår mere end mester. Det har vi klaret os på i forhandlingen. Har mester truffet en utilfredsstillende afgørelse, er spillets regler, at tillidsmanden kan anke til forbundet, mens postmesteren sender sagen til generaldirektoratet. Så forhandler forbundet med generaldirektoratet. Derved har jeg fået ret et par gange, siger Holger Pedersen.

Omkarteringspostkontoret, jan. 1959. Transportbånd med klodser op til sorteringsanlægget af disse.

Velfærd og utilfredshed

Om de økonomiske forhold før og nu siger han:

– Man snakker om de gode gamle dage. Sludder. Dengang var der forskel på gifte og ugiftes løn. Vi havde ikke råd til cigaretter til hverdag. Vi var fire mand, der splejsede til en 10 styks pakke cigaretter. Nu har man råd til ditten og datten. Med tjenestemandspensionen på godt 5.000 kr. netto om måneden kan jeg tillade mig mere end da jeg begyndte som postbud i 1936. Dengang havde man ikke råd til hver måned at rejse fra Aalborg til Randers for at besøge sine forældre. Et af de første år som postbud købte min kone et par strømper til sig selv, som jeg »fik« i fødselsdagsgave.

Sådan var tiden dengang. Man sad småt i det. At komme ind ved postvæsenet var som at vinde i lotteriet. Så havde man fast arbejde. Da jeg blev konfirmeret i 1927, fik jeg et par træsko og blev sendt ud at tjene. Blev siden soldat og med daværende stats- og krigsminister Th. Staunings underskrift sergent og oversergent i fodfolket. Ja, forsvarsministeriet hed dengang krigsministeriet. Da jeg ingen faglig uddannelse havde, søgte jeg efter militærtiden ind til P & T, hvor militærpapirerne var en fordel.

Min far var portør ved DSB. Som dreng kom jeg 8 dage til Bornholm. Det var helt uhørt dengang, og jeg blev misundt af alt og alle. Nu rejser folk rask væk til Tenerife.

Jo, velfærden er blevet betydeligt bedre, men ikke tilfredsheden med tilværelsen. Det er frygteligt i dag, som alle er misundelige. Et tilfreds menneske betragtes nærmest som unormal. Kun blandt ældre findes tilfredshed – fordi vi har kendt de små tider. I 60'erne talte man om »gammelmands-pladder«, når jeg i beretningen til generalforsamlingen talte om 30'erne. Men jeg må sige, at jeg beundrer folkene fra kampen i 1899. De havde ikke det daglige brød, men stod alligevel sammen, skulder ved skulder. Det kan man ikke få folk til i dag. Så skal det da være meget alvorligt. På generalforsamlingen kommer de utilfredse ikke, men dagen efter kan de ordne alle problemerne. Så går de rundt i krogene med deres utilfredse »sådan skulle I have gjort«. Puha, for en lurvet holdning, slutter Holger Pedersen.

Vi blev bare sendt ud i det, nu øves man heldigvis først

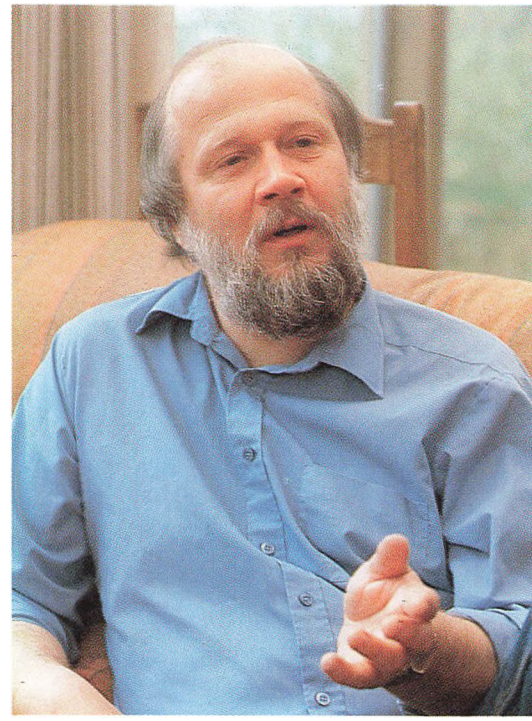

Ole C. Larsen.

– Der er sket så meget fra jeg blev ansat for 25 år siden og til i dag. Dengang var der mere kæft, trit og retning: »Du skal gøre det og det«, blev der sagt – og man sagde aldrig imod. Man skulle kende og overholde sin plads i rangordenen, sige De til overpostbudet og vagtmesteren selvom vi var i samme fagforening. Jeg tror nok, at de unge mennesker af i dag ville hoppe vredt i vejret, hvis man bød dem de samme forhold, som vi fandt os i, siger kontorpakmester ved Roskilde Postkontor, Ole C. Larsen, 40, og tilføjer:

– Men den mere menneskelige tone på arbejdspladsen har også en bagside. Vi gamle har den indstilling, at arbejdet skal gøres, at vi skal være færdige, om nødvendigt ved at give den en skalle. De unges mentalitet er mere afslappet: »Hvad vi ikke når i dag, kan vi nå i morgen«. Det er en slap holdning, som vi allesammen er medskyldige i har udviklet sig gennem opdragelsen i hjemmene og i skolerne.

Ole Larsen fortalte ved sit 25 års jubilæum i P & Ts tjeneste få måneder før forbundets 75 års jubilæum, at han ville have været i lære som radiomand, men der var ingen læreplads at få. I stedet fik han som 15-årig plads som cykelbud ved telegrafen og rigstelefonen i Roskilde – og blev så hængende i P & T: Reservepostbud 1960, postbud to år senere, overpostbud og nu kontorpakmester i lønramme 9.

– Jeg var i sin tid en af de yngste kontorpakmestre. I dag kommer man ret hurtigt op i lønramme 9. Det er også den eneste måde, man kan give kontortjenestens folk kompensation for de ubekvemme arbejdstider på. Så jeg håber, at alle i kontortjenesten kommer op i lønramme 9, siger Ole Larsen og fortæller om forskellen mellem 1958 og 1983:

Før og nu

– Alle jagede med én som 15-årig. Det byder man ikke nogen i den grad i dag.

Som reservepost er jeg tit gået hjem

kl. 18 med følgende afskedsord fra vagtmesteren: »Jeg ringer i aften for at fortælle, hvornår du skal møde i morgen«. Man vidste aldrig, hvad man havde fra den ene dag til den anden, hvornår man skulle arbejde, hvornår man havde fri.

Kom der en sygemelding til juleaften eller nytårsaften, kunne man dagen før få at vide: »Du møder lige juleaften og julenat eller nytårsaften og nytårsnat« fra kl. 21.30 til 6 morgen. I dag lukker butikken juleaften og nytårsaften kl. 18, og der kører ikke flere tog.

Før kunne man have lørdag-søndagsvagt tre-fire uger i træk og torsdag få at vide: »Du tager lige en ny weekendvagt«. I dag er der mere system i det, og der tages hensyn til, om man netop har haft en lørdag-søndagsvagt.

Der er gjort meget for uddannelsen og indøvningen af nyansatte. De har næsten en måned nu. Vi andre blev bare sendt på hovedet ud i det. Pludselig en dag fik jeg at vide »du tager tjeneste 17-1-45 i morgen aften«.

Tjenesten omfatter at hente og bringe post til alle aftentog på Roskilde station. Jeg var som lamslået. Tænkte »hvordan pokker kommer du igennem det?« Men jeg kom da igennem med alle 12–13 tog uden nogen form for forhåndsinstruktion. Dén tjeneste glemmer jeg aldrig.

Før havde vi en større omlæsning af pakker mellem togene i Roskilde. Det er helt faldet bort.

Tidligere strakte jeg lønnen ved meget overarbejde. Man var jo ung og pengene rare. Først de seneste 5 år har jeg så vidt muligt sagt nej til overarbejde til fordel for alle mine fritidsinteresser med bl.a. sport, dyr, opdragelse af unge.

Sikkerhedsarbejdet

For to år siden blev jeg valgt som sikkerhedsrepræsentant og er nu kommet med i det 1983 nystartede hovedsikkerhedsudvalg for P & T.

Dengang, man begyndte med sikkerhedsarbejdet, kunne et sikkerhedsudvalgsmøde tage 10 minutter. Nu har vi været oppe på at have 27 punkter på dagsordenen ved et SI-møde på Roskilde Postkontor.

Sikkerhedsarbejdet tages mere seriøst nu. Ledelsen og arbejdstilsynet har ændret holdning overfor statens ejendom. Holdningen er ændret i retning af, at nu skal tingene også arbejdsmiljømæssigt være i orden. Miljøet har virkelig meget at sige på en arbejdsplads. Et godt arbejdsklima giver et godt arbejdsresultat, og i den forbindelse må jeg sige, at vi har et godt kammeratskab på Roskilde Postkontor. Også personalet har fået en bedre holdning til sikkerhedsarbejdet. Det har personalet ikke altid taget alvorligt. Når sikkerhedsrepræsentanten vendte ryggen til, tænkte folk »sikke en tosse, alt det sikkerhedsgas sinker arbejdet«.

Men Roskilde *er* en farlig arbejdsplads. Hvert døgn kører ca. 260 tog gennem Roskilde, nogle gennemkørende for fuld fart, mens vi skal hente post og bringe post til en masse andre tog. Vi har kun en eneste ting at holde os til for at vide, om et gennemkørende tog er på

Roskilde 1941. Elektrokarre.

vej: DSBs signaler. Men DSB skal overholde tiderne og sætter i samme øjeblik, et tog standser, grønt blink til, at det må køre igen. Så kan det på afstand være svært at vurdere, om blinket er til det holdende tog eller et gennemkørende tog, der er på vej. Og togene kører hurtigere. Pludseligt er de der. I september 1982 fik vi derfor løfte om, at DSB vil sætte roterende lys for gennemkørende tog. Det holdt hårdt. DSB mangler også bevillinger til sådant sikkerhedsarbejde, og arbejdstilsynet mente ikke at kunne gøre DSB noget. Jeg har også fået gennemtrumfet, at vi nu af sikkerhedsgrunde har 10 minutter til at køre hen til et tog. Så er det skuffende, at nogle kolleger kan finde på at snakke de 5 minutter væk og skal skynde sig hen til et tog. I hastværket kan den dødsensfarlige situation opstå.

Et andet sikkerhedsproblem er pengerøveri på postkontorerne. Risikoen herfor ville mindskes, om vi havde radioer med en rækkevidde på 25 km, med hvilke vi straks kunne kontakte politiet og samtlige politipatruljevogne indenfor 25 kilometers afstand. Radioerne koster 6.000 kr. stykket. Men ledelsen ser alene på, hvad noget koster, og først når der har været røveri, så kan vi måske få radioerne. Jeg synes ikke, man skal vente på flere postrøverier.

Derimod er det lykkedes for os at få ordnet vinduer, ventilation m.v. Det kostede en million kroner og tog os 10 år. Da vi begyndte, fik vi at vide, at »det ikke ville være arkitektonisk rigtigt«. Siden har vi kæmpet, men først da generalforsamlingen besluttede at gå til arbejdstilsynet, hvis der fortsat ikke skete noget, blev de nødvendige penge fundet på en eller anden konto, slutter Ole C. Larsen.

Indførte ny teknik – og blev pensioneret sammen med den

I 39 år arbejdede V. G. Borchmann, 65, som mekaniker og overmekaniker ved teletjenesten i Jylland. Han var som en af tidens nye mænd med til at indføre ny, moderne og bedre teknik – og lod sig pensionere som 63-årig i 1981, da alt, hvad han havde lært, kendte og kunne, blev gjort håbløst gammeldags af ny, moderne og bedre teknik.

Borchmann beretter:

– Jeg var efter krigen med til at omsætte den femte, direkte telefonforbindelse mellem Århus og København. Dengang var en linie en linie, d.v.s. et trådpar hele vejen fra Århus til København. Det var en stor dag. Tænk, nu kunne der føres fem telefonsamtaler på samme tid mellem Århus og København, eller rettere mellem det halve Midtjylland og København. Da jeg holdt op i foråret 1981, var der 20.000 forbindelser. Dengang i 1942 havde kun nogle få store rigstelefonabonnenter som oliemøllen, Brdr. Dahl og de største hoteller daglige telefonforbindelser til København, og enhver samtale så langt væk skulle bestilles. Nu er København telefonisk lige så tæt på Århus som en af forstæderne her, og alle vi med telefon derhjemme har fået selvvalg til det meste af verden.

V. G. Borchmann.

Det blev gjort muligt med, hvad der i 50'erne var ny teknik: Radiokæderne og bærefrekvensanlæg på kabel med ubemandede forstærkerstationer for hver 20 kilometer. Før i tiden, da en telefonlinie endnu var et trådpar mellem to centraler, var det statens, d.v.s. P & T's opgave at sørge for forbindelserne mellem landsdelene og de indenjyske forbindelser af over 100 kilometers længde. Det var en lang afstand dengang. Der blev bygget forstærkerstationer med ca. 90 kilometers mellemrum. De kørte med elektricitet fra batterier og omformere. Det gav en masse pasning døgnet rundt – og det var det arbejde, jeg blev ansat til, da jeg i december 1942 begyndte ved 3. ingeniørdistrikt i Århus. Jeg er uddannet elektriker.

Det var igen en stor dag, da vi efter

krigen fik det første bærefrekvensanlæg med 12 kanaler. Anlægget kunne altså klare 12 samtidige telefonsamtaler. Siden, i 1952, kom der anlæg med 48 kanaler, 60, og derpå 120 kanaler og så kom coaxial-systemet med først 900 og så 2700 kanaler og i dag er der slet ingen grænser. Det hele er gået så hurtigt, at hver gang, vi fik bygget et hypermoderne anlæg, viste det sig at være forældet i løbet af 4–5 år. Engang begyndte vi at pille en station i Horsens ned stort set samme dag, som vi var blevet færdige med at bygge den. Der var i byggeperioden fremkommet ny og større anlæg, som bedre passede til Horsens' behov for telefon- og teletrafik, og så var det billigere at flytte det nye, men allerede forældede og for lille anlæg til en mindre by med et tilsvarende mindre behov for teletrafik og installere markedets nyeste og største anlæg i Horsens.

Til allersidst i min tid ved P & T forandrede alt sig. Det system, jeg havde kendt gennem 40 år, var pludselig passé. Nu skulle alting være digitaludstyr og impulssystemer. For mig at se er der med digitalsystemet ingen grænser for, hvad der kan lade sig gøre. En endnu mere fantastisk udvikling end den, vi har set omkring telefonerne, forestår: Det vil blive allemandseje at få den impulsbårne elektronik og dataudstyr ind i hjemmet. Ingenting vil blive tilbage af det gamle. Ingenting.

Men for mig var det svært at skulle omstille sig til et helt nyt system,når jeg alligevel ikke havde så mange år tilbage, inden jeg *skulle* pensioneres. Derfor bakkede jeg faktisk ud, lod en yngre komme til, som har tiden foran sig, og blev ved at passe det gamle, indtil jeg valgte at på på pension som 63-årig.

Børster, håndværkere og elektronikteknikere

Borchmann kan også berette teleteknikkens udviklingshistorie på en anden måde:

– I gamle dage, d.v.s. før min P & T-tid, som begyndte i 1942, anlagde kolonner af liniefolk, »børster« kaldet, telegraflinierne. Det første telegrafkabel blev lagt for 100 år siden fra København til Fredericia til Hamborg.

Kolonnerne gik langs banen og de store landeveje. Når en kolonne kom til en landsby, blev pigerne lukket inde. Man havde jo hørt så mange beretninger om, hvad børsterne kunne finde på, og det skulle være sikkert og vist, at...

Indendøre på rigstelefonstationer skulle der bruges en-to teknikere for hver 20 liniefolk, som lavede stangledninger/luftkabler. De dygtigste af liniefolkene kom ind på stationerne som teknikere. De ældste af mine mekanikerkolleger i 1942 var begyndt som liniefolk.

Efterhånden blev der bunker af teknikere og store, store anlæg. Et kabel er jo et kabel.

Så begyndte man at antage håndværkere som teknikere, og således kom bl.a. jeg ind i billedet.

Nu bliver anlæggene mindre og mindre, mandskabsbehovet ligeså, mens

kravet om uddannelse øges nok en gang. Nu skal man vide noget om elektronik og datateknik.

Vil hr. telegrafingeniøren...

V. G. Borchmann har i mange år samlet anekdoter og historier fra gammel tid og fortalt dem i 3. distrikts personaleblad under overskriften »Go'e gamle daw«. Men var de så gode, de gamle dage?

– Næh, siger han. Men på en måde jo. Man havde mere tid, tid til arbejdet, tid til at hygge sig og beskæftige sig med hinanden. Nu er alting blevet så stort, at man ikke kender alle dem, man arbejder sammen med i så stort et hus som telefonhuset i Slet. Det pudsige er, at om 100 år vil tiden nu blive til »de gode gamle dage«.

Da jeg kom i 1942, skulle man tiltale højere ansatte i 3. person og fx. sige »vil hr. telegrafingeniøren...« Det kunne jeg ikke få mig selv til. Man skulle vise respekt for overordnede og tiltale overmekanikeren med »De«. Embedsmændene var embedsmænd på en måde, vi i dag vil kalde »forbenede«, og det var svært for en ny og ung at begå sig. Det var sjældent, nogen turde give fanden i det hele og sige noget til dem.

I krigsårene kom folk tættere på hinanden. Så holdt det op. I dag falder ingen på halen, fordi en ingeniør bliver distriktsingeniør.

Som mekaniker og siden overmekaniker har jeg haft stor selvstændighed i arbejdet. Jeg har ikke haft en ingeniør over mig. Denne selvstændighed hænger også sammen med, at man antog håndværkere.

Da man i mine sidste P & T-år indførte du-formen, var jeg selv blevet ældre og havde svært ved at vænne mig til at sige »du«.

Købte folk med løfte om pension

For 30 år siden blev jeg valgt som tillidsmand. At være tillidsmand dengang var også at være sjælesørger for kollegerne og at bruge ugers arbejde på normeringsforslag. Man kunne skrive 40 anbefalinger for at få et par forfremmelser igennem på et par år. Det var helt overdrevet.

Lønmæssigt er tjenestemændene de senere år fulgt godt med. Det har ikke altid været så godt. Her må jeg iøvrigt sige, at vi teknikere har fået en god behandling af Postforbundet. Man kunne have regnet med, at forbundets store kæmpegruppe af postbude ville kunne kigge med en vis misundelse til, at teknikerne har mere end andre. Men man har været vældig large.

Det var jo mit som alle tjenestemænds mål at få fast stilling med pension. Alligevel syntes jeg i begyndelsen nok, at det gav for lidt. Jeg måtte tjene ekstra penge ved at tage døgnvagter og søndags-, aften- og nattevagter.

Jeg får nu 8.300 kr. i pension om måneden. Det er jeg godt tilfreds med. Men godt at det er blevet sådan, at man ikke mere kan købe folk med løfte om pension, slutter V. G. Borchmann.

Et barn af tiden

Forbundet og det faglige samarbejde har forbedret medlemmernes sociale vilkår. Vejen har været lang siden århundredskiftet, hvor postbudlønnen var væsentligt mindre end det, der strengt taget skulle til for at kunne eksistere, og hvor det nærmest blev betragtet som brud på lydigheds-forpligtelsen at kritisere ledelsens almægtige dispositioner.

Af redaktør BENT HANSEN

Forbundet og det faglige samarbejde har skabt bedre arbejdsforhold.

Postvæsenet kitter samfundet sammen ved fra myndigheder, erhvervsliv og borgere at modtage, sortere og udbringe meddelelser. I bureauet sorteres og transporteres på samme tid. Billedet er fra 1965.

Datidig teknik. 1907.

Vi opfatter vor egen tid som en periode præget af omvæltninger. Samfundet er i konstant forandring. Vi skal hele tiden indstille os på nye situationer. Erfaringer, vi tidligere har tilegnet os, har kun begrænset værdi fremover.

Men i den henseende er vor tid såmænd ikke særlig enestående. Hvis vi ser tilbage på den tid, der skabte det moderne postbud, så var den tid ikke mindre præget af forandringer end nutiden. Fra at være gammeldags brevbærere, der kun førte begrænsede mængder af post rundt i samfundet, blev post-etaten omkring århundredskiftet til et integreret led i det moderne samfund. Postvæsenet så at sige »kittede« det moderne samfund sammen. Strømmen af meddelelser mellem borgerne indbyrdes – og mellem Danmark og udlandet – var en afspejling af et samfund i opbrud.

Omkring århundred-skiftet var Danmark et samfund midt i et hamskifte. Ganske vist var det stadig i overvejende grad et landbrugs-samfund. Men oven på landbruget var der bygget helt nye erhverv: andels-bevægelsen skabte mejerier, slagterier, indkøbsorganisationer o.s.v.

I byerne opstod helt nye erhverv. Gammeldags håndværksvirksomheder blev erstattet af fabrikker. Industri- og erhvervsgiganter som C.F. Tietgen, H.N. Andersen og brygger I.C. Jacobsen er navne, vi knytter til denne periodes erhvervs-udvikling. De var såkaldte »gründere« – grundlæggere – der skabte hele erhvervs-imperier inden for industri, handel og søfart. Men de er blot særlig kendte enkelt-personer blandt mange andre, der tegnede den udvikling, som førte Danmark fra et samfund domineret af lokale bonde-samfund, til et moderne industri-samfund.

Kommunikation og politisk kamp

Den ny tid stillede krav til kommunikation, både indenlands og udenlands. Det medførte en vældig eksplosion i de opgaver, der kom til at påhvile postvæsenet.

Dermed voksede en ny stand frem: post-etaten med dens embeds- og bestillings-mænd. Den voksede frem parallelt med jernbane-etaten, der var led i samme kommunikationsmønster som post-etaten.

Omkring 1860 havde vi færre end 250 postkontorer i Danmark. Da Dansk Postforbund blev startet – i 1908 – var tallet vokset til mere end 1.000.

I samme periode voksede personalet fra små 600 til knap 8.000. Og disse 8.000 havde fået rigeligt at bestille. Mængden af breve og tryksager var vokset fra 7 millioner om året til 172 millioner.

I denne periode var der også brudt et helt nyt erhverv igennem som en afspejling af den politiske udvikling i Danmark: dagspressen. Postvæsenet ekspederede 6 millioner aviser i 1860. Antallet var i 1908 vokset til 142 millioner. Sådan blev postbudene også formidlere af den politiske kamp i Danmark. Den blev ført gennem den socialdemokratiske presse, den

Postbudene blev formidlere af den politiske kamp ved at gå med aviser, som især fik en vældig oplagsfremgang i takt med, at der blev oprettet landpostruter til hvert hjem på landet (her på vej til Manø i 1930). Landpostruterne gav postvæsenet underskud, men hjalp Venstre til magten.

radikale presse og venstre-pressen – og postbudene stod for en stor del af den fysiske transport af aviserne fra trykked til læser.

Der var også en eksplosiv vækst i mængden af de værdier, postvæsenet førte rundt i landet. Antallet af pengebreve voksede fra 220.000 til 1,3 millioner. Værdien af de penge, der blev sendt pr. postanvisning, voksede fra 1,6 mill. kr. til 180 mill. kr. Og værdien af, hvad der blev opkrævet pr. postanvisning voksede fra mindre end en halv million kroner til mere end 40 millioner kroner.

I 1860 blev der ekspederet 400.000 pakker. I det år, da Postforbundet blev stiftet, var tallet steget til ca. 7 millioner.

Der var en tilsvarende vækst i jernbane-trafikken. Der blev lagt flere og flere kilometer til de danske jernbanestrækninger, mængden af gods og passagerer voksede – og naturligvis også størrelsen af personalet.

Bestillingsmænd

Med væksten både i post- og jernbaneetaten voksede en helt ny stand frem: bestillingsmændene. Grænsen mellem dem og den traditionelle embedsmandsstand var flydende, men man kan vel stort set sige, at bestillings-mændene beklædte de lavere grader i etaterne, mens embedsmændene besatte de højere poster i systemet.

Hele denne gruppes vækst hang sammen med alle de nye funktioner, der skulle udfyldes i et samfund præget af en voldsom omlægning: foruden i postvæsenet og jernbane-væsenet var der også en voldsom vækst i toldvæsenet. Der kom også flere politibetjente og pedeller – og under-officerer kan man også henregne til denne gruppe.

Den nye stand lå i »grænse-området« mellem egentlige arbejdere og de øvre klasser i samfundet. Bestillings-mændene skal ses i sammenhæng med en tilsvarende vækst i funktionær-klasserne i de private erhverv. Mange af dem havde deres udspring i arbejder- og håndvær-

kerhjem, og for dem, der søgte ind i det offentliges tjeneste, har trygheden sikkert spillet en væsentlig rolle.

Begrebet »bestillings-mænd« holdt sig helt frem til tjenestemands-loven af 1919. Sammen med funktionær-grupperne udgjorde de så at sige en »glidende« overgang fra egentlige arbejdere til bedrestillede sociale lag. Selvom identifikationen med andre lønmodtagergrupper blev mere og mere utvetydigt klar, så hører det med i organisationens start – og opvækst-betingelser, at mange af etatens folk ikke i begyndelsen oplevede denne samhørighed.

Man må tage i betragtning, at Danmark var ved at vikle sig ud af en tilstand, hvor den politiske struktur havde været meget stiv. Mange af de ansatte i staten havde stadig normer fra det gamle godsejer- og embedsmands-dominerede samfund. Estrup's provisorie-tid, der først blev afviklet i 1901, var jo netop en periode, hvor man politisk klamrede sig til de gamle normer, og disse holdninger smittede også nedad i systemet til en del af dem, der nu var ansatte som bestillings-mænd.

Også arbejdsgiveren – staten – havde svært ved at akceptere, at postvæsenets

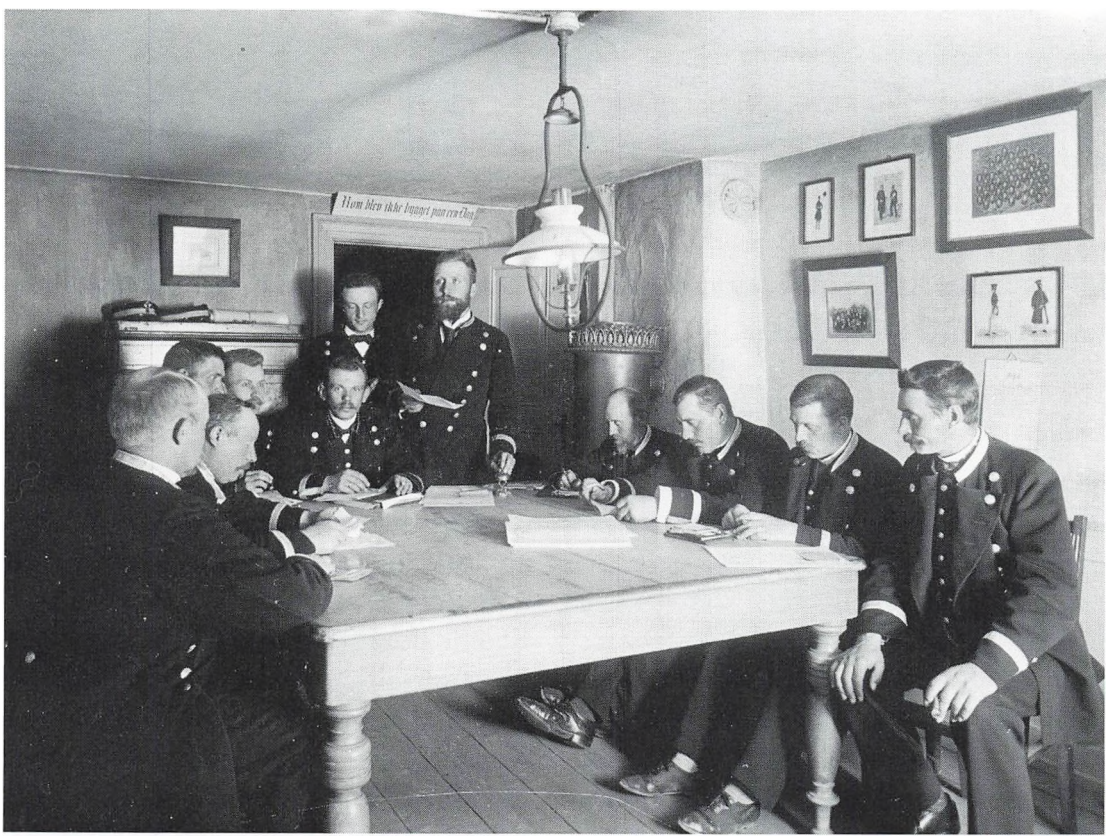

Arbejdsgiveren – staten – havde svært ved at acceptere postvæsenets ansatte som ligeberettigede forhandlingspartnere, så Københavns Postbudeforening holdt bestyrelsesmøde under det besindige slogan »Rom blev ikke bygget på een Dag«. Billedet er fra 1903.

Det blev næsten betragtet som brud på lydighedsforpligtelsen at stille sig kritisk overfor etatens ledelse. Billedet er fra Købmagergades Postkontor 1922.

folk satte sig til bordet over for de ledende embedsmænd og gjorde krav på at være ligeberettigede forhandlings-partnere om løn- og arbejdsvilkår.

Det var for eksempel karakteristisk, at de ansattes organisationer slet ikke var inviteret med, da daværende finansminister Vilhelm Lassen i 1906 nedsatte en lønnings-kommission, som skulle udarbejde en fælles lønnings-lov for de fire trafik-etater: jernbanen, postvæsenet, toldvæsenet og telegrafvæsenet. Det var udelukkende etaternes ledelser og finansministeret, der sad i kommissionen – og iøvrigt gav netop nedsættelsen af denne kommission stødet til oprettelsen af et fælles fagligt fællesorgan for postfolkene – det, der nu er Dansk Postforbund.

Faglig bevidsthed

I 1907 samledes ledelserne af de københavnske postbude og provinspostbudene, hvor man drøftede oprettelsen af en fællesorganisation for postbudene. Blandt de københavnske postbude var der imidlertid stærke brydninger. En gruppe på 120 medlemmer brød ud af Københavns Postbudeforening og dannede deres egen forening med navnet »Dansk Postforbund«. Den udgav en kort tid sit eget medlemsblad.

Første nummer af bladet udkom i

1908, og i den ledende artikel lagde man ud med denne erklæring, der vidner om, at en egentlig faglig bevidsthed nu var under fuld udvikling hos etatens folk:

»Bladet vil af alle kræfter arbejde for, at alle postvæsenets funktionærer i 6. og 7. lønklasse samles i en organisation på en sådan basis, at alle provinspostbude, pakmestre og københavnske postbude får lige stor indflydelse på ledelsen. I dag lægger vi ud, og vi håber, at det, vi kæmper for, og som vi i en årrække har sat som vort højeste mål, nemlig en stor og stærk organisation, må blive til virkelighed inden ret længe, at enhver inden for rækkerne af den kreds, vi henvender os til, vil bidrage sit til, at målet snart nås.«

Første skridt var taget til det, der i august 1908 blev grundlagt som »Postfunktionærernes Fællesorganisation«, der i 1914 blev ændret til »Dansk Postforbund«.

Der var så meget desto større grund til at danne en stærk organisation, som arbejdsgiveren – d.v.s. staten – havde svært ved at anerkende, at dens ansatte ønskede forhandlingsret om løn- og arbejdsvilkår. Det blev betragtet næsten som et brud på de lydighedsforpligtelser, postbudene havde som offentligt ansatte, at de stillede sig kritisk over for etatens ledelse. Men da grundloven jo hjemlede organisations-frihed, kunne man ikke forbyde postfolkene at organisere sig.

Et samfund furet af dybe klasseskel

Hvordan var nu det *sociale miljø*, postfolkene dengang levede i?

Vi må forestille os et samfund gennemfuret af dybe klasseskel, og hvor budgetterne var uhyre stramme. Nedenfor gengiver vi gennemsnittet af 13 »overklasse-budgetter« og 27 arbejderbudgetter. De viser udgifterne på et år.

Man vil se, at der er en iøjnefaldende forskel på de to budgetter. Og hvis vi splitter budgetterne op på enkeltperso-

	Overklasse kr.	Underklasse kr.
Kost	2598	773
Husleje	1479	212
Beklædning og fodtøj	1297	188
Bohave og inventar	451	52
Belysning og brændsel	336	59
Vask	185	23
Bøger og blade	227	19
Fornøjelser	967	76
Skat	640	12
Forening, forsikring, læge, medicin	1123	80

ner, får vi lige så iøjnefaldende forskelle i enkeltpersonernes forbrug. Til ernæring alene brugte en »overklassemand« 478,80 kr. om året, mens en »underklasse-mand« brugte 248,30 kr. En mand fra overklassen spiste 150 pund flæsk og kød i løbet af et år, mens det tilsvarende tal for en arbejder i København var 119 pund, for hans kollega i provinsen 77 pund og for den egentlige landarbejder 39 pund.

I ovennævnte sammenligning forstår vi ved »overklassen« embedsmænd, direktører, handlende og læger.

Lav løn, sygdom og børnedødelighed

Hvordan var nu postbudene placeret i dette billede?

Socialstatistikken fra den tid er begrænset, men Charles Haugbøll har opstillet dette strengt nødvendige årsbudget for et ungt ugift postbud fra tiden omkring århundredskiftet:

	kr.
Fødemidler ca. 1,40 kr. pr. dag	500
Husleje	300
Klæder og fodtøj	150
Varme og belysning	75
Overlevelsesrente, skat og sygekasse	55
I alt	1180

Dengang startede de unge postbude med en mindsteløn på 800 kr. og endte efter mange års tjeneste med en årsløn på 1600 kr. Der var altså et langt spring mellem de faktiske udgifter på mere end tusinde kroner og så lønnen på de 800 kr. – intet under, at postbudene gjorde et mindstelønskrav på 1.000 kr. til deres. På de nederste løntrin kunne postbudene simpelthen ikke leve af den løn, de fik.

Hvis vi sammenligner med gennemsnittet af arbejder-budgetter i statistikken oven for kan vi altså se, at postbudene – specielt de yngre – tilhørte en lavtlønsgruppe i samfundet.

Og til det at være lavtlønnet hørte mange andre sociale kendetegn. De lavtlønnede boede dårligt, og til denne situation knyttede sig også større sygelighed. Den største døds-årsag dengang var – i modsætning til nu – infektionssygdomme. Dødelighedsstatistikken fra dengang viser, at 8 pct. af de børn, hvis fædre var embedsmænd eller grosserere døde inden for ægteskabets første ti år. For almindelige arbejdere svingede tallet fra 16 pct. op til 24 pct. for de hårdest ramte.

Hvad postbudene angår, lå deres lønniveau – for de yngre løntrins vedkommende – nærmere ved arbejdsmændenes end ved de faglærte arbejderes. En faglært arbejder i København tjente i året 1905 i gennemsnit 1242 kr. ifølge beregninger foretaget af Statistisk Kontor i København, mens arbejdsmandens løn næppe var over de 1.000 kr.

Men med den mulighed, postbudene havde for oprykning, blev deres økonomiske kår også forbedret med årene –

Samfundet var gennemfuret af dybe klasseskel. Tegningen er fra det satiriske blad Ravnen 1902. Tallene til højre er årsløn i kroner.

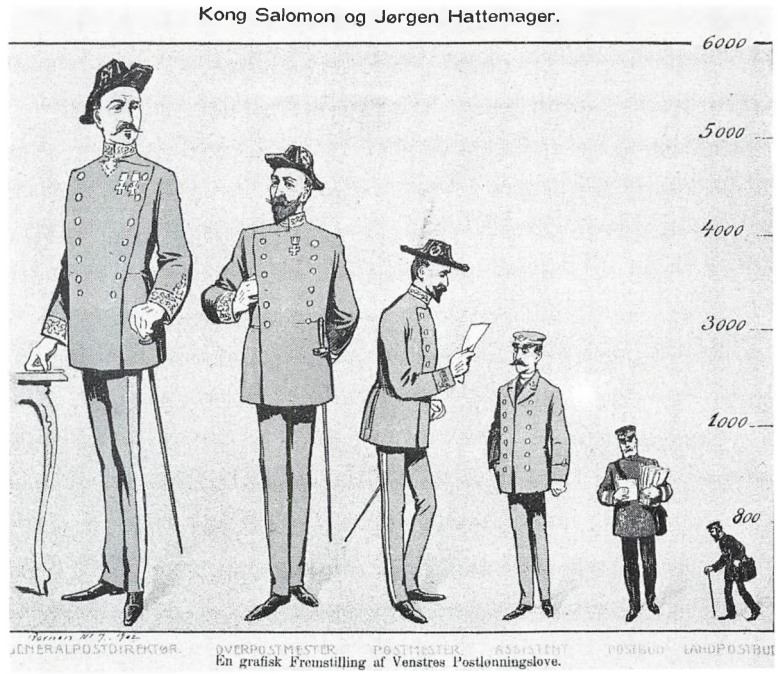

En grafisk Fremstilling af Venstres Postlønningslove.

og på de højere lønningstrin havde de i hvert fald forladt en økonomisk tilstand, der var på grænsen til nød. Men til gengæld var deres økonomi stadig præget af stor knaphed.

Et postbudhjem

Den tidligere skattedirektør A. Christophersen, der blev født i 1894, og som døde i 1970, har i samlingen »Danske hjem ved århundredskiftet« givet en meget charmerende og levende skildring af sin barndom i et postbudehjem i København.

Faderen var ansat ved banegårdspostkontoret og hans distrikt lå på nogle sideveje til Falkoneralle på Frederiksberg. Familjen boede i en lille 3 værelsers lejlighed, og ombærings-tiderne var lagt, så der blev nogle timers fritid midt på dagen.

Der blev tid til at tage sig lidt af familjen og i skumringstimen hørte det til familje-ritualet, at den lille fik historier i stuen, der kun var oplyst af gløderne fra kakkelovnen, hvortil nederste skuffe blev åbnet.

Om selve boligmiljøet i dette postbude-hjem fortæller Christophersen:

»Spisestue og dagligstue lå mod nord, så det var ikke nødvendigt at rulle ned for solen for at beskytte møbelbetrækket mod at falme. Sovekammeret var mod syd; der kunne være ubehageligt varmt sommeraftener, og mine forældre gik ret tidligt til ro, fordi far mødte på posthuset før kl. 7 for at færdigsortere postsagerne fra sit distrikt så tidligt, at han kunne få posten omdelt og være til-

bage på posthuset til næste ombæring kl. 8. Køkkenet lå ligeledes til denne side. På varme sommerdage måtte mor opbevare sine madvarer på et bord ved det åbne vindue i dagligstuen. De blev dækket til med et stykke gaze, for der var mange fluer; der var hestestald i naboejendommen. Det gjorde ingen afbræk i den daglige tilværelse, at stuen om sommeren benyttedes til spisekammer, for vi opholdt os kun i den, når der var gæster hos os.

Spisestuen havde mine forældre købt brugt, da de blev gift. Møblerne var af mahogni i Chr. d. VIIIs stil. Dengang håbløst umoderne og derfor meget billige. Jeg kunne absolut ikke lide stolene. Den buede tværplade i ryglænet gik i stykker, når jeg kom til at vælte en stol, hvilket jo ikke altid kunne undgås... datidens opdragelsesprincipper krævede, at jeg hver gang føleligt blev belært om at jeg ikke måtte vælte stole...«

Til denne lille miljø-skildring hører også et billede af familjens økonomiske situation:

»Der krævedes økonomisk sans for at klare udgifterne ved livsførelsen for fars løn. Han forsålede selv sit fodtøj, havde det fornødne værktøj og gjorde alt solidt og pænt. En af hans venner var snedkersvend og havde lært ham de faglige finesser ved limning af de stolerygge, som jeg knækkede..

Men selvfølgelig var det mor, der gennem den daglige husførelse sørgede for, at der ikke blev brugt for meget. Hun gjorde det så dygtigt, at der hvert år blev lidt til rest. Da den store lockout kom i

Man skulle have en økonomisk kone for at have et ordentligt hjem og være pæn i tøjet. Billedet viser en kassetømmer på omkarteringspostkontoret 1930.

1899, var det en meget streng tid for de familjer, hvori manden blev arbejdsløs. Mellem dem var fars snedkerven. Mine forældre kunne hjælpe med nogle få hundrede kroner, som de havde sparet sammen. De fik dem senere tilbagebetalt, da han atter kom i arbejde, uden at der var aftalt noget herom, og uden at han krævede det..

Mor kunne selv sy sit tøj, og så vidt jeg kan bedømme det, slap hun godt fra det.... Når hun havde brugt sine uldne nederdele en passende tid, syede hun drengetøj af dem. Ved valg af farve og kvalitet blev der taget hensyn til denne dobbelte anvendelse af stoffet. Jeg kan

fra den tid kun erindre hende i nederdele i kedelige mørke farver, så hun har sikkert tænkt for meget på tøjets omsyning til mig.....«

Den lille skildring af hjemmemiljø og økonomi i et postbudehjem omkring århundred-skiftet i København, fortæller – i hvert fald i dette tilfælde – om en hjemlig lune og tryghed, men også om en karrig økonomi, hvor hver en øre skulle vendes.

Interne klasseskel og fagligt fællesskab

Et andet glimt fra datiden fortæller om det klasse-skel, der fandtes inden for etaten selv.

Det er »Posthornet«, der beretter – her gengivet af overpakmester Karl Alfred Andersen i Haugbølls bog »Vores Postbud«.

»En ganske ung postekspedient skulle have vasket sine hænder, men spanden med affaldsvandet var fuld. Han kaldte på et ham underlagt postbud og befalede ham at tømme spanden. Postbudet bad sig fritaget, da han mente, at det ikke var hans arbejde. Ekspedienten meldte det forefaldne til kontorets chef, der vist nok nødtvungent forebragte det for højere vedkommende. Resultatet blev en ordre til kontorets bude om fremtidigt at tømme spanden, når det forlangtes...«

Karl Andersen tilføjer:

Postbudene hører hjemme i arbejderklassen. Billedet er fra postpakhuset, København, 1930.

»Det er min opfattelse, at postbudene hører hjemme i arbejderklassen, men jeg tror, at mange af mine kolleger mente, de var en tand bedre end arbejderne..«

Der skulle gå mange år, før erkendelsen af naturlig samhørighed med de egentlige arbejdere blev så stærk, at postfolkene meldte sig ind i LO – dengang De samvirkende Fagforbund. Det skete først i trediverne efter en uraf-stemning blandt medlemmerne, der langt fra var enstemmig.

Men alligevel var den *faglige* holdning klar nok fra forbundets start under navnet »Postfunktionærernes Fælles-Organisation.« Denne holdning kom til udtryk allerede i organisationens formålsparagraf, der sagde:

»Formålet er at arbejde for forbedring af standens økonomiske og sociale stilling:

a) ved at samle alle postbude, postpakmestre, postkonduktører og de til andre stillinger avancerede kolleger ... samt reservepostbude og reservepakmestre,
b) ved at styrke det kollegiale forhold mellem medlemmerne;
c) ved at arbejde for alle spørgsmål, der kan forbedre medlemmernes livsvilkår;
d) ved at værne standens og det enkelte medlems interesser på alle tjenstlige områder,
e) ved gennem oplysning at højne standen.

Forbundets første faglige krav

Datidens sociale forskning var kun begrænset, men man kan indkredse noget om postfolkenes situation og livsvilkår ved at se på, hvad de gjorde til deres første krav, da organisationen blev stiftet. Det var hovedbestyrelsen, der afstak, hvad den betegnede som »et stort og rigt arbejdsfelt« foran sig.

Her er hovedindholdet af de opgaver, hovedbestyrelsen så for sig:

1) Avancementsordning gennem faste bestemmelser og udvikling af postbudenes klassificering på lønningslovens grundlag.
2) Ret til forsvar over for indberetninger.
3) Regulering af arbejdstiden – støtte til kravet om 8 timers arbejdsdag ved lov.
4) Aftenfrihed eller en ugentlig fridag.
5) Ensartede regler for antagelse og aflønning af reservepostbude.
6) Revision af pensionslov og nedsættelse af aldersgrænsen samt årlige oprykninger efterhånden.
7) Postkontorerne anskaffer og aflønner hjælpemandskab under militærtjeneste.
8) Natpenge efter bestemte regler.
9) Støtte til forslag om tre måneders efterløn ved død, hvis der er efterlevende.

Hvad man kan læse ud af disse krav er en tilsyneladende vilkårlighed fra ledelsens side, når det drejede sig om at give folk avancementsmuligheder, rets-

løshed over for klager mod postfolk, lang og ureguleret arbejdstid, uafklarede forhold omkring betaling for arbejde om natten, ingen ugentlig frihed og hjælpeløshed for familjen, hvis forsørgeren faldt bort.

Selvom trygheden i ansættelsen var en anden end for den ufaglærte eller faglærte arbejder på det private arbejdsmarked, så afslører kravene en situation præget af afmægtighed for den enkelte i forhold til den almægtige arbejdsgiver – staten.

Det havde ikke været nogen let vej at

Lønningsloven 1908 indførte avancementsstillinger som overpostbud og overpakmester. Billedet viser overpostbud Nissen, København, 1922.

gå, fra de første tanker om en fælles organisation opstod, til den blev realiseret. De fleste af de afdelinger, der gik sammen i fællesorganisationen, var stiftet en halv snes år før, og netop fordi staten havde svært ved at akceptere, at dens ansatte så at sige definerede sig *imod den* ved at oprette organisationer til varetagelse af standens interesser, måtte faglige organisationer i starten maskeres som selskabelige foreninger.

Det var Københavns Postbudeforening og Provinspostbude-foreningen, der satte sig i spidsen for arbejdet med ar organisere kollegerne. Senere kom det kørende personale med - det var pakmestrene og reserve-pakmestrene. Det skete i 1911.

Et af kravene fra landpostbudene var, at de skulle være statsansatte - hidtil havde de kun været ansatte på kontrakter. Deres statsansættelse blev dog først gennemført i 1919.

I årene omkring og efter fællesorganisationens start begyndte en udvikling, der efterhånden kom til at påvirke det enkelte medlems sociale situation.

Avancement-system

Der blev gennemført en lønningslov i 1908 som resultatet af arbejdet i den lønnings-kommission, der som tidligere omtalt blev nedsat i 1906. Bl.a. blev der gennemført et avancements-system for postbud-personalet. Indtil da havde der været meget få avancements-stillinger. Ved århundredskiftet var der ud af ca. 1.000 postbude kun 10 formænd. Hertil kom nogle postpakmestre, der arbejdede ved jernbane-postkontorerne, men hertil skete rekrutteringen alene gennem reservepakmestrene.

Med den nye lønningslov blev der gennemført et avancementssystem, som byggede på oprettelse af stillinger bl.a. som overpostbud og overpakmester.

På postkontorerne havde postbudenes arbejdsfelt hidtil alene været omdelings-tjenesten, men erfaringerne fra bureautjenesten viste, at postbudene udmærket kunne arbejde selvstændigt med postens ekspedition.

Næste skridt i udviklingen blev, at der i 1911 kom detaljerede tjenestelister, sådan at styrelsen kunne følge med i, hvilke opgaver der skulle løses, og hvordan opgaverne skulle fordeles på de enkelte personale-grupper. Der blev også indført kursus og fagprøver for personalet. Postbude-personalet fik dermed en teoretisk indskoling, der gjorde, at de kunne tage nye opgaver op, som f.eks. sortering af indenlandsk brevpost, pakkeindlevering med kasse og styksalg af frimærker.

Forholdet mellem postbude-pladser og avancements-pladser ændredes yderligere i de kommende tiår, så antallet i 1927 blev jævnbyrdigt. Udviklingen fortsatte yderligere med udviklingen i tjenestemands-lovene frem til vor tid.

Tjenestemandsbegrebet

Et nyt gennembrud i postbudenes sociale udvikling skete med indførelsen af den første tjenestemands-lov i 1919. Før

den tid havde man haft lønnings-love, der gjaldt for hver etat. Lønningsloven fra 1908 omfattede dog de fire store etater – statsbanerne, postvæsenet, telegrafvæsenet og toldvæsenet.

Man sondrede dengang mellem embedsmænd og bestillingsmænd – om man vil: overklasse og underklasse inden for etaterne. Begge grupper havde det fælles træk, at de var statsansatte, men der var f.eks. forskellige rettigheder med hensyn til deres pensions-ordninger.

Ved siden af disse to grupper – embedsmænd og bestillingsmænd – var en stor del af personalet privat-antagne. Det indebar, at de ikke stod i et tjenesteforhold til staten, men kun til den lokale chef.

Det er klart, at denne situation var utilfredsstillende, for den pågældende chef kunne efter sit eget frie skøn fastlægge de privat-antagne folks løn- og arbejdsvilkår. Det var dog en stadig mindre del, der arbejdede på disse vilkår – men helt frem til tjenestemandsloven i 1919 måtte landpostbudene f.eks. affinde sig med at være privat antagne.

I 1919 ophævedes delingen mellem embedsmænd og bestillingsmænd, og man indførte tjenestemands-begrebet.

Indførelsen af tjenestemands-begrebet var et betydeligt fremskridt for postfolkene. Definitionen af tjenestemanden efter den nye lov var, at »enhver der varigt og som livsgerning havde ansættelse i statens tjeneste i en bestemt i normerings- og klassificeringsloven angivet stilling, for hvilken lønnen var fastsat i lønningsloven til en fast årlig sum, blev betragtet som tjenestemand.«

I starten kunne man blive tjenestemand uden nogen forudgående prøvetid, men fra 1931 indførtes for store personale-grupper en aspiranttjeneste ligesom alderen skulle være 24 år, før man kunne ansættes som tjenestemand. Aspiranttjenesten blev indført af sparehensyn.

Indførelsen af tjenestemands-begrebet betød mere ordnede forhold for postfolkene – men det betød langt fra, at de nu gik ind i en paradisisk lykketilværelse.

Den første verdenskrig medførte voldsomme prisstigninger, som der kun i et meget ringe omgang – og på et sent tidspunkt – blev givet dækning for. Ganske vist medførte tjenestemands-ansættelsen dog, at man havde en rimelig sikkerhed for beskæftigelse, og der var kun en meget beskeden afgang af personale, selvom levestandarden var faldende. I det private erhvervsliv var der helt andre indtjeningsmuligheder, men tilværelsen var naturligvis også langt mere risikofyldt. Netop fordi postpersonalet var stabilt i ansættelsen, sikrede man med tjenestemands-loven af 1919, at næsten hele personalet fik status af tjenestemænd.

En stilling som tjenestemand var dog langt fra noget sikkerhedsnet uden huller. Efter krigen kom dansk erhvervsliv ind i en voldsom krise. Mange virksomheder lukkede og det smittede af på arbejdsmængden inden for postvæsenet og telegrafvæsenet. Det førte til afskedigelser af mange yngre tjenestemænd både inden for post- og telegrafvæsenet

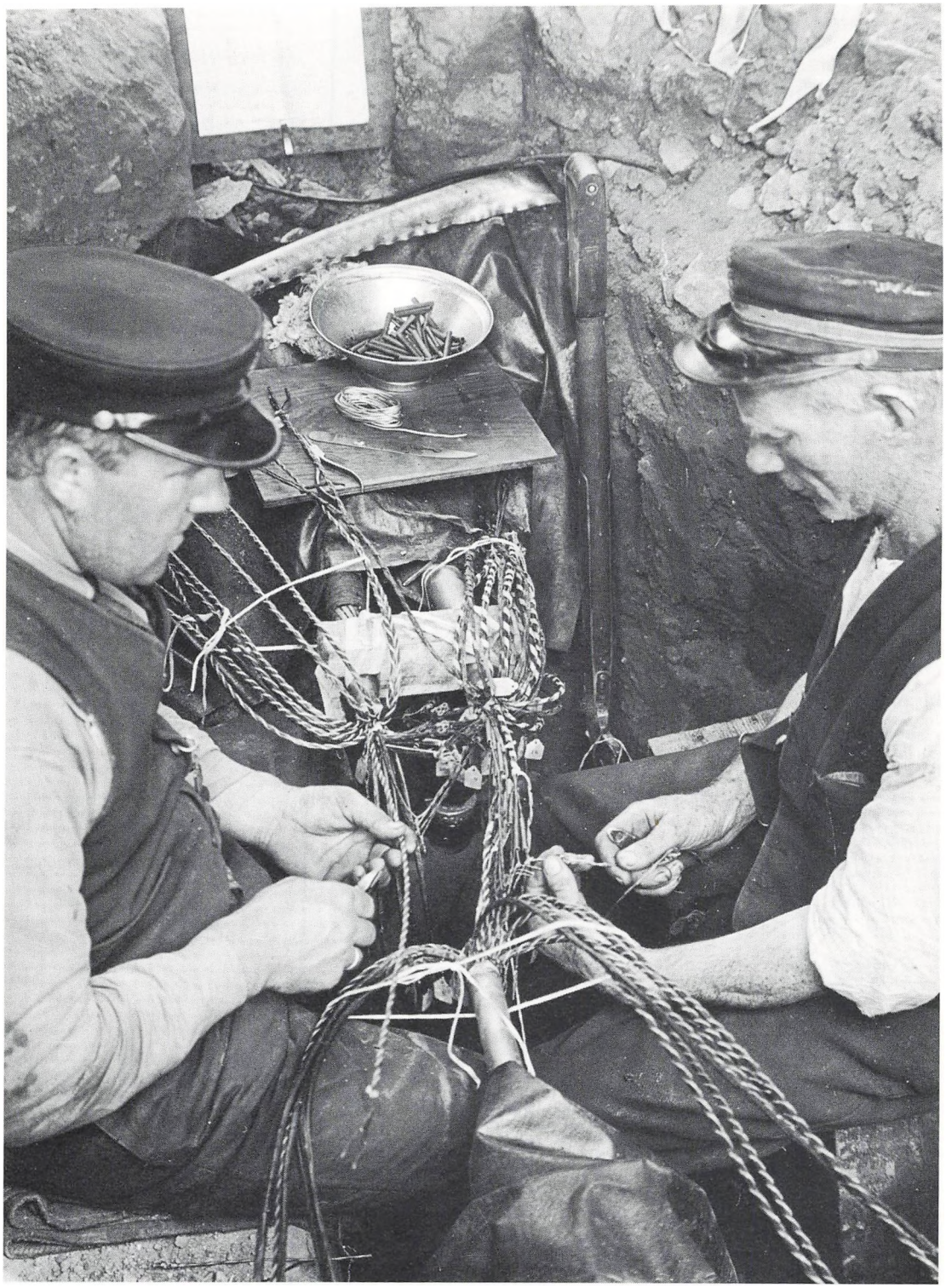

Tjenestemandsbegrebet er langt fra et sikkerhedsnet uden huller. Her splidser montører i 1932.

– en situation der dog blev genoprettet i løbet af de kommende år, således at en del blev genansat – dog uden at alle kom ind i igen.

Nedskæringstider

Tyverne mundede ud i en ny økonomisk krise, der igen kom til at ramme postfolkene. I 1927 gennemførte regeringen Madsen-Mygdal en politik, der kom til at betyde lønnedskæringer for tjenestemændene. Madsen-Mygdal-regeringens politik hvilede på samme grundlæggende principper, som den regering, der nu – ved forbundets 75 års jubilæum – har magten. Der blev gennemført store sociale nedskæringer og begrænsninger i de offentlige budgetter. Lønnedskæringen i 1927 kom til at koste tjenestemændene 20,5 mill. kr. – en stor sum penge dengang.

Der kom et regerings-skifte i april 1929 og umiddelbart derefter blev der nedsat en ny lønnings-kommission.

Dannelsen af regeringen Stauning og starten på lønnings-kommissionens arbejde skabte forventninger blandt tjenestemændene. De økonomiske realiteter satte dog snævre rammer for, hvad der kunne ydes, da resultatet af kommissions-arbejdet forelå i 1931. En økonomisk krise blev indvarslet med det vold-

Han sorterer i postpakhuset, København, 1930, omgivet af nedskæringer og arbejdsløshed.

somme børskrak i USA i oktober 1929. Et voldsomt prisfald forplantede sig fra USA videre fra land til land. Det ramte de danske landbrugs-priser. Landbruget blev rystet i sin grundvold og krisen i landbruget trak alle de erhverv med sig, der hvilede som en overbygning oven på den danske landbrugsproduktion.

Antallet af arbejdsløse steg katastrofalt, der blev gennemført kriselovgivning som kulminerede i det såkaldte Kanslergade-forlig i januar 1933.

Hele denne økonomiske situation kom til at påvirke tjenestemændenes situation. Der blev gennemført en ny lønningslov i 1931, som ikke svarede til de forventninger, man havde, da lønningskommissionen blev nedsat nogle år forinden.

Lønningsloven indebar ikke de store penge – merudgiften for staten lå på ca. 3 millioner kroner. Tjenestemændenes ydelse til egen pension blev sat op. Der blev ændret på beløbene i lønklasserne – desværre sådan, at tjenestemænd i de laveste lønkasser med mindre end 12 års anciennitet intet fik, mens der derimod blev givet til de øverste embedsmænd. Der blev også åbnet for langt flere avancements-muligheder for embedsklasserne end for funktionær-klasserne. Hertil kom, at det dyrtids- og regulerings-tillæg, der var blevet indført med lønningsloven af 1919, blev væsentligt beskåret – en direkte følge af den rolle, Venstre og Konservative spillede i rigsdagen, hvor regeringen stadig var i mindretal i landstinget.

Uoverensstemmelserne som følge af lønningsloven førte til en konflikt i Dansk Postforbund, som det falder uden for denne fremstillings rammer at komme ind på. Her er det situationen, som den påvirker det enkelte medlem, der skal belyses.

Trediverne blev en hård tid for folkene i post- og telegrafvæsenet. Lønmæssigt var den præget af stramninger, men besparelses-kravene kom også til at påvirke selve arbejdet. Lønomkostningerne spillede en stor rolle i det samlede omkostnings-billede, og skulle der spares, måtte det bl.a. ske ved at øge arbejds-intensiteten. Man ville fra ledelsens side i videst muligt omfang undgå forøgelser i personalet, og det medførte, at man i stedet strammede i arbejdsforholdene.

Problemer, oppisket tempo og natarbejde

Brevbærer-tjenesten på de faste kontorer gav anledning til klager over, at tempoet blev pisket op, så specielt ældre kolleger havde vanskeligt ved at følge med, og for bureautjenestens vedkommende gav både de forældede postvogne og arbejdstempoet anledning til klager.

I 1921 var der indført cykler for landpostbudene, men selvom mængden af postforsendelser var langt større og ligeledes arten af dem, var der ikke sket nogen ændring af landpostbudenes arbejdstidsregler. Derfor meldte der sig også herfra krav om forbedringer i forholdene.

Cyklerne satte arbejdstempoet op og muliggjorde en stærkere udnyttelse af landpostbudene. Billedet er fra 1931.

Der var mange andre ting, der presse-de på for postfolkene: Samfundets stigende motorisering havde medført stramning af arbejdet. I København kneb det med at nå både 1. og 2. ombæring, arbejdskravene til personale over 60 år måtte lettes, og den megen nattjeneste for både kontortjenestens og bureautjenestens vedkommende var altsammen med til at skærpe holdningen blandt postfolkene. Det førte til nedsættelse af et udvalg på ministerens foranledning. Det havde generaldirektøren som formand og bestod af repræsentanter for såvel postvæsenet som forbundet.

Det var mange problemer, der kom for dagen. Alene en forsendelsesform som adresseløse forsendelser – der var øget stærkt bl.a. på grund af flere rigsdagsvalg – havde øget arbejdsmængden betydeligt for brevbærerne, samtidig med, at postvæsenet alene i kalenderåret 1936 havde haft en indtægt på 700.000 kr. alene på grund af denne forsendelses-form.

Også i bureauerne var der problemer. Der kørte endnu vogne, som var bygget i årene mellem 1870 og 1890 på et tidspunkt, hvor hastigheden på banerne var helt andre. De var vanskelige, ja direkte farlige for personalet at arbejde i – og den megen nattjeneste var også en belastning for folkene. Hertil kom, at åbningen af Lillebæltsbroen nedsatte køretiden, så det var vanskeligt at få arbejdet fra hånden i tide.

For landpostbudene var der også problemer. Forsendelsernes art havde ændret sig, siden arbejdstids-bestemmelserne blev fastsat i 1921. I begyndelsen var udbringning af aviser hovedopgaven, men efterhånden forskød postmængden sig – avis-distributionen blev i stigende omfang overtaget af aviserne selv, mens udbringning af lokale annonceblade og ekspedition af giro'er, der var meget tidskrævende, spillede en stigende rolle.

Hertil kom også problemer med beregning af den tid, det tog med henholdsvis cykling og gang at få posten delt ud.

Tugthusloven faldt, ferieloven indført

En række af postfolkenes krav blev efterhånden imødekommet – og reformer ude i samfundet iøvrigt kom også til at smitte af for deres vedkommende.

I 1935 var der folketingsvalg – det var »Stauning eller kaos« – valget og året efter landstingsvalg. Socialdemokratiet blev styrket, og et af de første resultater var ophævelsen af den såkaldte »tugthus«-lov – »Lov om Erhvervs. og Arbejdsfrihed« – der var indført af regeringen Madsen-Mygdal, og som var rettet imod organisationerne. Den havde givet anledning til en række retssager imod organisationerne.

Et stort socialt fremskridt var indførelsen af ferieloven 1938. Den sikrede enhver arbejder, funktionær eller medhjælper i offentlig og privat virksomhed ret til 12 dages ferie med løn.

Krigen og den tyske besættelse skabte en ny situation for postfolkene. Det var et ønske at få gennemført en revision af lønningsloven af 1931 – men planerne måtte skrinlægges indtil videre.

Krigen

Allerede en måned efter at tyskerne i april 1940 havde besat Danmark blev

Tiderne var trangere, men hjælpsomheden større. Her får landposten, som ellers skulle gå 24 km over isen til øerne i Nakskov Fjord i januar 1940, en kanetur til næste ø.

der i rigsdagen fremsat lovforslag, der havde til formål at begrænse befolkningens forbrug. Lønninger og priser skulle holdes i ave og man måtte undgå arbejdskampe. De normale forsynings-forbindelser til Danmark var blevet afbrudt med besættelsen – og vareknapheden var medvirkende årsag til, at priserne trods alt steg, mens lønningerne blev holdt i ro.

Statens udgifter skulle begrænses – og det ramte direkte postfolkene, der blev stillet over for krav om, at uniformsterminerne skulle forlænges. Dårlig kvalitet og forlænget brugstid af tøjet medførte større behov for reparationer – og det påhvilede postmestrene rigoristisk at holde øje med, at ordningen ikke blev misbrugt.

Værre var det dog med økonomien. Pristallet pilede opad, men det lønstop, der var gennemført umiddelbart efter besættelsen, medførte, at tjenestemændene kun fik en meget begrænset dækning for prisstigningerne. Der blev dog gennemført et særligt forsørgertillæg for tjenestemænd med børn – et tillæg, der blev slettet, da der blev gennemført en ny lønningslov i 1946.

I 1943 blev der nedsat en ny lønningskommission, men de politiske begivenheder i Danmark satte udviklingen tilbage. Den 29. august 1943 overtog tyskerne – efter regeringens tilbagetræden – den fulde politiske magt i Danmark, og i en proklamation fra den tyske øverstkommanderende hed det bl.a. med direkte adresse til danske tjenestemænd:

»Embedsmænd og funktionærer ved de offentlige myndigheder og institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres embedspligter. De skal efterkomme de anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske myndigheder.«.

Selvom arbejdet i lønnings-kommissionen hermed blev sat i stå, lykkedes det dog i 1944 at indføre forbedringer for tjenestemændene – bl.a. fordi de afsatte politikere virkede bag kulisserne.

Krigen kom også på anden måde til at påvirke postfolkene. Det stigende omfang af sabotage mod jernbanerne medførte, at arbejdet for det kørende personale blev stærkt opslidende, både fysisk og psykisk.

Forbedringer

Henimod krigens slutning genoptog lønnings-kommissionen sit arbejde, og resultatet blev lønnings-loven af 1946.

Den medførte en række forbedringer. Det gjaldt bl.a. aspirantordningen, der foruden andre fordele også medførte, at en tjenestemand nu kunne ansættes fra sit 21. år – i modsætning til som tidligere fra det 24. år.

Også tjenestemænds retsstilling ved tjenestemands-sager blev forbedret, og foruden andre reformer forbedredes enke- og børne-pensionen.

Der blev tillige gennemført fornyede opryknings-muligheder og der blev gennemført generelle lønforhøjelser.

Årene derefter førte til splittelse mellem de forskellige tjenestemands-organisationer om indholdet af overenskomstfornyelserne. CO II, Danske embeds-

Et særligt udvalg fandt i 1961, at tjenestemands-systemet skal bibeholdes, bl.a. for at få posten besørget under alle forhold, selvom pensionsordningen var blevet dyr for staten. Billedet er fra 1962.

mænds Samråd og Danmarks Lærerforening ønskede procentvise lønforhøjelser – med stærkt faldende løntillæg nedad i lønklasserne. Det er klart, at CO I ikke kunne akceptere denne politik – og selvom organisationerne efterhånden nåede til enighed, gik der endnu i tiden efter 1950 stærke efterdønninger efter denne uoverensstemmelse.

Vi skal ikke her gå i detaljer med de enkelte faglige forhandlingssituationer, men blot tage nogle enkelte hoved-resultater frem fra perioden:

Der blev gennemført nye og forbedrede hviletids-regler.

Der blev gennemført forbedrede fridags-regler.

Der blev gennemført forbedrede regler for godtgørelse af overarbejde.

Der blev gennemført forbedret ferieordning m.m.

I 1954 blev der påny nedsat en lønnings-kommission, som lagde kølen til lønningsloven af 1958 – og nu blev opmærksomheden rettet mod selve tjenestemands-begrebet. Det stigende antal tjenestemænd gav anledning til betænkelighed fra nogle sider – navnlig fordi man fandt den pensions-ordning, der var knyttet til tjenestemands-institutionen, for dyr for staten.

Der blev nedsat et særligt udvalg til at se på dette spørgsmål, og det afgav sin første betænkning i 1961. I udvalget var der dog enighed om, at de indvendinger, der kunne fremføres mod tjenestemands-systemet, ikke var af en sådan art, at det var tilstrækkeligt grundlag for at ændre systemet.

Også i tjenestemands-kommissionen af 1965 var der flertal for, at de flest mulige af de arbejder, der må påregnes at have et stabilt omfang, varetages af personale ansat på tjenestemands-vilkår.

Tjenestemandsloven af 1969

I den ny tjenestemands-lov af 1969

ændrede man på den aspirant-ordning, der havde været gældende fra 1931. Nu blev – foruden de varigt ansatte – også prøveansatte og åremålsansatte anset for at være tjenestemænd, hvis de var blevet ansat efter reglerne i tjenestemands-loven.

I lønsystemet fra 1969 indgår, at det består af 40 lønrammer. Post- og Telegrafvæsenet udnytter hovedparten af disse rammer. Hver lønramme består af et varieret antal løntrin, og oprykning sker efter anciennitet.

Der er desuden en række tillæg, som f.eks. sted-tillæg, og her skal desuden nævnes »almindeligt, ureguleret pensions-givende tillæg«, der blev givet fra 1973. Det er et tillæg, der virker som lavtlønstillæg, idet det udgør en forholdsvis større andel af den samlede løn for de lavere lønnede tjenestemænd end for højere lønnede.

Dette tillæg er flere gange blevet reguleret siden 1973.

Lønningsloven indførte også muligheder for realløns-regulering, dyrtids-regulering m.v.

Baggrunden for lønnings-loven fra 1969 var en eksplosiv udvikling i det danske samfund op gennem tresserne. Den relative værdi af »tjenestemandsgoderne« blev mindre. Goder, der hidtil havde været forbeholdt dem, blev stillet til rådighed for stadig større befolkningsgrupper og med den fulde beskæftigelse blev sikkerheden i beskæftigelsen også relativt mindre værd.

Derfor blev det nødvendigt at justere tjenestemændenes ansættelsesvilkår.

Fra afmægtighed til integreret led

En gennemgang af den sociale udvikling for Post- og Telegrafvæsenets folk viser en stand, der har vandret fra total afmægtighed over arbejdsgiveren – staten – til et integreret led i det danske samfund. Det er en afspejling af hele samfundets dynamiske og sociale udvikling – men det har langt fra været nogen ubrudt vandring fremad.

En kommentar til de allerseneste års begivenheder hører med. Nu er dyrtidsreguleringen midlertidigt suspenderet – og takreguleringen definivt slettet af landkortet (omend nu erstattet af en ny reguleringsordning).

Desværre var der til takt-reguleringens fjernelse et forspil i den offentlige debat, hvor talsmænd fra kredse i arbejderbevægelsen vendte sig imod takt-reguleringen for offentligt ansatte. Man fandt, at denne form for løn-regulering – hvor der skete en sammenkædning af løn-udviklingen for et stort eksport-industri-område med løn-udviklingen for de offentligt ansatte – var urimelig.

Det blev sagt, at en produktivitetsstigning i den private industri ikke burde føre til lønstigning i det offentlige. Påstanden bidrog til at lægge de offentligt ansatte for had. Men et velfungerende post- og televæsen er en forudsætning for, at også andre erhverv kan fungere. Og hvad produktivitets-stigningen angår, så er den for post- og telegrafvæsenet beregnet til at være på 3,8 pct. årligt i årene fra 1981 til 1993 – imod en for-

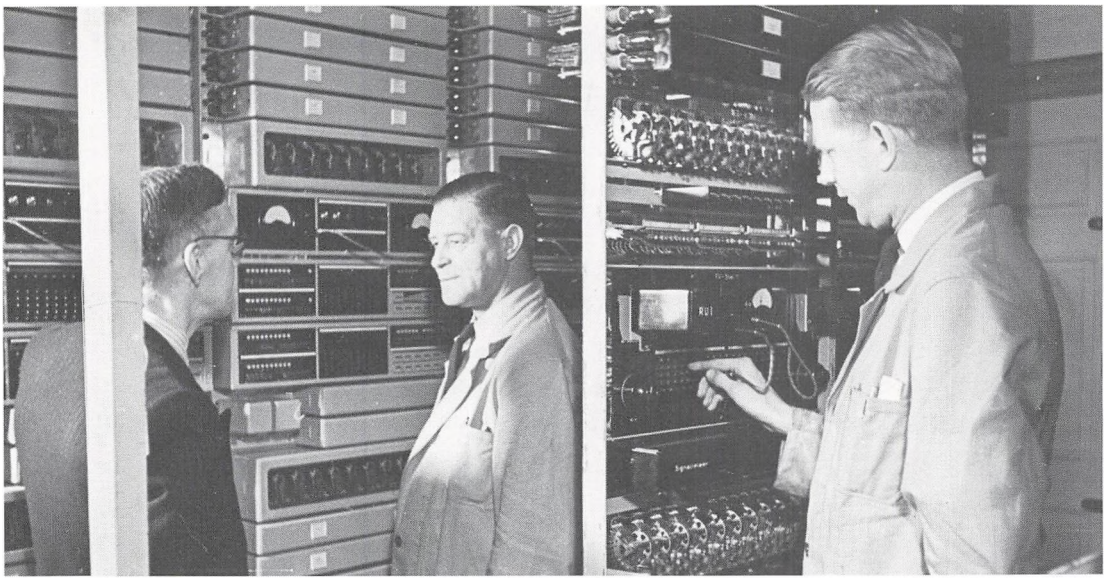

Denne fjernskrivercentral i hovedtelegrafkontoret var hypermoderne – i 1949. Den tekniske udvikling vil fortsat gå så hurtigt, at produktivitetsstigningen i P & T er beregnet til at blive 3,8 pct. årligt de næste 10 år mod kun 3,6 pct. i jern- og metalindustrien.

ventet produktivitets-stigning i jern- og metal-industrien på 3,6 pct. om året!

Argumentationen blev imidlertid taget op af den nuværende regering – og resultatet kender alle.

Et andet problem for postfolkene er deres helbreds-problemer. Næsten samtlige skader inden for postvæsenet falder på det udegående personale. Rygbelastning, belastning af hjerte- og kredsløb og lokale belastninger af led og muskler hører til de problemer, der er påtrængende aktuelle for brevbærerne. De har naturligvis altid været det – men med den nye miljø-bevidsthed er der også kommet en erkendelse af den nøje sammenhæng mellem arbejde og helbred.

Et tredje problem er hele uddannelses-problematikken. Uddannelsen er nøje knyttet sammen med arbejdets kvalitet – og dermed også forudsætninger for at kunne stille lønkrav.

Skaberværket står trods torpedoangreb

Men væsentligst er til syvende og sidst bevarelsen og udbygningen af de sociale goder, der står som et resultat af det skaberværk, Dansk Postforbund i samarbejde med andre tjenestemands-organisationer og den øvrige arbejderbevægelse har bygget op gennem hele dette århundrede.

Der sendes i disse år mange torpedoer ud mod dette skaberværk. Den faglige bevidsthed, som Dansk Postforbund er inkarnationen af, er forudsætningen for, at et forsvar for de skabte goder kan vendes til et udfarende fremstød for at udbygge dem.

Tidens bud

Postsæk mærket »Flyvepost Danmark« rækkes op til piloten i flyet før starten af den første danske Hamborg-rute 15. september 1920. Årtier senere kan man i millioner af hjem følge budskaberne fra de første mennesker på månen og se dem og deres fodspor i månestøvet – i samme NU det sker. Gennem årtusinder har budbringere vandret på deres ben, de har været kurerer, postryttere, rejst med hestevogn. Kun det sidste hundredår har vilkårene for budbringeren for alvor ændret sig, takket være cykel, motor og elkraft... ændret sig for posten, tidens bud i tidens løb...

Af IB KOCH-OLSEN

De første luftpostforbindelser fra Danmark til udlandet var Hamborgruten og København-Malmø-Warnemünde.

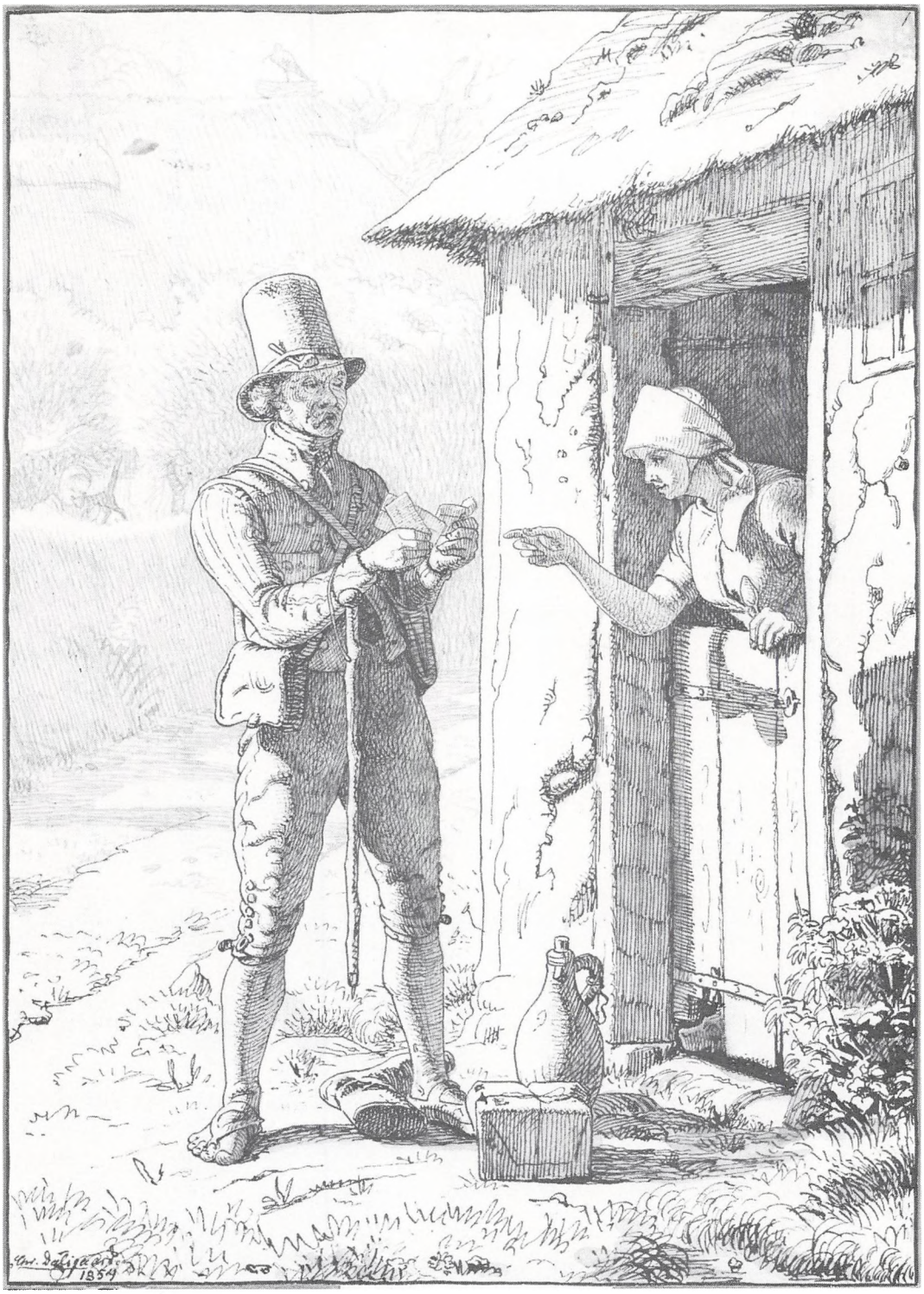

Før 1870'erne måtte man de allerfleste steder på landet selv sørge for at få hentet sin post. Brevbærerne eller brevdragere kunne mod gebyr sørge derfor. Maleren Christen Dalsgaard (1824–1907) lavede 1854 tuschtegningen »En Landsby Brevdrager«.

»Posten har været her!« Det betyder, at der er kommet budskaber ind gennem brevsprækken, budskaber i form af aviser, tryksager, breve, gode og dårlige, regninger. Man er ikke alene, man er en lille del af den store verden, et menneske blandt mange mennesker, med forbindelse over bjerg, over dale, over havet, gennem luften, ja, via verdensrummet. Lykkeligst når det er brev fra den savnede, sørgeligt når det er en *Jobspost,* en meddelelse om ulykke eller uheld, med navn efter Det gamle Testamentes skæbneforfulgte menneske, Job.

For århundreder siden blev den budbringer der bragte ildevarslende nyt, simpelt hen dræbt. Men selv om det i dag skulle være sørgelige tidender posten bringer, er og bliver postbudet populært. Børnene synger om kjolen der er rød som rosen: »... det er fordi jeg elsker alt det røde, og fordi et postbud er min ven.« Forfatteren Leck Fischer sagde engang, at hvis alle mennesker ville tale lige så kønt til hinanden som de taler til postbudet, så ville verden være en ganske anden at leve i!

Men *budbringeren* er ikke den samme til alle tider. Verden har altid været en verden i forvandling. Det er den også i dag som den var det i går. Der afsendes og modtages mængder af budskaber, og måden hvorpå det sker er betinget af *teknik* i ordets videste forstand. Det kan være tegn på et stykke birkebark, runer indskåret på en træstav, en *runestav,* kiletegn i en lertavle, røgsignaler fra en bakketop ... Og det drejer sig ikke mindst om transportmidler i videste forstand, alt hvad vi kalder *kommunikation* efter det latinske ord for »meddele«, *communico,* egentlig »gøre fælles med«.

Post og post

Ja, selve ordet post, som man føler så dansk og nutidigt, rummer et kulturhistorisk perspektiv. Ordet *post* som i flere århundreder har betegnet befordring af breve, pakker og personer, er af latinsk oprindelse, altså fra den tid der ofte kaldes »det gamle Rom«. De ryttere som den romerske kejser Julius Cæsar udstationerede i kortere eller længere afstand fra hinanden – og som skulle bringe feltherrebefalinger fra station til station – blev på latin kaldt *positi equites,* »udstationerede« eller »anbragte« ryttere. *Post* betyder altså noget der er »anbragt, sat eller stillet«.

Gamle assyriske sagn fortæller, at en dronning Semiramis havde organiseret en særlig budbringertjeneste. I biblen berettes i Esthers bog om løbere der optrådte som budbringere. Perserkongen Dareios oprettede o. 500 år før kristen tidsregning et system af stationer, hvor der altid var folk der var parat til at ride af sted med budskaber. Disse ridende ilbud kaldtes *angarer,* i virkeligheden led i en slags stafettjeneste. Så snart den ventende rytter havde fået budskabet, red han straks til den følgende station, alt hvad remmer og tøj kunne holde. Denne tjeneste betød, at et budskab i løbet af et døgn kunne nå 400 km frem.

Også i andre af de gamle historiske storriger var der en lignende organise-

ring af ilbud. Den romerske kejser Augustus grundlagde en regulær posttjeneste med særlige stationer, hvor de rejsende kunne overnatte, og andre stationer, hvor man skiftede forspand. I det arabiske storrige Kalifatet blev der i 600-årene e.k.t. oprettet et postvæsen, som også andre end herskerne havde en vis adgang til. Nutidens postvæsen hviler i virkeligheden på en slags organiseret posttjeneste der blev gennemført af klostrene og universiteterne i 1100-årene. I begyndelsen af 1600-årene grundlagde tyskeren Franz von Taxis det første virkeligt organiserede postvæsen.

Post og magt

I årene omkring 1600, da staterne var blevet fastere opbygget end før, begyndte man at knytte postvæsenet til kongemagten og i 1600-årene indførte man *posttvang*. Det vil sige, at det var forbudt at lade brevforsendelser, undertiden også personer, befordre på anden måde end gennem den kongelige post, når det gjaldt visse veje. Det var dog tilladt at sende egne breve med egne bude.

En postrytter i blå dragt og med rød kappe, i strakt galop. Farvelagt tegning af dansk post. O. 1670.

Det var simpelt hen statsmagten der ville sikre sig overherredømmet over forbindelsen mellem rigernes udkanter eller dele, med det formål at binde riget sammen. Kongemagten havde ikke alene brug for at sende breve til lokale myndigheder. Den havde også behov for kontakt med handelsfirmaer, byggerier, værfter og godser. Det lykkedes kun langsomt at etablere god kontakt, selv om der blev gennemført forskellige forsøg. I Danmark forsøgte Christian 2. at indføre særlige brevbude i alle købstæder – i hvert fald på papiret! Kongen og adelen havde deres særlige bude, til hest eller til fods. Man ved, at Anders Fodbud blev sendt med kongeligt budskab til ærkebiskoppen i Magdeburg i 1559, og at han fik 12 daler i rejsediæter!

Juleaftensdag 1624 udstedte Christian 4. en forordning om postbude. Et regulært postvæsen blev oprettet. Ledelsen blev lagt i hænderne på 4 særlige *postforvaltere* eller direktører, alle købmænd af profession. Dels var det handelsfolk der havde presset på for at få en forbedret postgang, dels ønskede regeringen gennem denne nye ordning at spare udgifterne til de særlige regeringsbude. 24. december 1624 regnes da for det danske postvæsens fødselsdag.

Striber i landet

Da søfarende bønder for 3–4000 år siden anlagde bopladser, lagde de dem ved fjordenes kyster og i de brede dalstrøg

Hærvejen eller oksevejen gennem Jylland, s.f. Nørre-Snede ved Hundshoved. Bagude hulveje, hvor røvere kunne lure. »Muntert selskab gør korte mile,« sagde de gamle. Heste, vogne og vandrere skabte vejene.

med store åer. Vandet var den bedste færdselsvej. Men efterhånden som man ryddede skov og anlagde bygder, kom der også veje på landjorden, næsten af sig selv, dannet af heste og vogne og af vandrende menneskers fødder.

Vejene gik mellem steder hvor de fleste mennesker boede. Det var hjulspor eller hovtrampede striber i landskabet, afbrudt af vadesteder og hulveje gennem skovskråninger. Oftest gik vejene dog langs fjorde og ådale. De vigtigste veje løb op gennem Jylland mod Viborg. I Jyske Lov fra sidst i 1200-årene hed det: »Til hver by bør rettelig gå 4 veje, og dem må ingen spærre.« Konge og adel skulle kunne færdes hurtigt rundt i landet. Hovedvejen var kongens »hærstræde«, der skulle vedligeholdes af bymændene.

Mest gik vejen gennem skove, hvor de vejfarende dog var udsat for at blive overfaldet af røvere. Ørum Hede, den gamle Taps Hede øst for Viborg, var engang vidtstrakte sure sumpe. Her gik den vigtigste vej mod Randers. Ingen rejste med roligt sind derigennem. Den vejfarende mødte ofte mørke, tåge og mosekonebryg over de vandfyldte kær. Og han blev grebet af angst for det ukendte. I 1778 beretter avisen Viborg Samler: »Postrytteren Niels Mortensen, som red post mellem Randers og Viborg, blev i tirsdags aften af den stærke storm og sne forvildet fra vejen udi et morads, hvor nogle bønder fra Quorning fandt ham død dagen efter.«

Det var behageligere og hurtigere at rejse til hest eller til fods, end det var at skumple langsomt af sted i stive vogne ad de hullede og bløde veje. Gennem århundreder dannede vejene omkring de større byer mærkelige filtrede mønstre. Det hed om en mand, hvis ansigt var furet af livets smerte og sorg: »Der ligger Viborg veje i hans pande.« At færdes til

lands var en affære, som kun de færreste indlod sig på, og det var i reglen en langsommelig affære. Om sommeren med tørre veje, eller om vinteren hvor isen lettede færdslen, var en dagsrejse på de bedste veje 8 mil, altså ca. 60 km. En rejse over bælterne kunne forsinkes i ugevis af storm, is eller sne. Gennem århundreder strakte en normal dagsrejse sig på 40–50 km. Turen mellem Viborg og Ålborg tog som regel et par dage.

»Som hjulene på en postvogn«

Trods ubekvemme ruter, var det dog sådan, at den hurtigste rejseform var at rejse *postvis,* altså med postvogn. Det var det helt hurtige. Holberg lader tjeneren Henrik sige om den vægelsindede, at munden går på hende »som hjulene på en postvogn«. Hurtigst var de kørende kurérer og såkaldt *ekstrapost,* betegnelsen for befordring i særlig lejet vogn, der kørte uden for de regelmæssige ture. Det var dyrt, og særlig hvis man ønskede at rejse »med ekstrapost fra land til land«. Men selv disse vogne kom på hovedveje ikke hurtigere frem end en mil i timen, altså godt 7 km. Allerhurtigst rejste kongen og andre stormægtige, i egne karosser med op til 6 stærke heste som forspand.

Endnu de første tiår efter år 1800 var de danske veje i en dårlig forfatning. Sine steder var det den rene elendighed.

Bryllupsrejsen med »ekstrapost« fra Kalundborg til København o. 1800 rammes af et uheld. Postillonen og lakajen kæmper med akslen. Billedet viser også hjulploven. Senere tegning af Rasmus Christiansen.

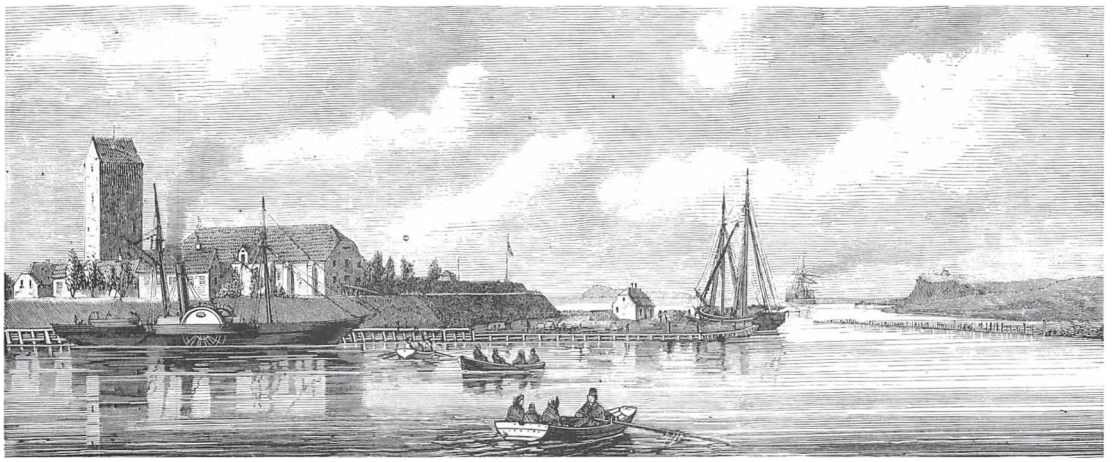

Gennem århundreder sejler man over Store Bælt med »bæltsmakken«, et mindre sejlskib med midterrum til vogne og kreaturer. 1828 sætter Generalpostdirektionen hjuldamperen Mercurius ind. Korsør 1862.

Man havde dog fået nogle enkelte af de sjællandske hovedlandeveje sat i nogenlunde stand. Efter 1850 anlagde man hovedlandeveje, brede, stenbelagte, med grøfter ved siderne. Efter det franske ord for kalk *chaux* blev de benævnt *chausséer* (sjoséer). De »mindre landeveje«, blev først belagt med sten i sidste halvdel af 1800-årene. Bivejene var mange steder helt ufremkommelige.

Men op mod år 1900 var der dog gode og passable amtsveje med en samlet længde på op mod 8000 km, med biveje eller sogneveje på 40.000 km. Før man fik bilerne blev vejenes kørebaner befæstet med den såkaldte *macadamisering,* opkaldt efter den skotske ingeniør Mac Adam. Man lagde et 25 cm højt lag af stenskærver af nogenlunde ens størrelse, tromlede belægningen stærkt og pressede stenene godt sammen. Den øgede trafik betød, at man yderligere skulle behandle macadamiseringens overflade.

I 1842 kom en ny vejlov, der medførte at hærens ingeniørkorps fik overdraget opgaven at udbygge et dansk vejnet. Det var automobilerne, der medførte, at vejene blev forbedrede i tiden op mod første verdenskrig. Fra omkring år 1900 begyndte man så småt at anvende en moderne chaussébelægning, og i de større byer tog man fat på at give de vigtigste gader og veje en belægning med asfalt, senere med beton og cement. I 1920-erne blev lastbiler almindelige og rutebiler knyttede byerne sammen med deres opland. Der blev nu tale om et stort slid på landevejene, men staten skaffede sig midler til at vedligeholde vejene og til at bygge nye veje ved at lægge afgifter på motorkøretøjer og benzin.

Postvæsenets vækst hænger da sammen med trafikkens ændringer med hensyn til transportmidler, teknik, drivkræfter. Det gælder også ændringer i skibsfarten. Gennem århundreder anvendte man et særligt færgefartøj, en såkaldt smakke til sejlads over bælterne. *Færge-*

smakken var et mindre skib med et åbent rum i midten. Her kunne man stuve vogne og kreaturer sammen. Med heldig vind kunne bæltsmakken gøre turen over Store Bælt på knap to timer. Normalt varede turen dog o. 6–7 timer. Men det kunne også være en hamper tur på mer end et døgn. Januar 1814 måtte Frederik 6. opholde sig 5 dage på Sprogø.

Dampskibet var fremtidens løsen med hensyn til postsejlads, især på Korsør-Nyborg-ruten. 1828 satte Generalpostdirektionen et engelskbygget dampskib ind her, en hjuldamper, opkaldt efter den kongelige postjagt »Mercurius«. Denne hjuldamper var af samme type som den lille damper »Hjejlen« fra 1861, beregnet til sejlads på Silkeborgsøgerne, hvor man endnu i dag kan opleve at sejle med den. Selv med vinden imod og strømmen fra nord, kunne Mercurius skyde 7½ knob og gøre turen Korsør-Nyborg på 1 time og 57 minutter.

I 1833 blev der indsat dampfærge mellem Kalundborg og Århus, i 1838 mellem Assens og Årøsund. Efterhånden kom der skib mellem de vigtigste havnebyer og hovedstaden. Som følge heraf kunne man udvide postgangen, så de fleste større byer havde daglig forbindelse såvel med København som med Hamborg. 27. juli 1847 åbnede jernbanen København-Roskilde, og i 1856 blev linjen forlænget til Korsør. Efter 1862 gik det rask, og jernbanenettet i Danmark var i 1878 et af de største i verden, set i forhold til folketallet. De fleste baner blev statsbaner. Længdebaner og tværbaner forbandt egnene.

Over den nye havneby Esbjerg fragtes landbrugsprodukter til de nye store industrilande i vest, England og USA. Der kommer kapital til Danmark, til gårdmændene og deres andelsselskaber og til handel og skibsfart. Der bliver flere og flere mennesker i landet, byerne vokser. Alt dette bevirker, at der er brug for forbindelse mellem mennesker, mellem erhvervsvirksomheder, mellem de enkelte mennesker. Dampkraften og elektriciteten tages for alvor i anvendelse i industrien og i landbruget. Og disse to kræfter bliver i løbet af få årtier helt afgørende for transportsystemerne og for, at kommunikationen forbedres.

Postdamper – posttog

Dampskibene medførte nu at posten nåede hurtigt frem mellem landsdelene. Der blev sejlet to gange dagligt mellem Korsør og Nyborg. Og siden 1830-erne var der daglig forbindelse til Århus med et dampskib. Til det sydlige udland gik ruterne bl.a. til Kiel og Lübeck, og 1886 fik man ruten Gedser-Warnemünde.

Efterhånden som jernbanenettet blev udbygget, aftog personbefordring med postvogne, og disse *personposter* blev nedlagt, de sidste to i 1912. Stor betydning fik det, at man under krisen i 1930-erne bl.a. ved hjælp af nødhjælpsarbejder fik bygget Lillebæltsbroen 1935 og 3 år senere Storstrømsbroen. Siden 15. maj 1935 kørte nye røde diesel-elektriske eksprestog, »lyntogene«. Turen fra Hjørring til København havde før varet 11 timer, nu tog den 7 timer.

Jernbanetogene mellem København og Roskilde medførte efter åbningen af linjen særlige *postvogne,* hvori man alene transporterede lukkede postsække. Da linjen til Korsør blev åbnet i 1856 kørte derefter særligt postpersonale med postvognen, så der kunne tages vare på postudvekslingen undervejs. Nogle år senere, i 1863, fik man udstyret de særlige postvogne med sorteringsreoler og skrivemuligheder, så personalet i disse såkaldte »bevægelige postkontorer« kunne arbejde postmæssigt under kørslen. Man indførte også på de mange nye banestrækninger bevægelige postkontorer, der blev benævnt *bureauer,* og vognene fik betegnelsen *bureauvogne,* altså kørende postkontorer.

I 1600-årene havde København postforbindelse med Kalundborg, Nakskov og Helsingør, og der gik postruter til udlandet: hovedstaden havde forbindelse med Hamborg via Store Bælt, Middelfart og Kolding, ligesom man også havde forbindelse til Skåne, Halland og Blekinge. I Jylland var der særlige postruter mellem enkelte større købstæder. De tre hovedruter udgik fra Kolding til Ribe, til Ålborg over Viborg og til Randers.

På næsten alle ruterne blev posten besørget af bude til fods, men de tog dog kun breve med. På ruten til Hamborg, der jo var forbindelsen til det store udland, blev posten befordret pr. hestevogn. På denne rute tog man også pakker med foruden breve og gods. Betalingen for brevtransport var ikke stor nok til at lønne budene. For at dække udgifterne til postvæsenet pålagde man derfor de store handelskompagnier og købstæderne at betale en særlig skat, beregnet til formålet.

Mestre i post

I 1653 fik finansmanden Poul v. Klingenberg bestalling som *generalpostmester* for Danmark og hertugdømmerne. I løbet af nogle år organiserede han et virkeligt »postværk«. Ruten til Hamborg blev forkortet, idet den kom til at gå over Assens-Haderslev, og der blev da forbindelse to gange ugentligt mellem København og Hamborg. Det skete ved ridende bud, altså en *postrytter,* der havde ordre til at tilbagelægge strækningen på 3 døgn. Der var fortsat forbindelse en gang om ugen pr. hestevogn, altså pr. »agende post«.

Den »agende post« var bortforpagtet til privatpersoner, der blev kaldt *agende postmestre.* Det blev nu pålagt den »agende post« at medtage rejsende og gods. På en del andre ruter blev det pålagt bønder at sørge for transport med hestevogn. Særlige skibe til transporten over bælterne blev bygget. Og endelig blev der i flere købstæder ansat en *postmester.* I løbet af nogle årtier blev postvæsenet en god forretning. Man havde privatiseret med held! Og efter v. Klingenbergs fratræden overlod Christian 5. derfor postvæsenet til sin søn, Ulrik Frederik Gyldenløve. Magten gav, magten tog ... kongesønnen var dog kun 11 år, da han fik postvæsenet »tillagt, foræret og overdraget«.

Under Gyldenløve og senere under hans enke kastede postvæsenet så enorme indtægter af sig, at kongemagten lagde det direkte ind under staten i 1711. Overskuddet var da 30.000 rigsdaler. Pengene skulle anvendes til pensioner for veltjente statstjenere og deres enker. Og der skulle gives årlige beløb til hedningemissionen og til Vajsenhuset, det opdragelseshjem for forældreløse børn der blev oprettet i 1724. Den øverste ledelse af hele postvæsenet blev varetaget af et særligt kollegium, et regeringsorgan med sidestillede medlemmer, kaldet *generalpostamtet,* fra 1809 *generalpostdirektionen.* Nye postruter blev oprettet. I fjernere egne måtte folk dog selv klare ærterne.

Da det viste sig, at flere og flere mennesker havde brug for at rejse, og at de agende postmestre fik en god forretning ud af det forøgede rejsebehov og den voksende rejselyst, overtog postvæsenet selv driften af de agende poster. Derved skaffede man igen flere midler til det officielle postvæsen. Men da generalpostamtet overtog befordringsvæsenet, måtte man tage mere og mere hensyn til personbefordringen. I hertugdømmerne skete overtagelsen i 1762 og kom til at gælde i det egentlige kongerige fra 1794.

Vogn, frimærke og brevkasse

Brevposten var i lange tider blevet besørget af postbude til fods eller til hest. I 1783 begyndte postvæsenet at anvende lette brevpostvogne, såkaldte *karioler,* tohjulede enspænderkøretøjer beregnet til én person. Lidt senere indrettede man vognene i kugleform, så folk ikke uden videre kunne springe op på dem og lade sig transportere gratis med. Disse kugleformede vogne fik navnet *kuglepost* eller *ballonpost.*

Det var først i 1834, at der blev indført egentlige *diligencer* på de store ruter. Betegnelsen diligence er hentet fra fransk og betyder egentlig »hurtighed«. Det drejer sig om en lukket vogn til regelmæssig befordring ikke alene af brevpost, men også af personer og mindre pakker. Den første diligence blev sat ind på ruten mellem København og Helsingør 18. november 1798. Man rejste »med posten«. De fleste steder var der stadig ridende eller gående post. På Bornholm lige til 1882.

Hvad kunderne kalder en postkasse, benævner postvæsenet officielt som en *brevkasse.* Da man indførte *frimærker* i 1851 blev det nødvendigt at indføre brevkasser. Der blev givet postmestrene ordre til at lade fremstille brevkasser, som skulle hænges op foran postkontoret. Hvordan kasserne skulle udformes måtte postmestrene selv om. Der blev derfor tale om meget forskellige postkasser fra sted til sted. Nogle var lavet af træ, andre var udført af blik.

Farverne skiftede mellem hvidt og sort, men på kasserne eller på en tavle ved siden af, skulle der stå en bestemt tekst: »Heri kunne løse Breve, som ere ufrankerede eller frigjorte med Frimærker, uden at være paaskrevne »franco« (»betalt«) eller »anbefales« (»recomman-

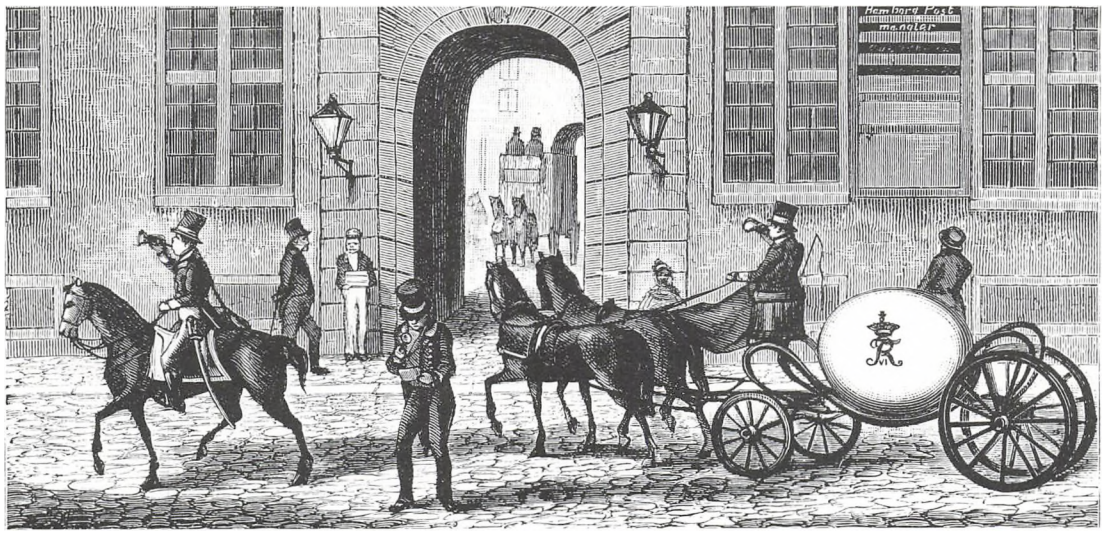

Postvæsenet tog 1783 egne vogne i brug til transport af brevpost. For at undgå gratistpassagerer indrettede man vognen med en æg- eller kugleformet beholder til posten. »Kugleposten« blev anvendt 1815–65. Her ankommer kugleposten til Købmagergades kgl. Postgård 1840. Tegning af P. Klæstrup o. 1870.

deres«) nedlægges indtil ½ Time førend hver Posts bestemte Afgangstid.« Ordet franko er oprindelig det italienske ord for »fri« i forbindelse med *porto franco,* fri befordring. Frankering er altså oprindelig »frigørelse« af postsager til befordring eller besørgelse ved at der er forudbetalt, det som siden 1851 netop sker ved påklæbning af frimærke.

De første røde postkasser havde en sprække foroven og en buet underdel. De blev tømt ved at man åbnede en lem foran på kassen. Hvis kassen var fyldt op, faldt brevene let ud når man tømte kassen – eller kassetømmeren tabte simpelthen brevene, når han med hænderne skulle tage dem fra kassen og smide dem over i postsækken. Derfor arbejdede man med tanker om at tømme postkasserne fra bunden, så brevene faldt lige ned i sækken.

I 1871 meddelte det svenske postvæsen, at man nu ville indføre postkasser med bundtømning. Det vakte også interesse i det danske postvæsen, og man aftalte at den nye postkasse skulle demonstreres i Danmark. Den senere stifter af det socialdemokratiske parti, Louis Pio, var fra 1. oktober 1870 postskriver ved Københavns overpostmesterembede. Under sit arbejde på postkontoret i Købmagergade blev han opmærksom på brevkasseproblemet og udformede et forslag til en ny kasse, der kunne tømmes fra bunden, uden at postbudet behøvede at have fat i brevene. Brevposen skulle for oven forsynes med en metalramme, der blev skubbet på plads i en slags skinne under postkassen.

Postvæsenet bestemte sig for den svenske udgave, men det viste sig, at den var altfor let at dirke op. Og da man erfarede, at postvæsenet i Berlin et år senere indførte en mere enkel brevkas-

semodel, blev denne tyske kasse indført i København i 1876. I løbet af det første år blev der opstillet 13 kasser. Efterhånden som brevmængden voksede blev der opsat flere kasser landet over. Ikke alene rundt i byerne men også i landdistrikterne. I nutiden er der opsat over 10.000 kasser, af omtrent samme type som i 1876.

Postbud og sognebud

Oprindelig skulle folk selv hente deres post direkte på postkontoret i købstaden. Ellers blev posten bragt ud af private bude, som fik deres betaling direkte hos modtageren i form af et særligt *gebyr*, et ord der stammer fra det tyske *gebühren*, der betyder »tilkomme«. Det var oprindelig betegnelsen for en eller anden afgift til en statsembedsmand som vederlag for en enkelt ydet tjeneste. Gebyret var altså en del af lønnen, selv om det også blev anvendt som betegnelse for en afgift til det offentlige.

Folk klagede over, at de civile bude undertiden overlod ombæringen til andre helt uvedkommende personer. Derfor indførte det københavnske postvæsen i 1796 en særlig *uniform* for postbudene. Det gjorde, at man lettere kunne kende den officielle budbringer. Uniformen medførte også, at det blev sværere at snyde sig fra arbejdet ved at lade andre udføre det.

Postvæsenets oprindelige opgave var udelukkende den at bringe post fra den ene by til den anden. Skulle man have bragt bud inden for det lokale område i den enkelte by, måtte man selv hitte ud af at få det bragt ved hjælp af private bude eller ved at virksomhedens eller husets tjenestefolk fik pålagt opgaven.

Først i 1806 løste man problemet med *lokalpost*. I dette år oprettede man *den københavnske fodpost*. Det var altså bude, som på gåben bragte breve rundt i hovedstaden. Disse fodpostbude skulle have uniform, men de skulle selv betale den, dog fik de tilskud til at anskaffe den første uniform. Fodposten var udstyret med en gong-gong, så folk i den ejendom hvortil han nu skulle levere breve, kunne blive bekendt med, at når gonggongen lød, så var fodposten der! Budet

Den danske postkasse med tysk tømningssystem er fra 1876. Skinne på sækken letter tømningen for neden. Kassetømmeren er i 1932 ved at indsætte nyt »indskud«, der angiver nyt tømningstidspunkt.

måtte ikke selv gå op i ejendommene – og numre var der ingen af. Senere fik posten et horn, derefter en klokke.

Det var langt fra alle mennesker, der kunne læse og skrive. Især på landet var det kun få der havde lært det, selv om skolelovene af 1814 betød, at der efterhånden kom god gang i skolevæsenet. Oftest var det dog læreren, præsten eller degnen, der måtte læse breve højt for dem, der ikke selv mestrede kunsten at læse. Dertil kom, at de enkelte hjem ofte levede afsondret og stort set forsynede sig selv. Det var derfor begrænset hvad der var behov for at meddele omverdenen.

Hvis man skulle sende et brev, kunne det lade sig gøre hvis man boede i nærheden af en flække hvor der var et posthus. Ellers måtte man sørge for selv at komme til den nærmeste købstad eller at få andre til at tage brevet med. Og hvis man skulle modtage post, måtte man selv sørge for at skaffe sig besked om, hvorvidt der var kommet noget til en. Og det var igen det nærmeste postkontor, man måtte holde sig i forbindelse med. Det var begrænset hvad man havde brug for af postvæsen!

Mange steder fik man særlige *sognebude* til at tage sig af opgaven at holde kontakt med nærmeste postkontor. Normalt var disse sognebude i forvejen »på sognet« og derfor gratis arbejdskraft. Ofte var sognebudet en gammel mand eller kone, måske en invalid, som blev tvunget til opgaven ikke alene at bringe bud, men også på andres vegne at besørge ærinder i den nærmeste købstad.

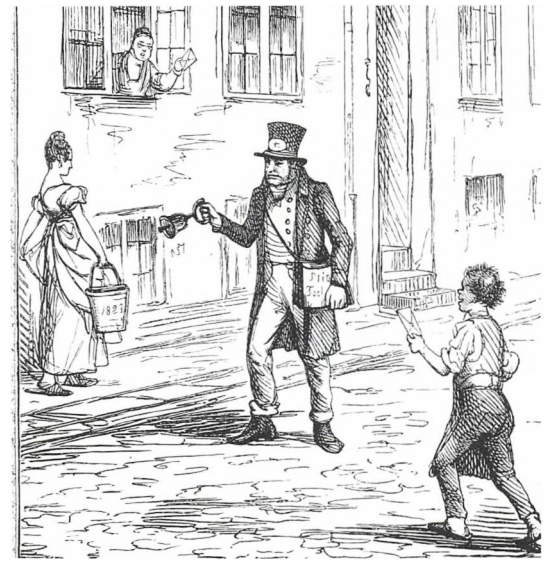

Før 1806 tog postvæsenet sig kun af post fra by til by. Fra 1806 bringer den københavnske fodpost ud. Han melder sig ved slag på en gong-gong, senere skete det med horn og derefter med klokke.

Efterhånden som den almindelige oplysning på landet blev øget, og efterhånden som der blev større og større behov for forbindelse mellem by og land, var der folk på landet der krævede at få en egentlig postbetjening på linie med, hvad byernes befolkning havde fået. Bønderne var nu blevet mere selvbevidste, der var overalt gæring i gang med krav om selvstyre og deltagelse i landets ledelse. I 1841 blev det kommunale selvstyre gennemført, bondebevægelsen voksede i omfang og flere og flere bønder tog del i det politiske liv. Gennem Venstre kunne de øve pression overfor postvæsenet. Postvæsenet tog selv initiativ til at forbedre forholdene.

Omdelingsruter

Landboerne var nok interesseret i pla-

En gamling eller invalid »på sognet« blev sognebud. Kirsten Gaul fra Grenå blev fotograferet i 1857 i sin egen mundering.

ner om *brevsamlingssteder* på landet. Men man ville ikke betale porto for at få særlige statsansatte postbude. Man vidste jo hvor godt det gik med de gamle sognebude! Den første tjeneste med landpostbude blev indført i 1860. Disse bude skulle ikke have uniform. De skulle bære et særligt skilt på deres posttaske.

Nyordningen i 1860 medførte, at der kunne oprettes *landpostruter* med særlige udvekslingssteder. De lokale forhold skulle dog tale for det. Og beboerne skulle vel at mærke gå ind derfor. De første landpostruter gik fra Roskilde til Skibby i Hornsherred og videre fra Skibby til Lyngerup mellem Skibby og Frederikssund. En tredie rute gik fra Philipsdal mellem Tissø og Jammerlands Bugt – nordvest for Reersø ved Storebælt til Bæks Kro (Eichensminde) ved landevejen og Tissø. På disse ruter skulle posten gå to eller tre gange om ugen. I de næste 10 år blev der flere og flere ruter på landet. Ialt var der i 1870 136 landpostruter og 825 udvekslingssteder.

Ikke så få steder var beboerne vrangvilligt indstillede overfor denne postordning. Men i tyndtbefolkede egne som i det nordlige og vestlige Jylland var der langt til postkontorerne, og der var stort behov for at få gennemført sådanne ordninger. I forbindelse med den nye postlov i 1871 vedtog Rigsdagen at man skulle oprette en række nye landpostruter, især hvor der var særligt behov derfor. Antallet på disse ruter blev i løbet af 5 år forøget fra 483 til 619.

Kun få af de nye landpostruter betød, at hver husstand fik bragt posten direkte »til døren«. Det drejede sig i perioden 1876–77 kun om 15 af ruterne. Og det var ruter, der udgik fra københavnske posthuse og fra posthusene i Hellebæk og Helsingør. Disse såkaldte *omdelingsruter* var altså et fåtal sammenlignet med de øvrige op mod 700 ruter. Men der blev stadig flere af dem. Målet var, at alle skulle være omdelingsruter. Først i 1908 nåede man målet. Danmark var dermed i spidsen med hensyn til postomdeling i landdistrikterne. Man nåede efterhånden op på 2–3 daglige ombæringer i større landsbyer og stationsbyer, og i al fald hvor man havde mere end een

De første landpostbude kom i gang 1860. Et skilt på tasken markerede deres stilling. En af disse budbringere blev fotograferet i atelier i Gisselfeld s.f. Haslev o. 1885 – med et brev og en avis.

daglig ombæring blev der også uddelt post om søndagen.

»Dagens eventyr«

Hele denne udvikling betød naturligvis, at der blev brug for flere og flere postbude. Postvæsenet ansatte disse bude på kontrakt og betalte en løn, der absolut ikke var stor. Sidst i 1800-årene ydede man dem en årsløn, der stod i forhold til de anvendte daglige timer, nemlig 60 kr. pr. time, vel at mærke ikke 60 kr. for hver time, men 60 kr. for *hele* året for hver anvendt time på *een dag*. Hvis et landpostbud havde benyttet 10 daglige timer fik han altså en årsløn på ialt 600 kr. for sit arbejde.

På den anden side betød denne form for aflønning at postbudet inderst inde følte, at det ikke hastede med at blive færdig! Dertil kom det særlige forhold, at landpostbudet var en velset gæst, og at der hist og her stod et måltid mad eller en kop kaffe, en øl eller en dram til ham, når han nåede frem. Man begyndte derfor i 1906 at kontrollere, hvor meget tid landpostbudet brugte på sin rute på en dag. Man gav en særlig kontrollant den opgave at følge budet for at måle tiden ud. Man gik derefter over til at give løn efter, hvor lang ruten var, idet der dog blev sat en grænse, så man højst kunne få betaling for en rute på 30 km daglig.

I den periode, hvor landpostbudene ingen uniform havde, skulle de dog i følge reglementet gå »anstændigt klædt«. Der var altså stor forskel på de forskellige landpostbudes påklædning. En landpost i Nordjylland gik under navnet Studenten, fordi han ofte gik i lang skødefrakke og bar tasken skråt foran sig, idet han støttede den med den ene hånd, i den anden gik han med sin hat. Året rundt gik landposten med overfrakke og egestok, og han måtte gerne medbringe paraply.

For et bymenneske fra København – som fra sin lejlighed knap nok kendte »sit« postbud, – kunne det være en stor overgang at opleve landposten, under sommerophold ude i »bondelandet«, hvor landposten så at sige bestemte hans

dag. Forfatteren Carl Ewald, der er mest kendt for sine natureventyr, skrev i 1902 en hyldest til landposten: »Hvis embedsmændene skulle lønnes eftersom de gør menneskene glade, skulle landposten have ministergage.« Landposten er for ham dagens eventyr, og det menneske som ikke nyder dette eventyr til ende er godt dum! Landposten kommer ind, sætter sin kæp i krogen, og tager plads på en stol, mens han lukker op for sin bundløse taske: »Jeg ser ham sidde med tasken på skødet ... rundt om ham hele familien: »Er der brev til mig ... har De husket De dråber ... var De hos boghandleren ...« Spørgsmålene styrter over ham og han kommer sindigt med det altsammen: »En avis og en til, dråberne, bøgerne, brevene – *sidst* kommer han med brevene. Han nyder selv spændingen og det er aldrig faldet mig ind at afkorte den ved at skynde på ham.« Carl Ewald elsker hele det mindegalleri af landposter, som han har set stræbe op over bakkerne – han elsker dem alle.

Landposten var nyhedsformidler under kampen for folkestyret. »Posten selv hedder Peddersen og han er meget mere end brevbærer« (Carl Ewald). Rønbjerg, n.ø. for Holstebro, o. 1910.

Cyklende tjenestemand

Særlig landpostbudet kom i nær direkte kontakt med sin rutes beboere. Han var, selv når han benyttede sin ben, et helt lille posthus i sig selv, med sin mappe og sine tasker. Man har kaldt ham for et »omvandrende postkontor«. Mange af de ting, som bypostbudet ikke skulle tage sig af, fordi der var et posthus eller et postkontor i hans distrikt, det måtte landpostbudet tage vare på: frimærkesalg, abonnementer, pengeforsendelser, besørgelse af pakker og breve.

For landpostbudene var den store milepæl i deres historie, at de efter *tjenestemandsloven* i 1919 opnåede at blive tjenestemænd. Derved kom deres løn næsten op på samme niveau som post-

O. 1905 benyttede de fleste landpostbude cykel, for dem en større revolution end bilen – dengang. Fra 1921 blev cyklen obligatorisk. I storbyen anvendtes den særlig i forbindelse med kassetømning. Foto o. 1907.

budenes. På den anden side medførte denne stigning i lønudgifterne, at postvæsenet måtte overveje besparelser, ikke mindst fordi efterkrigstiden var en økonomisk stram tid. En Venstre-regering ønskede at gennemføre en række nedskæringer af de offentlige udgifter. Der blev nedsat et særligt postspareudvalg, og et af resultaterne blev at omdelingen af post om søndagen ophørte 1. maj 1921. Postspareudvalget måtte også fraråde, at man oprettede nye ruter med mere end én daglig ombæring.

Set med samfundets øjne havde indførelsen af dampkraft og elektricitet været den store omvæltning i kommunikationen. Set med postbudets øjne var opfindelsen af *cyklen* den store revolution. Den berørte direkte *hans* indsats i postbesørgelsen. Særlig fik dette tohjulede transportmiddel betydning, da de oprindelige tunge stel og de klodsede massive gummihjul blev lettere, ikke mindst da hjulene blev omsluttet med luftfyldte gummislanger der var beskyttet af gummidæk. Digteren Martin Andersen Nexø sagde om sin første cykel: »Så rig havde jeg aldrig været, det var som at flytte om på selve solsiden af tilværelsen.«

En del yngre landpostbude søgte i 1894 om tilladelse til at bruge cykel i forbindelse med postomdelingen. Det ville være en fordel tidsmæssigt og lønmæssigt, idet lønnen blev fastsat efter, hvor lang tid postbudet var om at *gå* sin rute igennem. Kun 10 år senere benyttede de fleste landpostbude cykel, mens de ældre, mere ængstelige og skrøbelige blev ved med at benytte apostlenes heste.

Ved at have sparet tid fik det cyklende postbud mulighed for at tjene sig en ekstra skilling. Men denne fidus røg sig en tur, da postspareudvalget fandt ud af, at den fordel posten hidtil havde haft,

Diligencen er en lukket hestevogn til brevpost, pakker og passagerer. Ordet betyder på fransk »hurtighed«. 18. november 1798 blev den første danske diligence indsat på ruten København-Helsingør. Den sidste diligence i Danmark, på ruten Vejle-Brande, standser her på sin sidste tur i nærheden af Ris kro 31. marts 1912.

burde komme samfundet til gode. Fra april 1922 skulle alle postbude under 50 år benytte cykel. De, der ikke før havde brugt pedalcykel på ruten kunne fortsætte med at gå.

Det motoriserede bud

Postvæsenet var ekspedit med cykler – men *biler* til anvendelse i postomdelingen rummede efter ledelsens mening ikke så få problemer. Hvad nu hvis køretøjet brød sammen? Så kunne folk jo ikke vide, hvornår de fik deres daglige post. Det ville heller ikke være praktisk med bilen under ferie eller sygdom.

Men hvad da med *motorcykler?* Danmark havde på mange måder været et foregangsland med hensyn til motorcykelfabrikation. Efter 1920 begyndte det at blive mere almindeligt både med bil og motorcykler. Vognmændene solgte deres heste og købte lastbiler, og rutebiler knyttede land og by sammen og skabte bedre forbindelser landet over. Og en motorcykel var billigere i anskaffelse og i drift end en bil.

Men tiden gik – først i 1952 lavede postvæsenet nogle forsøg med motorcykler i landposttjenesten. Der var nogen diskussion om resultatet af disse forsøg. Og der skulle gå 8 år før der for alvor kom skred i motoriseringen. Det hang sammen med, at bilerne var blevet relativt billige og at bilfabrikkerne havde konstrueret nogle mindre, ret enkle varevogne. Man begyndte med to forsøgsruter, og i sommeren 1962 havde man biler i gang på 100 ruter. I 1966 var der 1000 motoriserede ruter og i 1973 over 2000.

Cyklen med den lille hjælpemotor, *knallerten,* var efterhånden blevet temmelig driftsikker. Et andet moment, der

spillede ind i forbindelse med motorisering var at postbudenes lønninger var steget. Det kunne betale sig at rationalisere med bil og knallert! Det hævdes, at 2 ruter med postbiler kan erstatte 3 ruter med cyklende postbude. I forbindelse med motoriseringen har man yderligere kunnet nedlægge en del af de såkaldte adresseposthuse, fordi postbudet nu kom hurtigere og længere ud i sit distrikt. Det blev også en fordel for kunderne, at postbudet nu kunne medbringe pakker i større omfang. Det cyklende postbud havde ikke pligt til at medtage pakker over 1 kg, men han ville gerne betjene folk, og han forstod at bakse pakkerne sammen på cyklen, både på bagagebærer og styr.

Indskrænkningen i ombæringerne og motorisering af landpostbetjeningen har betydet at der i det store og hele ikke er flere landpostbude end der var lige efter tjenestemandslovens gennemførelse. Og det til trods for, at der er blevet mange flere husstande på landet, og at arbejdstiden for det enkelte postbud er blevet kortere, med 8-timers arbejdsdag og ferie med løn.

Post i hovedstaden

En ung mand, der hed Christopher Christophersen, havde været reservebud ved postvæsenet i nogle år, før han 1. februar 1892 blev ansat som postbud ved banegårdspostkontoret i København o. 30 år gammel med en årsløn på 800 kroner. Ved sin ansættelse skulle han indtræde i Postvæsenets Underklassers Gjensidige Kautionsforening, hvortil

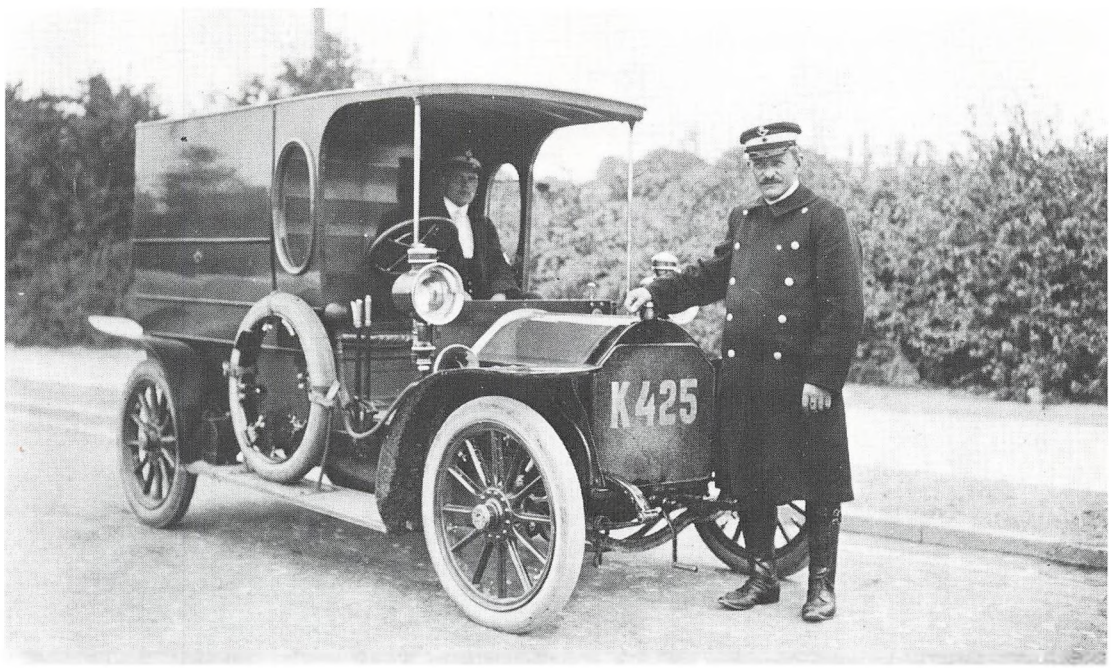

Postvæsenets første automobil, anskaffet og fotograferet i 1908, med bremse, gear og tudehorn uden på vognen, til højre for føreren. 8. december 1960 startede de første postbiler på landpostruter fra Åbybro.

han skulle stille en kaution på 900 kroner. 9 måneder senere giftede han sig, og 5 år efter steg årslønnen til 1050 kroner.

Alle hverdage var der 8 postombæringer, og som et af de yngste postbude måtte Christophersen derfor tage et distrikt, der lå fjernt fra posthuset, nemlig nogle sideveje til Falkonér Allé på Frederiksberg. Han havde et par timers fritid midt på dagen og havde heldigvis sit hjem, en lille 3-værelsers lejlighed lige i nærheden. Så kunne han spise hjemme og drikke kaffe, og bagefter få et hvil i gyngestolen med sin lange pibe tændt. Hans kone og hans søn gik om aftenen ud til det sidste hus i distriktet og fulgte ham derfra hjem. Dog ikke om vinteren. Familien gik tidligt i seng, fordi Christophersen skulle møde på posthuset før kl. 7, så han kunne have postsagerne til sit distrikt færdigsorteret hurtigt og tidligt. Han skulle nå at få posten omdelt og være tilbage på posthuset til næste ombæring kl. 8.

Christophersen var født i 1863 i Himlingeøje ved Vallø i Sydsjælland. Hans far havde et husmandsbrug, men hans far igen havde en lille gård. Der var 6 børn i familien, og Christophersen kom som den ældste ud at tjene, da han var 9 år gammel. Han gik i skole hveranden dag og erhvervede sig efter tidens forhold gode kundskaber. Han var ivrig efter at suge til sig og læste sin søns skolebøger flere gange. Han abonnerede også på Frems skrifter og på Gyldendals Bibliotek. Og han lånte bøger fra postbudeforeningens bibliotek. Når Christophersen til daglig kom hjem ved halvni-tiden om aftenen fik man te, og bagefter læste han højt for sin kone og sine børn. Hans kone var fra en landejendom i Nordsjælland. Hun havde fra hun var 14 år gammel ført hus for sin far, der var enkemand med 4 børn. En søn har senere berettet om postbudhjemmet og tilværelsen dér. Han hed Anton Christophersen. I årene 1938–64 var han Københavns skattedirektør.

Trappernes træthed

Postbudets travleste tid var som også senere jul og nytår. Christophersen skulle møde kl. 3 om morgenen juleaftensdag og nytårsaftensdag. Disse dage kom han først hjem ved 8-tiden om aftenen, dødtræt af trappeopgang efter trappeopgang, men trods alt oplagt til at fejre højtiden. Fru Christophersen havde sørget

Postbud Hans Larsen fotograferet o. 1900.

for, at gøre aftenerne så festlige som muligt og alle så derefter hen til Københavns Postbudeforenings juletræ for medlemmer med børn en gang i løbet af januar.

Hverdagen kunne være træls. Mange undrede sig over, at postbudene i de store byer kunne klare mange trapper med de mange, mange trin. Digteren Bjørnstjerne Bjørnson skrev i 1907 om postbudene i Kristiania og København og gik ind for, at deres antrengende arbejde med den evindelige trappevandring burde lettes. Det kunne ske ved, at alle brevene til en ejendom blev afleveret hos en portner.

Overpostmesteren for København J. W. Mørch kaldte Bjørnsons vurdering af postbudenes arbejde ensidig og upraktisk: »Efter min mening, som deles af alle praktiske postfolk, hvoriblandt postbudene selv, bør det være postvæsenets ideelle formål at enhver adressat, hvor han end bor, får sin post bragt direkte i hjemmet.« Bjørnson svarede, at det var menneskeplageri, når budene skulle bringe posten helt op til lejligheden. Et postbud havde da også taget patent på et husbrevkasseanlæg – i 1888.

Funktionær

Det var en lille løn postvæsenet betalte sine medarbejdere. Men var lønnen lille, var tjenesten til gengæld anset. Den blev det i hvert fald mere og mere. Ikke alene fordi statens og kommunens funktionærer i mange tilfælde bar uniform – det gjaldt foruden postbudene også politibetjente og sporvognsfolk. Nok så meget skyldtes anseelsen, at det offentlige stod bag funktionæren, at han havde en fast løn, og at han var blevet udvalgt, så at sige *sigtet,* ved at have været på prøve som reserve i en vis periode.

Selv en underordnet funktionær var en person, der beklædte en fast stilling i statens eller kommunens tjeneste. Joh, postbudet blev mødt med tillid overalt. Uniformen betød noget andet end det at være budbringeren og et lysende moment i hverdagen. Postbudet ejede noget som blev mere og mere eftertragtet i samfundet, ikke mindst efter de hårde år som arbejderne havde oplevet: lock-out, strejke, arbejdsløshed. Postbudet havde *fast arbejde,* og der var udsigt til at han kunne opnå *pension.* Et fåtal betragtede ganske vist fortsat postbudet som et underklassemenneske. Men han var dog *funktionær,* en anset betegnelse der også vandt indpas i erhvervslivet. Postbudet bragte tillid, han ejede menneskekundskab, han repræsenterede staten, et »væsen«. Han betalte sin skat, og derfor havde han stemmeret. Hans indtægt lå trods alt over skattegrænsen.

Tele, tele, tele

For alle mennesker er det i dag en helt naturlig ting, ja, en selvfølge, at posten bringer bud mellem mennesker. Når en besked skal gå ekstra hurtigt – særlig over lange afstande – så er det »telegrafen«, man ringer til, eller man går på posthuset og afsender et telegram. I nyere tid blev telefonen og fjernskrive-

ren den mest direkte og hurtigste forbindelse mellem mennesker selv på hver deres side af jordkloden – idet fjernskriveren teknisk set *er* telegrafi. I nyeste tid er kommet *television,* fjernsyn, via satellitter i rummet.

I almindelighed bruger man det fremmede ord *telefon,* der egentlig betyder »fjerntaler« eller »fjernlyder«. Ordet *tele* kommer af det græske ord for »fjern«, og den tilknyttede stavelse *fon* (eller *phon)* kommer af det græske ord for »lyde«: *phonejn.* Ordet *telegraf* er igen den græske betegnelse for ordet »fjern« knyttet sammen med *graphijn,* »skrive«. Altså egentlig det samme som fjernskriver. Ordet telegraf behøver ikke nødvendigvis at dække over besked via kabel, radio eller satellit, men kan også anvendes om synbare tegn over lang afstand, det man kalder den *optiske* telegraf.

Ordet *optisk* er tillægsordet til optik, læren om lyset. Det kommer af det græske *optejn,* »se«. Man kaldte signaltelegrafen for *den optiske telegraf,* fordi den alene var beregnet på øjets opfattelse. I Danmark begyndte man at anvende den optiske telegraf i året 1800. Over Sjælland-Fyn via Als til Sønderjylland var ialt 23 mellemstationer. De store klapper blev bragt i lodret og/eller vandret stilling med forskellige kombinationer der hver betød et tal. Signalbogen indeholdt vel o. 30.000 koder for bogstaver, ord og sætninger.

Telegrafering foregik ved, at der på modtagestationen stod en mand, som med kikkert iagttog klappernes skiftende stillinger og dikterede de tal, han derved kunne aflæse. Klapperne indstilledes eventuelt til næste station. Et ord eller en stavelse skulle gengives med talkombinationer der varierede fra 1 til 6 cifre. Kombinationerne 9650 – 612 – 180 – 2530 – 2131 – 9731 – 2709 – 3025 – 15039 – 14913 – 8835 betyder i ord: »I anledning af dagen bringer jeg dig dyrebare Moder min hilsen.« Tallene 1–99 blev også brugt. 1–20 var bogstaverne, de kunne sendes hurtigt.

Ved de mest betydningsfulde telegrafstationer, var der ansat to personer: »en literatus og en sømand«. Den såkaldte *litterære telegrafbestyrer* indførte de aflæste tal og deres betydning i en særlig protokol. Den *søkyndige* foretog iagttagelserne med kikkert. De to personer var instrueret om, at de »i enighed og samdrægtighed« skulle stå hinanden bi med deres særskilte kundskaber »som det sikreste middel til at befordre den kongelige tjeneste såvel som til at leve på den behageligste måde med hinanden«.

En af de litterære bestyrere fandt at metoden med optisk telegrafi virkede med en hastighed der nærmede sig lynets. Mange gange var det dog vind og vejr, der bestemte hastigheden. En dag med skiftende sigtbarhed kunne skabe stor forsinkelse. Ja, det kunne tage et par dage at sende et telegram på 10 ord!

»Den electromagnetiske telegraflinie«

2. februar 1854 tog man den elektriske telegraf i brug. Denne dag åbnede den

danske telegrafledning fra Helsingør til Hamborg, den såkaldte Øresundslinie, der blev anlagt i henhold til lov af 17. marts 1852. Allerede sidst i 1852 var der blevet nedlagt en »telegraftråd« over Sjælland og på Fyn til et stykke forbi Odense. Kablet under Storebælt blev kaldt »søtråden« men man gik over til, da der blev lagt kabel under Lillebælt, at benævne det »telegraftoug«. Telegrafledningen bestod af en kobbertråd der var isoleret med en guttaperkabelægning og indesluttet i et blyhylster. Ledningen blev gravet ned i den inderste side af rabatten i en 3 fod dyb »drængrøft«. Belægningen blev imidlertid angrebet af kemiske forbindelser, de såkaldte prøvekasser ved vejkanten blev udsat for hærværk og elementerne var for dårlige. Efter to års forløb gik man over til luftledninger. »Over mig hvirvler langfarts-depecher i tråde der synger af glæde,« skrev Edith Rode 1920.

Det var ikke noget stort mandskab, der betjente telegraflinien. Der skulle være mindst 1 til stede »der med opmærksomhed iagttager de aftalte signaler«. Stationerne blev i perioder, hvor linien ikke var optaget, vækket hver time af hensyn til kontrollen. Telegrafbudene fik sort uniform, mens telegrafisterne ikke blev uniformeret. De var dog de fleste, men kom jo ikke så meget i kontakt med publikum. Personalet var indskærpet betydningen af at overholde hemmeligholdelsespligten.

Det første personale på Københavns hovedtelegrafstation bestod af ialt 3 mand, en bestyrer, en assistent og en telegrafist. Stationen havde til huse i et lille hus i det nuværende Valkendorfsgade, det tidligere Lille Helliggejststræde. I 1856 blev hovedstationen flyttet til Købmagergade.

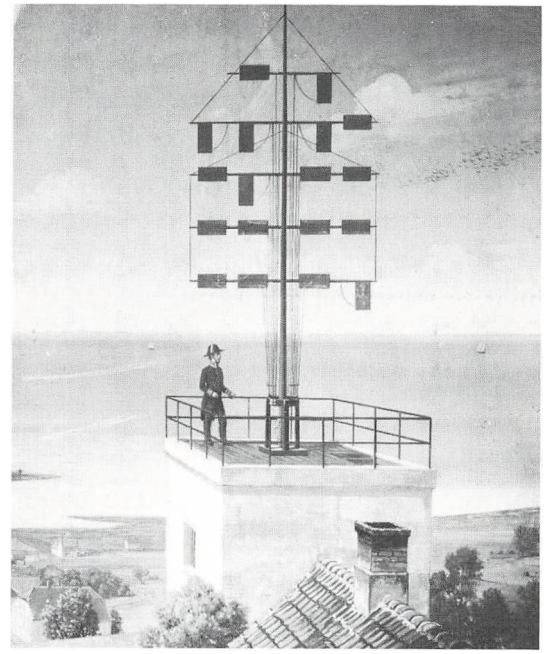

Den optiske telegraf i Nyborg, skildret på et maleri i Dansk Post- og Telegrafmuseum. Den virkede i o. 20 år siden 1807. Signalerne viser 3.721 = »rødhåret«. Signalruten København-Fyn via Als til Slesvig omfattede 23 mellemstationer.

Der var fra starten ansat 36 personer til at betjene de 9 stationer i Helsingør, København, Korsør, Nyborg, Fredericia, Flensborg, Rendsborg, Altona og Hamborg. Foruden telegrafdirektøren og 12 bude var der 9 telegrafbestyrere, 8 telegrafister og 10 telegrafassistenter. Telegrafdirektøren sorterede formelt under generalpostdirektøren, men var den reelle leder. I 1923 blev de to embeder forenet i et embede som generaldirektør. Post- og telegrafvæsenet blev sammensluttet 1927.

Da den elektriske telegraf skulle indføres i Danmark valgte man som særlig egnet den tidligere inspektør ved Polyteknisk Læreanstalt, justermester i København Peter Faber, som blev konstitueret med titel af »administrerende direktør for den electromagnetiske telegraflinie«. Han var altså telegrafdirektør, det vil sige chef for telegrafetaten lige til sin død i 1877.

Navnet Peter Faber kendes dog nok af de fleste, først og fremmest fordi han var forfatter til sangen Den tapre Landsoldat, altså »Den gang jeg drog afsted«, og til julesangene »Sikken voldsom trængsel og alarm« og »Højt fra træets grønne top.« I sin egenskab af telegrafdirektør prægede han en betydningsfuld del af den tekniske udvikling i Danmark. Det gjaldt oplæringen af telegrafpersonalet og hele organiseringen af telegraftjenesten. Antallet af stationer voksede i hans tid fra 8 til 100 og telegrafledningernes længde blev 10-doblet. De imprægnerede telegrafstolper langs jernbaner og veje var Fabers initiativ. Han fik porcelænsfabrikken Bing & Grøndahl til at fremstille en ideel isolator af porcelæn.

I november 1863 blev den svage konge Frederik 7. kastet omkuld af en kraftig forkølelse og ansigtsrosen under sit ophold på Glücksborg Slot i Slesvig. Man vidste kongen var dødelig ramt. Gennem telegrammer kunne man følge hans sygdom. Som sædvanlig var også 15. november en mængde mennesker samlet i Købmagergade ud for telegrafstationen. Da Peter Faber ankom i en drosche samledes man om ham. Som den første kunne han meddele budskabet: »Ja, kongen er død!« Under krigen der fulgte, måtte telegrafstationens personale flytte apparaterne efterhånden som de prøjsiske og østrigske soldater rykkede op i landet.

Telegrafen blev fra starten en succes. I løbet af året 1854 blev der afsendt ca. 20.000 telegrammer. Et halvt århundrede senere blev der ekspederet flere millioner telegrammer årligt. Det viste sig, at det var erhvervslivets folk der i størst omfang tog det nye kommunikationsmiddel i anvendelse. Flere ledninger blev oprettet. 1882 overtog staten de private koncessionerede anlæg. Man gennemførte et samarbejde med jernbanerne, så deres telegrafnet også kunne benyttes offentligt. Jernbanernes telegrafnet blev benyttet til banetrafikkens afvikling. Lige til 1940 anvendte man telegraf med morsesystemet. Så gik man over til at anvende telefon.

Maskintelegraf

De første telegrafapparater fungerede ved hjælp af håndbetjente »nøgler« der ved nedtrykning iværksatte elektriske impulser for prikker og streger i morsesystemet. Op mod år 1900 tog man automatiske telegrafsystemer i brug. Maskintelegrafen virkede ved hjælp af papirstrimler der blev perforeret med særlige hulkombinationer for teksten. Strimlen gik ind i afsenderapparatet, hvorefter modtagerapparatet registrerede budskabet. Senere kom fjernskriversystemet

I gaslysets skær arbejder telegrafisten med telefonering og telegrafering på Holstebro telegrafstation i 1907. Telegrafnøglen står foran på bordet. Strimlerne fra apparaterne løber ud på bord og på gulv.

ind. Det virker gennem skrivemaskinprincippet, idet beskeden overføres med skrift direkte til modtagerstationen.

Med indførelse af maskintelegrafen fjernede man den menneskelige kontakt, der på en mærkelig måde trods afstanden var mellem telegrafisterne på de forskellige stationer. Af tempoet og skriften gennem morseapparatet vidste den enkelte telegrafist hvem, der sad i den modsatte ende af linien. Man følte, at man samarbejdede med et menneskeligt væsen, og det apparat man arbejdede med, følte man som sin personlige ejendom. Indførelsen af maskintelegrafen betød, at der nu blev en barriere mellem telegrafisterne. Både skrift og tempo er helt upersonligt: »Det er maskinarbejde!« I Danmark forbedrede man det engelske system, idet man indrettede det til *strimmelføring,* der bestod ildprøven under 1. verdenskrig, da det neutrale Danmark gennem telegrafknudepunktet Fredericia blev bindeled-det mellem vest og øst, via Det Store Nordiske Telegrafselskabs kabler.

Post, tele og stat

Efter den gældende *postlov,* der bygger på de samme principper som postloven af 1919, har postvæsenet en vis eneret på postbesørgelse. Der er altså tale om en form for *monopol.* Dette monopol vedrører alene lukkede breve og postkort, samt forsendelse af tryksager som er adresseret og hvor der er tale om erhvervsmæssige formål med forsendelsen. Monopolet gælder *ikke* for besørgelse af pakker, aviser og tidsskrifter. Og postvæsenet har heller ikke monopol på pengeforretninger eller på at besørge adresseløse forsendelser. Ministeren for offentlige arbejder kan dog beslutte, at postvæsenet skal løse opgaver der er i pagt med den øvrige virksomhed og som stemmer overens med postvæsenets formål. Det er tilfældet med opgaver som besørgelse af *adresseløse forsendelser* og med *postgiro.* Det har kunnet komme på tale, at postvæsenet selv direkte skulle tage sig af postens transport bl.a. ved hjælp af *færgerier,* som det er sket flere steder. Postvæsenet har i tidens løb drevet Korsør-Nyborg, Korsør-Kiel, København-Kiel, Assens-Årøsund, Nakskov-Spodsbjerg og flere andre. Den sidste var Esbjerg-Fanø 1878–1977.

Postvæsenets eneret er forbundet med en vis *pligt* til at befordre post og omdele den også i distrikter, hvor der ikke bor ret mange mennesker. I et land som Danmark, hvor man har mange tyndtbefolkede områder og mange små øer, har denne pligt for postvæsenet betydet kolossalt meget både for de erhvervsmæssige og for de helt private forbindelser. Bortset fra nogle ganske små øer, har alle områder i landet – også et stort antal øer – daglig postforbindelse.

Hvor der er stor befolkningstæthed kan en konkurrence med det statslige postvæsen naturligvis gennemføres med fordel af private selskaber. Men det ville være en urimelighed overfor de svagt befolkede områder, og dermed for postvæsenet, der har pligten til at udføre posttjeneste også hvor det ikke direkte betaler sig, eller hvor det ville blive alt for dyrt, hvis den lokale befolkning selv alene skulle bekoste posttrafikken.

Taksterne for besørgelse af de forskellige forsendelser skal vedtages af folketinget gennem ændring af postloven. Disse mange takster skal altså igennem behandling og lovgivning før de kan sættes i kraft. Der er med andre ord ikke tale om, at postens egen administration kan beslutte takstændringer. Det er i Danmark en lang tradition. I de fleste andre lande kan det enkelte postvæsen selv fastsætte sine takster.

På enkelte felter har den danske postlov dog givet ministeren for offentlige arbejder fuldmagt til at fastsætte taksterne. Det er altså tilfældet hvor det drejer sig om opgaver, som postvæsenet efter loven er bemyndiget til at udføre, for eksempel postgiro. I postloven fastsættes også regler for udlevering af postforsendelser og regler for det ansvar som postvæsenet må påtage sig med hensyn til den enkelte forsendelse.

Postvæsenet har altså sine rødder tilbage igennem flere generationer, og det

havde efterhånden fået sine indtægter lagt i faste rammer. De nye telegrafer med deres mange telegrafkontorer kæmpede i begyndelsen af deres tilværelse hårdt med økonomien. I 1927 sluttede man derfor *telegrafvæsenet* sammen med *postvæsenet* for at kunne samordne de to »væseners« drift. Nu skulle postkontorerne da påtage sig mere arbejde med telegraf, og derfor nedlagde man en del af de hidtidige telegrafkontorer.

Man kunne forestille sig, at staten også ville slutte *telefonvæsenet* sammen med post- og televæsenet. Det er nemlig alligevel staten, der skal give tilladelse til telefondrift. En sådan sammenslutning er da også foregået i Sønderjylland og på Møn, hvor telefondriften er overtaget af post- og telegrafvæsenet. Det skete i Sønderjylland allerede 1920 i forbindelse med genforeningen mellem de sønderjyske landsdele og Danmark.

Den første egentlige grundlov vedrørende telegraf og telefon er fra 1897. I følge denne lov har *staten* i sig selv eneret på anlæg og drift af telefonanlæg og telegrafanlæg, når det drejer sig om det egentlige danske territorium, hvad enten det er på land eller sø. Det er altså ikke en enkelt statsinstitution, der har denne eneret. Ministeren for offentlige arbejder, der repræsenterer eneretten, kan dog give andre virksomheder *koncession* på anlæg og på drift af televæsen. Dette er grundlaget for at staten har kunnet give mere eller mindre private selskaber tilladelse til at oprette og drive telefoner indenfor lokale områder.

Stat – og privat

Når det gælder forbindelsen mellem de enkelte dele af landet, eller det drejer sig om telefontrafikken med udlandet, er det Post- og Telegrafvæsenet, der tager sig af denne del af teletrafikken. Når det drejer sig om landsdelene, kalder man forbindelsen for *rigstelefonen.* Både postvæsenet og telegrafvæsenet drives af staten. Det drejer sig jo om enorme og kostbare anlæg med bl.a. forstærkerstationer med kabler og radioforbindelse. Og det drejer sig om helt fantastiske mængder af postforsendelser, hvortil kræves et udviklet, stort og forfinet apparat af teknik og mennesker – måske alt for forfinet!

I de fleste lande er det da også staten, der tager sig af postvæsenet. I enkelte lande bliver televæsenet varetaget af private selskaber. I de fleste lande driver man postvæsen og televæsen sammen, selv om enkelte lande som Norge og Sverige har delt de to områder, så de har hver sin administrative organisation, hvad man til en vis grad også har i Danmark.

Når man i Danmark har post- og telegrafvæsen institueret som statsvirksomhed, betyder det at institutionen er underkastet statens almindelige regler om forvaltning. Det har i nogle lande været vanskeligt at fastholde post- og telegrafvæsenet som rene statsinstitutioner. På mange måder skal et post- og telegrafvæsen jo optræde som erhvervsvirksomheder og i hvert fald skal de i deres daglige virke kunne handle relativt

hurtigt og de skal på enkel måde kunne samarbejde med det enkelte lands erhverv. Derfor har man i ikke så få lande ændret vilkårene for disse institutioner.

I en tid hvor erhvervslivet har brug for stærk vækst, og hvor menneskene får mere og mere tid til overs – på grund af udvidet fritid og på grund af arbejdsløshed – vil der stadig blive mere og mere brug for post- og telegrafvæsenet. Dette gælder ikke alene når det drejer sig om mennesker og teknik, det gælder også med hensyn til kravene til service.

Men post- og telefolk er også mennesker, der gerne vil have andel i den moderne tekniks goder, også i deres fritid. Samtidig medfører ny teknik i postvæsenet et pres på dets medarbejdere. Det kan gælde sorteringsmaskiner, EDB-anlæg, rationalisering, tidsstudier og meget andet. Den store jubilerende faglige organisation søger på mange felter at råde bod på dette, ikke alene gennem lønforhandlinger men også gennem uddannelse og oplysning af medlemmerne, i pagt med arbejderbevægelsens kulturindsats.

Et bud

En af de fineste danske film, der er fremkommet gennem de senere år, er Morten Arnfreds film »Der er et yndigt land«. Den handler om landmanden Knud og hans kone Kathrine spillet af Ole Ernst og Karen-Lise Mynster. Knud vil virkeliggøre sin drøm om den store frihed og lægger al sin kraft i at virkeliggøre drømmen. Han går fuldt og helt ind

Ingolf David som landpostbudet Vilhelm i Morten Arnfreds film »Der er et yndigt land« 1983.

for fremstillingen af bakteriefri supersvin. Kathrine arbejder som lærer. De bliver begge stressede af deres stræb.

Naboen er landpostbud, han hedder Vilhelm og spilles af Ingolf David. Vilhelms hjem er et lille husmandssted, hvor han bor alene sammen med sin hund. Jorden har han forpagtet ud og lever en mere rolig tilværelse som landpostbud. Vilhelm forsøger at hjælpe Knud, da ulykken er ude.

Naturligvis kunne Vilhelm være meget andet end postbud. Men netop som budbringer mellem mennesker, mennesket selv, der kommer i sin lille gule postbil, har han chancen for at lære andre, og ikke mindst sin nabo, om menneskets lod og især om menneskets muligheder for selv at forme sit liv og ikke at glemme ansvaret for de nærmeste og sansen for de vigtigste værdier.

Hvad vil vi med vort liv? I den dybe oplevelse af dette problem samler sindene sig i biografens mørke om mennesket og livskunstneren Vilhelm, tidens antenne og bud – et dansk postbud.

Postuniformer – som malerne så dem

Post-poesien i form af dagvogne, diligencer, postilloner og post med kærlighedsbreve har gennem tiderne fanget malernes interesse.

Af mag. art. EJNER JOHANSSON

»Er der da virkelig ikke noget brev?«. Fotografi af maleri af Christen Dalsgaard. Ca. 1880.

Otto Bache: Et kobbel heste ved Lindenborg kro. 1878.

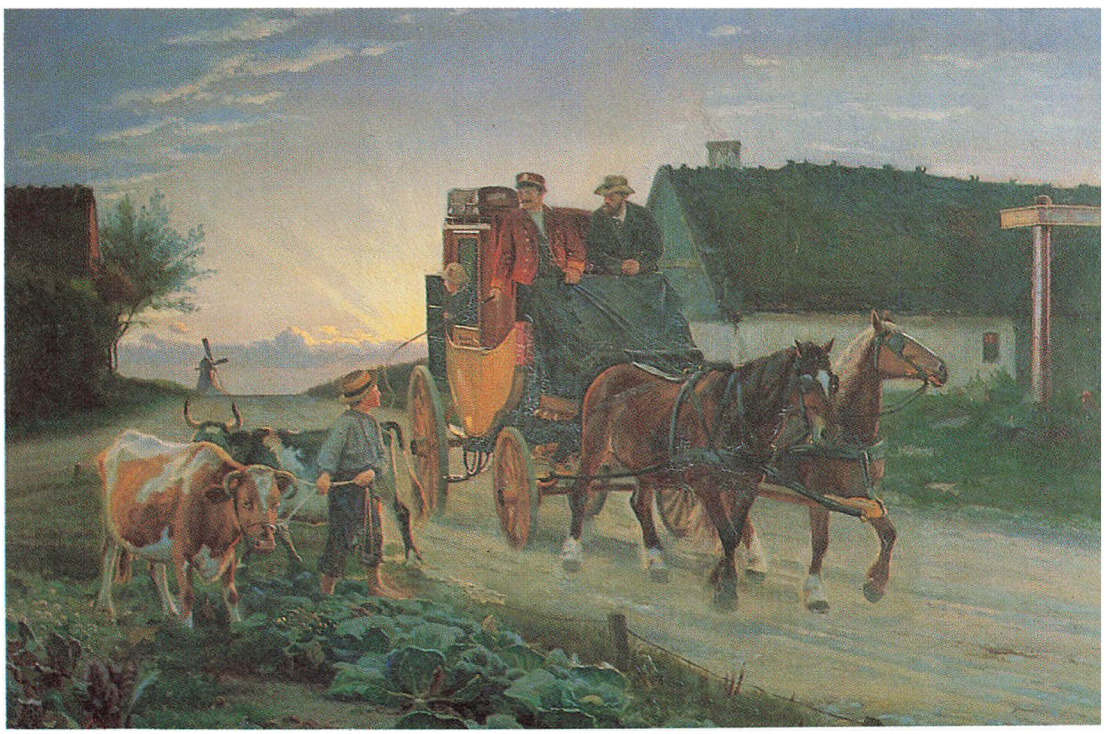

Pigen med Brevet har været et kært motiv for malerne siden Rembrandts dage. Der er adskillige af dem i dansk kunst, og når vi nærmer os den nyere tid, dukker også *postbudet* op på billederne – postvæsenet med dets gule vogne, postbåde og røde postilloner har fængslet mange af vore malere i forrige århundrede, så de indimellem har lavet malerier med de »røde mænd« i byerne eller det mørke postbud på landet.

Det er dog først og fremmest landpostbudene og diligencernes folk, som har haft deres kærlighed. Det man har kaldt folkelivsmaleriet: d.v.s. skildringer af bøndernes og i det hele taget landbefolkningens liv, var noget malerne for alvor tog fat på ved midten af forrige århundrede ... først senere begyndte de at beskæftige sig med byernes arbejdere. Mange kunstnere kom selv fra landet, de kendte motiverne derude, som også kunde give anledning til at male hele landskabsscenerier omkring postvognen og postillonen – de fleste danske malere har altid fundet det mere spændende at skildre naturen end at male bylivet.

Som sagt var det navnlig diligencer, dagvogne og postilloner, der fangede deres interesse, hvad der vel også hænger sammen med det, den meget rejsende H. C. Andersen kaldte: Post-poesien. Et af de berømteste billeder af den art er Otto Baches maleri fra 1878 af et kobbel heste udenfor Lindenborg kro, hvor postillonen givet et højst ureglementeret trut i posthornet og derved sender bondens heste dansende og stejlende hen ad landevejen. Et oplagt motiv for Bache, der så at sige var specialist i hestebilleder. Det giver også et godt indtryk af postillonens uniform, han havde allerede fra det attende århundrede den røde farve på kappen og den gule på kabudsens foer – de røde og gule oldenborgske farver, som vi lige siden har forbundet med det danske postvæsen.

Hans Smidth: Dagvognen kører gennem landsbyen. 1883. Nordjyllands Kunstmuseum, Aalborg.

Den gamle kongefamilies farver

Fra 1840'erne forelå en officiel tegning af postillonernes påklædning, så videre diskussion om den rette uniformering var overflødig: de skulde bære en krapрød trøje med skøder, høj gul krave og gule kantninger. Dertil mørkegrå bukser med en rød snor langs ydersømmen, høj hat – sort – med postskilt og sølvgalon. Forandringer som en rød kasket, lyseblå bukser, lavere krave og lignende indførtes efterhånden – den høje hat har næppe været særlig velegnet ved kørsel på landeveje i al slags vejr – i 1880'erne forsvandt trøjens skøder. Men ellers holdt uniformen sig stort set op til vor tid: til årene mellem de to verdenskrige. Det kan vi blandt andet se hos maleren Hans Smidth.

Denne fremragende folkelivsskildrer malede et par stemningsfulde post-billeder i 1880'erne, i det ene ser vi diligencen køre gennem landsbyen henunder

Hans Smidth: Postkøreren og den lille trompeter. 1883.

aften – i det andet kan vi tage postmanden og hans uniform nøjere i øjesyn, for her får han sig et hvil ved en stille pilsner og giver samtidig landsbyens ungdom et lille privat kursus i posthornets rette brug. Smidth vandt først ret sent påskønnelse for sine udsøgte billeder fra Jylland, det var ikke mindst hedeegnen og dens beboere, han skildrede – og som her, altid deres almindelige hverdagsliv, på rejse, på markeder eller arbejde. Malerierne har som regel en stilfærdig pointe: d.v.s. en lille historie som man selv kan digte videre på, men deres værdi ligger navnlig i hans sans for de rent maleriske værdier. Et motiv som postvognens nattekørsel tør også siges at være stemningsfuldt. Flere malere har haft fat på emnet, for eksempel Hans Nikolaj Hansen, der elskede sådanne romantiske motiver – den ensomme vogn i natten – typiske for kunsten fra slutningen af forrige århundrede.

For de fleste malere, hvis værker vi hidtil har set, var billeder af postens folk og deres arbejde bare et motiv blandt mange andre. Men for Simon Simonsen synes det ligefrem at være blevet en specialitet at male diligence-billeder. På et stort lærred fra 1890'erne i Aarhus kunstmuseum kan man se postillonen igang med at skifte forspand, det har jo

Hans Nikolaj Hansen: Nattebillede. Postmuseet.

Simon Simonsen: Diligencen skifter forspand. 1892–93. Aarhus Kunstmuseum.

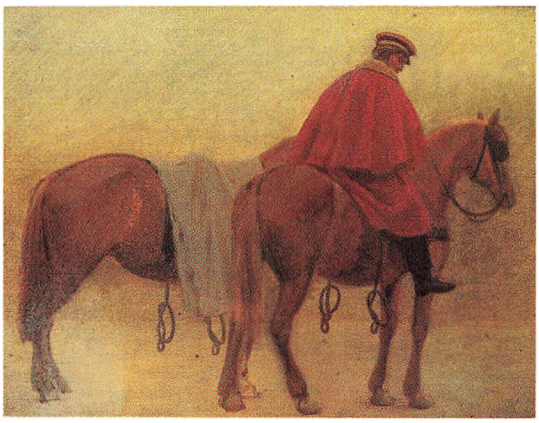

H. J. Hammer: Postkusk med to heste. Postmuseet.

nok været så som så med post-poesien i mange situationer. Så er der betydelig mere flugt over H. J. Hammers postkusk og hans to heste fra 1860'erne. Den røde kappe flagrer efter rytteren og som vi kan se, har han for længst byttet den høje hat ud med den lavpuldede røde kasket.

Sognebude

I begyndelsen af 1850'erne oprettedes brevsamlingssteder på landet og landpostruterne kom så småt igang en halv snes år senere. Foreløbig klarede man sig dog de fleste steder med de gamle sognebude – ofte ældre mennesker, som lønnedes af sognet og på den måde undgik »at ligge sognet til byrde«, som man sagde. Dem kunde man også få til at påtage sig andre småærinder end bare det at hente posten og bringe den ud – endnu var der vel heller ikke alverdens megen post at fordele i landsbyerne. Vi har nogle få billeder af disse tidlige postbude: for eksempel af Christen Dalsgaard, der fortrinsvis valgte emner og modeller blandt bønderne fra sin hjemegn omkring Krabbesholm i Nordjylland. Hans billede af en ung pige som beder landsbyens gamle post besørge et brev er fra 1858. Dalsgaard havde et skarpt øje og var ikke alene optaget af at skildre menneskетyper, han havde også en næsten »etnografisk« interesse for deres dragter og lignende enkeltheder. Hans motiver var ofte unge kvinders sorg eller kærlighed, så det længselsfuldt ventede brev spiller en væsentlig rolle i hans billeder. Enten brevet der endelig kommer – eller det der tilsyneladende udebliver, som vi kan se det i et andet af hans billeder med pigen ved brevkassen ude ved landevejen (se side 85). Ideen om brevkasser ved havelågen er øjensynligt en gammel opfindelse.

Andre malere havde fat i samme emne, for eksempel Carl Thomsen der

Christen Dalsgaard: En ung pige beder landsbyens gamle postbud besørge et brev. 1858. Statens Museum for Kunst, København.

C. A. Schleisner: Et sognebud. Postmuseet, København.

Jørgen Sonne: Ridende landpostbud.

tegnede en sådan landsbypost en gang i 1870'erne. Der findes også et lille oliebillede – antagelig malet en del år tidligere – af C. A. Schleisner, som forestiller et lignende landligt sognebud i et vinterlandskab. Han er udstyret med en solid kæp at støtte sig til, men ellers var der ingen uniformspragt at fremvise, for de første egentlige landpostbude havde intet andet kendetegn på deres erhverv end et lille metalskilt på budtasken. Først langt senere fik de bevilget en uniformshue, mere beskedent kunde det vel dårligt være, men så kunde man dog kende dem, når de kom gående ad landevejen. Landpostbudet til hest for fuld fart har vi i et billede fra en anden af forrige århundredes berømte folkelivsmalere: Jørgen Sonne. Han levede mange år i Tyskland og Italien, og som andre af den tids danske malere skildrede han med stor fornøjelse det farverige og for os andre romantiske italienske folkeliv. Men da han kom hjem til Danmark i 1841, kastede han sig over emner af de danske landboeres tilværelse. Folket og »det folkelige« var endnu for de fleste i datiden knyttet til det landlige Danmark. Der er stadigvæk en vis romantik i billedet af rytteren i det øde landskab og en stærk bevægelse tillige: han er jo bogstavelig taget ved at fare ud af maleriet, som det ses herover på fotografiet af maleriet.

L. A. Ring: Fra brevsamlingsstedet i Vejlø. 1884.

Fra modeller til medmennesker

Lidt sentimentale hverdagsbilleder som Christen Dalgaards med en indbygget anekdote var almindelige i det tidlige danske folkelivsmaleri, men efterhånden trængte malerne tættere ind på virkeligheden og en af dem, som gjorde det allerfinest var L. A. Ring. Det var hans styrke, at han ikke opfattede landsbyfolkene som modeller, men som medmennesker han holdt af – det var ikke typerne, der interesserede ham, men individerne. Ring kom selv fra et fattigt husmandshjem i Sydsjælland, så han kendte landsbyerne og deres beboere bedre end de fleste, han har da også givet os nogle af de bedste miljøskildringer vi har af livet på landet i slutningen af forrige og begyndelsen af dette århundrede.

I forsommeren 1884 boede han i Vejlø nede ved Gavnø og malede der et par billeder af landsbyens to vigtigste »institutioner«: købmandshandelen og det lokale brevsamlingssted. Det sidste er stuen i et bondehus med den nyankomne post – tilsyneladende mest aviser – spredt ud over bordet. Aviserne og stigningen i postmængden på landet siger indirekte noget om bøndernes voksende politiske indflydelse. Den betød da også mod slutningen af århundredet en kraftig vækst i antallet af landpostbude, og i 1893 – en lille halv snes år efter Ring havde malet brevsamlingsstedet – fik

L. A. Ring: Landposten kommer med brev til gamle Ane. 1912. Billedet tilhører Statsministeriet.

landpostbudet sin egen uniform: den mørkeblå, næsten sorte dragt med sølvknapper. Ham finder vi også på Rings billeder – flere gange endda, nogle af dem stammer fra tiden før den første verdenskrig, da maleren var flyttet til Baldersbrønde ved Roskilde, blandt andre det her gengivne fra 1912: »Landposten kommer med brev til gamle Ane«. Rings figurer er altid egentlige portrætter og det fremgår jo tydeligt af billedet, at han har kendt de to særdeles godt: Ane hjalp hans familje i huset og var hans model adskillige gange til lignende hverdagsscener – og postbudet har Ring uden tvivl kendt lige så godt, lige ned til buksernes cykelklemmer. Det er denne indtrængende virkelig-

hedsskildring der gør at hans malerier, foruden at være fremragende malerkunst, også er spændende miljøbilleder fra en tid, der nu for længst er forbi. Landpostbudenes mørke uniform holdt sig helt op til 1968 – da havde de fleste lagt cykelklemmerne og var blevet motoriseret.

Man kan kun gætte på den egentlige årsag til at landpostbudene fik de mørke, blå-sorte uniformer og ikke de røde. Resten af postfolket, også postilloner og postkonduktørerne som færdedes på de danske landeveje, var jo røde. Måske har den røde uniform været følt lidt for »kongelig« og gammeldags med tiden. Måske også lidt for kulørt på landet – 1890'ernes yndlingsfarver i moden var da for øvrigt også i almindelighed de mørke, brudte farvetoner.

Det militære snit, som prægede landpostbudenes uniformer – bypostbudenes med, for den sags skyld – i slutningen af forrige århundrede, forsvandt med det grå-blå dress i 1970'ernes begyndelse. Det noget stive, vi i almindelighed forbinder med ordet: uniform, havde jo heller ikke megen mening i forhold til deres arbejde. Allerede tidligere havde man erkendt dette og tilladt landpostbudet at bruge sin private jakke om sommeren for ikke at pines unødigt i den tykke, dobbeltradede uniformsjakke.

På de »post-malerier« vi indtil nu har set, dominerer personerne, det var mennesker og deres skæbne som interesserede malerne i det man kalder folkelivsbilleder. I høj grad også enkeltheder som deres dragter – i vores tilfælde: uniformer – for med 1870–80'erne er vi nået op i naturalismens tid, hvor en rimeligt nøjagtig gengivelse af det sete var en del af kunstens mål.

De arbejdende blev brugt som staffage

Men skal vi nu ud at lede efter tidlige fremstillinger af postbude i billedkunsten – altså tilbage helt til det syttende og attende århundrede – så blir sagen mere besværlig. Her i Danmark bestod malerkunsten dengang overvejende af portrætmalerier, folk lod sig selv og deres familie male, men andre billeder af samtidens liv og færden er uhyre sjældne. Ingen havde interesse i dem, så følgelig blev de heller ikke malede. Derimod kan vi godt finde prægtige portrætter af en generalpostdirektør fra 1660'erne eller et rokoko-portræt af en formodet dansk postmester fra 1760'erne, men selv om de er imponerende at se på, så har de ikke meget med uniformer at gøre. Postmesteruniformer blev først obligatoriske et lille hundrede år senere: i 1841, omend man godt nok kender dem fra århundredets første år, hvor de herrer promenerede en rød kjole med gule opslag og guldgaloner samt trekantet hat.

Vi har da også enkelte malerier fra det tidlige nittende århundrede med arbejdende postfolk, for eksempel C. D. Gebauers »Passagerer ved et posthus på landet«, fra 1811. Men i et sådant maleri er interessen ikke primært samlet omkring menneskene. Det er snarere land-

C. D. Gebauer: Passagerer ved et posthus paa landet. 1811. Postmuseet, København.

skabet og den totale situation, maleren har villet vise – menneskene er kun brugt som det, man kalder staffage, d.v.s. småfigurer, der kan live billedet op og give det en beskeden handling. Følgelig er det begrænset i hvor høj en grad det kan hjælpe os til at finde postuniformer, men bortset fra det er et sådant tidligt billede af en postsituation jo spændende nok at se på i sig selv. Landpostbudene blev altså sent og »mørkt« uniformerede, men ellers fik alle andre danske postbude fra 1851 en rød to-radet jakke med sølvtresse på krave og ærmer, mørkeblå bukser og kasket. Og sådan omtrent så de ud lige til nutiden, bortset fra lidt forandringer på knapper, kasketfaconer og lignende. Alle sådanne udviklinger i postuniformen og dens nøjere historie i det hele taget har postmuseets leder, A. Morell Nielsen beskrevet for os. Det røde postbud var imidlertid en velkendt figur for københavnerne længe inden 1851, de havde haft ham i rød udgave lige fra det nittende århundredes begyndelse.

KLÆDEDRAGTER I KIØBENHAVN

Fodposten .. ——— .. *die Fuspost*

Saaes hos Lehde, Cottergaden 196. B.

Man kiggede på mandeben

Danske uniformer af enhver slags, men først og fremmest militæruniformer, havde nemlig en frodig blomstringstid omkring 1800, fordi landets regent – den senere Frederik den Sjette – elskede uniformer og rokerede rundt med soldaternes epauletter, fjerbuske, buksefarver og huefaconer hvert og hvert andet år. Det smittede naturligvis af på brandfolks, hofbetjentes og andre uniformer – de københavnske postbude nød også godt af denne kongelige uniformsglæde, da hovedstaden fik sin kongelige fodpost i 1806.

Egentlige kunstneriske skildringer af københavnske postbude er det småt med fra denne tid, de kom først senere med det såkaldte genremaleri. Men vi har i hvert fald eet storartet billede af den nye røde uniform i det københavnske gadebillede, fordi en af den tids flittigste forlæggere: kobberstikker Lahde, selvfølgelig måtte have det røde postbud med i en serie af danske nationale klædedragter, som han udsendte i begyndelsen af århundredet. Den nye uniform var virkelig modebevidst, helt up to date: høj hat med blankt postskilt, rød skødefrakke med høj krave og gule kanter, gul- og sortstribet vest, halsbind med kniplingstørklæde – et såkaldt kalvekrøs – snævre grå bukser og korte sorte støvler. Læg mærke til de snævre bukser og korte støvler: det var mændenes ben, der blev kigget på dengang, ikke pigernes. Damer skjulte deres ben under lag af skørter og lange kjoler, hvorimod mænd skulde have flotte ben med kraftige, muskuløse lægge. Sådan burde de i hvert fald være – virkeligheden var nok oftest en anden. Tynde, skæve, magre mandeben var simpelthen til grin: når datidens karrikaturtegnere skulde fremstille en latterlig person, tegnede de ham bare med et par skæve stankelben, så var han leveret. Men var man dårligt udstyret i så henseende, kunde der hjælpes på elendigheden med et par kunstige lægge – det har postbude dog næppe haft brug for. Heldigvis varede denne mode kun nogle få år endnu – op til omkring 1812–13 – så blev de lange, vide bukser, som vi stadig bruger, også moderne i Danmark og så kunde mindre flot udstyret hankøn lettere skjule en manglende benpragt.

Københavnsk fodpostbud 1806. Samtidigt kobberstik.

Lange bukser var revolutions-moden

Disse nye lange bukser var for øvrigt en slags »politisk« uniform, de kom frem under den franske revolution – det var de revolutionæres mode – tidligere havde kun matroser gået i lange bukser, nu blev de en del af det sejrende borgerskabs dragt og hurtigt helt almindelig beklædning for alle mænd.

Der findes et billede, som viser os et

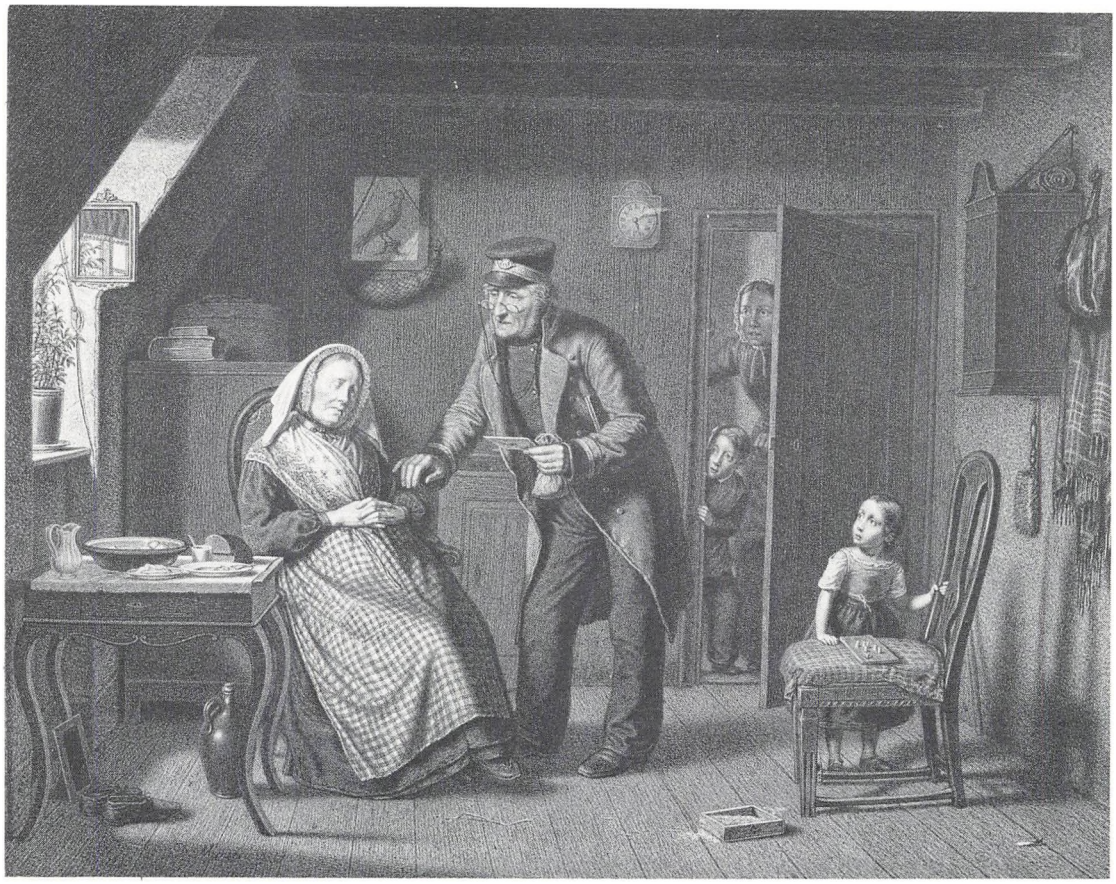

David Monies: Et pengebrev. 1861.

københavnsk pengepostbud fra midten af forrige århundrede, det er malet af David Monies i 1861. Kunstneren er ikke synderlig kendt idag, men var i sin tid meget populær. Han var genremaler, d.v.s. han malede elskværdige hverdagsscener med en eller anden lille historie, som betragteren selv kunde digte videre på. Her altså et pengepostbud, der dukker op på kvisten hos en fattig enke, som skal overraskes med nogle rigsdalere. Hans uniformsfrakke og hele øvrige antræk bliver tilsyneladende båret temmelig afslappet – der er en ganske stor afstand i stil og holdning fra ham og så tilbage til den uniformsflotte fodpost fra 1806. Denne udvikling i uniformen: fra »kongeligt« til egentligt afslappet arbejdstøj er vel foreløbig kulmineret i de seneste års røde postbudjakker. Farven har man gudskelov holdt fast ved.

En snes år efter Monies billede malede Vilhelm Rosenstand hans yngre kollega i hyggelig snak med en pige på trappen. Det er disse mænd, nuomdage også kvinder, som kommer med breve, ringer på vores dør og i sjældne lykkelige tilfælde har penge med til os, der i almindeligt begreb er »postbud«. Det er deres røde uniform, vi hæfter os ved i

Frederik Vermehren: Et postbud. 1909. Postmuseet. København.

dagligdagen, selv om vi jo godt nok også i glimt ser postchauffører og telegrafbude i andet antræk.

Postmuseet ejer et næsten monumentalt portræt af et postbud fra vores eget århundredes begyndelse. Det er malet i 1909 af Frederik Vermehren, malerprofessoren kaldte sit billede »et studiehoved«. Det kan man lægge i, hvad man vil – det var jo nok mere mandens fysiognomi, der interesserede kunstneren, end den stoute mennesketype og det erhverv »studiehovedet« repræsenterede. Så lad ham være slutbillede i denne korte revy over uniformer og den »postkunst«, der har haft flere af vore bedste malere fra ældre tid som ophavsmænd. I de sidste par generationer har malerne stort set søgt deres opgaver på helt andre områder end i sådanne skildringer af mennesker og deres virke, selv om der flere gange har været visse tilløb, ikke mindst i 1930'erne, til at behandle det sociale virkelighedsstof. De blev imidlertid sjældent rigtig til noget, men man kan jo aldrig vide, malerkunsten er før vendt tilbage til tidligere udgangspunkter, så måske blir der malet postbude og postbilleder igen engang i fremtiden.

Liniemester 1941. Han bærer endnu telegrafvæsenets emblem.

Blågrå og betydningsfuld

Den blågrå teleuniform har ikke på samme måde som brevbærernes røde og landpostens sorte uniform inspireret kunstnerne, fordi telemedarbejderne ikke har den samme kundekontakt.

Telemedarbejderne arbejder mere anonymt, men deres arbejde er stedse mere betydningsfuldt for kommunikationen. Et par enkelte tal viser det: For 30 år siden kostede det 20 øre at sende et brev fra København til Ålborg, mens det kostede 210 øre at telefonere i 3 minutter. Dengang var der flere daglige omdelinger, og man kunne være sikker på, at et brev var fremme indenfor et døgn, mens man ikke bare kunne tage telefonen og ringe. Man måtte regne med en ventetid for at få en telefonsamtale igennem, og man måtte bevæge sig ned på telegrafstationen for at ringe.

I dag koster det 2,50 kr. at sende et brev og 2,40 kr. at telefonere i 3 minutter mellem København og Ålborg – om aftenen endda kun 1,20 kr. – og alle har fået telefon og kan normalt regne med uden videre at få en samtale igennem uden ventetid.

Dansk Postforbund – din organisation

Fagbevægelsens grundidé er: »Først når alle vil forene, når hver enkelt frem«. Derfor er Dansk Postforbund din organisation. Gennem fællesskabet skal dine mål forfølges. Forudsætningen for både fortidens og fremtidens kamp for medlemmernes vilkår er aktive og medlevende medlemmer.

Af forbundsformand AAGE ANDERSEN

Forbundets kursus og feriecenter i Rørvig, engang overklassens jagtslot, nu stedet hvor forbundets tillidsmænd og medlemmer lærer at gå med rank ryg og oprejst pande og at argumentere og forhandle med ledelsen.

Postfunktionærernes Fællesorganisations 1. kongres, 21.–23. februar 1909 i Studenterhuset, København. Dengang hed det iøvrigt ikke kongres, men repræsentantskabsmøde.

Forbundets nuværende formand, Aage Andersen.

Forbundets opståen og grundidé

Den fælles rod og sammenholdet er de fundamentale livsbetingelser for enhver faglig organisation. I Post- og Telegrafvæsenets funktionær- og håndværkergruppe har den fælles rod i arbejderklassen stukket dybt, og herfra er næringen kommet til det sammenhold, som for alvor blev grundfæstet den 16. august 1908 – Dansk Postforbunds stiftelsesdag.

Den dag oprettedes Postfunktionærernes Fællesorganisation, der i 1914 omdøbtes til Dansk Postforbund. Grundlaget var de to afdelinger Københavns Postbudeforening og Provinspostbudeforeningen, i 1911 kom Pakmesterforeningen (nu Jernbanepostforeningen) ind i forbundet og endelig i 1917 tilsluttede Landpostbudenes Centralforening sig forbundet. I 1930 optoges Teknikerforeningen i forbundet efter sammenslutningen af postvæsenet og telegrafvæsenet i 1927.

Fremsynede organisationsrepræsentanter indså dengang, at fællesskabet og sammenholdet var nøgleordene i kampen for de fælles mål om bedre arbejdsmæssige, sociale og demokratiske vilkår, som de eksisterende postforeninger havde.

Der var dengang i arbejderbevægelsens vorden – såvel i den herskende klasse som i P & T's ledelse meget lidt forståelse for organisationstanken, og de processer som satte gang i det hele virkede under så vanskelige forhold, at vi i dag har svært ved at forstå det, og man fyldes naturligt med æresfrygt ved tanken om det, som disse pionerer udførte.

Men såvel ved Dansk Postforbunds 25 års jubilæum i 1933 som ved 50 års jubilæet i 1958 er forbundets stiftelse og historie blevet beskrevet på så udmærket vis, at en tilsvarende beskrivelse her blot ville blive gentagelser.

Jeg har derfor valgt at beskrive nogle sider af Dansk Postforbunds virke, som medlemmerne måske ikke skænker mange tanker i det daglige, men som er med til at præge vilkårene i hverdagen for os alle, og som derfor siger noget om, hvad medlemskabet af Dansk Postforbund betyder. Det er på ingen måde en fuldstændig eller historisk beskrivelse af de mange opgaver inden for Dansk Postforbunds virkeområde gennem de forløbne 75 år, men mere et forsøg på at kaste et lys – omend kun i glimt – over store og mangesidede indsatser, som er gjort i Dansk Postforbund.

Den grundlæggende idé i fagbevægelsen om at »først når alle vil forene, når hver enkelt frem« – udtrykker på bedste vis, at det er den enkeltes mål, der kan nås gennem fællesskabet.

Derfor er Dansk Postforbund din organisation – og herigennem skal dine mål efterstræbes.

De faglige opgaver

Dansk Postforbunds formålsparagraf er ret vidtfavnende, hvilket kan ses af, at forbundet skal »varetage samtlige medlemmers stands- og fællesinteresser på såvel tjenstlige som andre områder«.

§ 2.

Dansk Postforbund har til opgave:

at varetage samtlige medlemmers stands- og fællesinteresser på såvel tjenstlige som andre områder,

at søge løn-, arbejds- og pensionsvilkår forbedrede i forhold til medansatte i etaten eller i andre etater,

at tilsikre sine medlemmer støtte i sådanne tilfælde, hvor et medlem afskediges eller på anden måde forfølges for sin virksomhed i forbundets tjeneste,

at virke for, at god forståelse og godt samarbejde finder sted mellem ansatte i etaten,

at oprette en gruppelivsordning for forbundets medlemmer,

at etablere en konfliktfond til styrkelse af forbundets reserver og for at tilvejebringe dækning for økonomiske behov i forbindelse med aktiviteter besluttet af hovedbestyrelsen.

Dansk Postforbunds formålsparagraf.

Heri ligger en klar erkendelse af, at den faglige organisation ikke alene skal øve indflydelse på og træffe aftaler om løn-, arbejds- og pensionsvilkår, som tilsammen udgør medlemmernes levevilkår.

For Dansk Postforbund har disse opgaver været søgt løst gennem aktiv støtte til en samfundspolitik, der bygger på og fremmer solidaritets- og fællesskabsfølelsen.

Forbundets interne virksomhed, oplysningsarbejdet, de interne uddannelser, miljøarbejdet, de kulturelle aktiviteter og meget andet er noget, der ikke kan gøres op i kroner og ører. Men det er lige så væsentlige faktorer som selve lønnen, når det handler om at forbedre medlemmernes leve- og arbejdsvilkår. Opgaven med at bidrage til øget trivsel og tryghed på arbejdspladsen og i hverdagen er således også en væsentlig ledetråd i forbundet.

Derfor har vi inden for de seneste år udvidet forbundets virke med understøttelse og forsikringsvirksomhed gennem medvirken til oprettelse af en arbejdsløshedskasse og tegning af en gruppelivsforsikring for medlemmerne.

Dansk Postforbunds plads i fagbevægelsen

Dansk fagbevægelse bygger på de demokratiske principper, som muliggør en forening af den enkeltes interesser

Dansk Postforbunds formand Aage Andersen taler på LOs repræsentantskabsmøde 1980.

med fællesskabets. Tidligt forstod dansk fagbevægelse, at en fælles front var midlet i kampen mod bedre vilkår. En kamp som har krævet stor mod og modstandskraft hos de første ledere, men deres indsats har båret frugt, så vi i dag kan glæde os over en af de bedst udviklede og sammentømrede fagbevægelser i verden.

Også for Dansk Postforbund var samhørigheden med den øvrige del af dansk fagbevægelse klar, og i 1935 blev forbundet tilsluttet »De samvirkende Fagforbund« – det senere LO. Det er lykkedes at vinde gehør for mange af Dansk Postforbunds synspunkter i LO, og Dansk Postforbund har efterhånden opnået en stærk placering i LO.

Herigennem er forbundet sikret en indflydelse, som ikke begrænser sig til løn- og arbejdsvilkår, men som indebærer en stor samfundsmæssig indflydelse. Den bro, som vi her i Danmark har kunnet bygge mellem den faglige og politiske arbejderbevægelse, har sikret medlemmerne en forbedring i levevilkår og sociale vilkår, som er temmelig enestående, og som man i andre lande forgæves har søgt opnået gennem bitre – og i visse tilfælde blodige kampe.

Fagbevægelsens og Socialdemokratiets forenede bestræbelser på via overenskomster og lovgivning at forbedre samfundsforholdene har ført til store reformer. Fra de seneste år er dette kommet til udtryk gennem dagpengere-

formen, arbejdsformidlingen, EFG-uddannelserne, miljølovgivning, Lønmodtagernes garantifond, Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) samt efterlønsordningen. De mange store reformer skabt i fællesskabet mellem fagbevægelsen og Socialdemokratiet på social-, sundheds- og ikke mindst undervisningsområdet sættes klart i relief i en tid, hvor borgerlige kræfter og en borgerlig regering vil løse den økonomiske krise med asociale nedskæringer på de samme områder.

I forhandlingsmønstret inden for statstjenestemandsområdet er det også lykkedes at skabe en fremtrædende plads for Dansk Postforbunds medlemmer. Det sker gennem forbundets plads i Statstjenestemændenes Centralorganisation I (CO I) og herfra gennem CO I's plads i Tjenestemændenes Fællesudvalg (TFU). TFU forhandler direkte med finansministeren om de løn- og ansættelsesvilkår, der skal gælde for hele statstjenestemandsområdet.

Igennem de seneste 25 år har der været en stærkt øget internationalisering. Samhandelen og samvirket over grænserne er nu så stor, at mange problemer kun kan løses effektivt gennem internationalt samarbejde. Dansk Postforbunds medlemskab af Nordisk Postmands Union (NPU) og Post-, og Telegraf- og Telefon International (PTTI) sikrer vor deltagelse og medvirken ved løsning af de mange problemer, som vi har fælles med kolleger i andre lande. Mange fremskridt på faglige og arbejdsmæssige områder er opnået gennem internationale løsninger, og vi har høstet god viden og erfaring gennem vore udenlandske kollegers kamp med problemer, som vi også støder på herhjemme, f.eks. privatisering af post- og teletjenesterne, arbejdsmiljøforhold og nedslidningsproblemer i de fysisk belastede arbejdsområder.

Det internationale faglige arbejde kan forhåbentlig bidrage til øget politisk forståelse landene imellem, og vi har også herigennem søgt at lægge et pres på regeringer i lande, hvor vore arbejdskolleger undertrykkes i det faglige arbejde.

Tillidsmændene

Hvis man billedligt talt ser Dansk Postforbund som en levende organisme, da er tillidsmændene organismens blodårer. Tillidsmandsinstitutionen er alfa og omega for Dansk Postforbund, og derfor er det en stor tilfredsstillelse, at det gennem årene har været muligt at rekruttere så mange gode tillidsmænd blandt forbundets medlemsskare, som tilfældet har været. Vore tillidsmænd har nydt stor respekt ikke bare på grund af deres store faglige indsigt, men også gennem deres interesse og evner for at løse menneskelige problemer.

Tillidsmændenes faglige indsats kan man sagtens få øje på, derimod er man måske tilbøjelig til ikke at huske på de sociale opgaver, som forbundets tillidsmandskorps har påtaget sig. Dybest set er det nok en sådan hjælp og det kammeratlige samvær mellem arbejdskolleger, der skaber den bedste grobund for

Dansk Postforbunds delegation med forbundsformand Aage Andersen i spidsen (t.h.) til PTTI's Europakongres 1982 i Wien.

det fællesskab, som organisationen bygger på. Mange chefer i Post- og Telegrafvæsenet har erfaret, hvilken styrke der ligger i at løse arbejdspladsens problemer i et snævert samarbejde med tillidsmanden.

At vore tillidsmænd har haft gavn af den menneskelige skoling og personlige udvikling, som tillidsmandsjobbet indebærer, vidner mange tillidsposter i politiske partier om. Her har Dansk Postforbunds tillidsrepræsentanter vundet anerkendelse for en solid og saglig indsats – altid ihukommende, at deres ståsted var blandt medlemmerne i Dansk Postforbund.

Uddannelsen af tillidsmændene har altid i Dansk Postforbund haft højeste prioritet. Det er derfor en glæde at kunne konstatere, at »investeringerne« på dette område har båret frugt. Næst efter den samlede medlemsskares faglige engagement består en fagorganisations styrke netop i et veluddannet tillidsmandskorps.

Oplysningsvirksomheden

Betydningen af oplysningsvirksomheden er allerede antydet i det foregående. Det er næppe for meget sagt, at oplysningsarbejdet er grundlaget og forudsætningen for et positivt resultat af al organisationsarbejde.

Uddannelses- og oplysningsvirksomheden indtager en særdeles fremtrædende plads i forbundets virke. Hvert år henter hundredvis af medlemmer ballast til det faglige arbejde på kurser som dette.

Organiseringen af oplysningsarbejdet i Dansk Postforbund kom ret sent igang. Faktisk først efter dannelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund (AOF), som Dansk Postforbund tilsluttede sig i 1925, kom der gang i oplysningsarbejdet, i første omgang på energiske tillidsmænds indsats. Men det må fremhæves, at oplysningsarbejdet siden har haft en særdeles fremtrædende plads i Dansk Postforbunds samlede virke.

Filosofien bag dette arbejde har været, at organisationens formål ikke kunne opfyldes ved blot at arbejde for forbedrede lønvilkår for medlemmerne, der fordredes en faglig og kulturel dannelse, som dels kunne lære medlemmerne at indse nødvendigheden af at slutte sig sammen i den faglige organisation, dels kunne give medlemmerne bedre indsigt i samfundsspørgsmål.

Oplysningsarbejdet har været vidtspændende; fra aftenskole- og kursusundervisning i de grundlæggende skolefag over studiekredsarbejde og foredrag til film-, teater- og kunstarrangementer. Endvidere har oplysningsarbejdet ført til udveksling af kurser på nordisk plan samt mange studierejser.

De senere års mange uddannelsestilbud har ikke gjort oplysningsarbejdet mindre påkrævet – tværtimod er kravene til oplysningsarrangementerne skærpede.

Det er næppe for meget sagt, at oplysningsarbejdet – herunder tillidsmands-

uddannelserne som er et helt kapitel for sig - har været og er et flagskib for Dansk Postforbund. I en tid hvor der stilles stadig større krav til organisationsrepræsentanternes viden og indsigt har det været muligt for os at indsætte velkvalificerede tillidsrepræsentanter i alle de sammenhænge og opgaver, som organisationen involveres i.

I 1975 blev der skabt mere ideelle rammer om DPF's kursus- og oplysningsvirksomhed, idet kursus og feriecentret i Rørvig blev taget i brug.

Det var en hjertesag for Dansk Postforbund, som ved indvielsen den 11. februar 1975 var blevet en realitet. Hermed var opnået to væsentlige formål:

Forbundet havde fået et egnet kursuscenter til brug ved den voksende kursusaktivitet, og samtidig var der skabt et feriecenter til brug for forbundets medlemmer og pensionister.

Den gamle hovedbygning var oprindeligt et jagtslot, men blev overtaget af en række københavnske kolleger omkring 1910, hvor de købte ejendommen og 8 tønder land for 8.000 kr. Selve byggeriet holdt sig inden for et budget på 5 mio. kr.

Siden indvielsen for blot 8 år siden har mange af forbundets medlemmer stiftet bekendtskab med livet i Rørvig, og oplevelserne herfra er så talrige, at det i sig selv kunne fylde en bog. Skal der nævnes et enkelt blandt mange karakteristiske træk ved livet i Rørvig må det være den glæde, hvormed medlemmerne samles om morgensangen. Mange sange fra Arbejdersangbogen har lydt festligt ud gennem vinduerne fra den store foredragssal.

En af de mest populære gennem årene har været »Postsangen«, som i lighed med andre »forbundssange« af helt uforståelige grunde ikke kom med i den reviderede udgave af Arbejdersangbogen.

Postsang

Musik: C. C. Olsen, Aarhus.

Naar Morgenen tænder sit glimtende Gry,
saa spænder vi Remmen og ta'r fat paany;
er Posten i Orden, hvad gør det vel saa,
om Frakken er rød eller blaa?
Lad Blæsten kun svøbe mellem Bakkedrag,
lad Sneen kun hvirvle over Isens Lag.
Vi kender vor Rute - sæt Foden i Gang!
Nu hører vi Posthornets Klang.

Vi kommer med Budskab fra Arbejdets Dag
- den sindige Stræben og de stærke Slag -
fra Fremskridtets Sejre og Modgangens Tryk,
- den Byrde, vi har paa vor Ryg!
Lad Gaden kun hedes under Solens Brand,
lad Vejen kun dampe som en Sky af Sand,
Vi kender vor Rute - sæt Foden i Gang!
Nu hører vi Posthornets Klang.

I Hverdagens Slid og til Højtidens Fest
- i Majmaaneds Sol og i Oktobers Blæst -
der ventes med Haab under Hjemmenes Tag:
Hvad bringer vel Posten i Dag?
Er Tagkamrets Trappe sejg at slide paa,
er Vejen end knudret langs med Kær og Aa,
Vi kender vor Rute - sæt Foden i Gang!
Nu hører vi Posthornets Klang.

Joachim Kattrup.

Løn- og arbejdsvilkår

Som nævnt indledningsvis har det med dette strejftog gennem forbundets opgaver været tanken også at fremhæve nogle sider i opgaveområdet, som måske ikke er så iøjnefaldende som organisationens indsats for at forbedre løn- og arbejdsvilkår. Men selvfølgelig har netop opgaverne med medlemmernes løn- og arbejdsvilkår en central placering i forbundets virke.

Der er gennem årene opnået en lønfremgang for Dansk Postforbunds medlemmer, som ikke kan beskrives retfærdigt ved blot at opstille en række procentstigninger. Der er tale om et reelt niveauskift i medlemmernes lønforhold ved sammenligninger mellem nuværende lønninger og blot en snes år tilbage. En lønfremgang som har betydet helt ændrede levevilkår for flertallet af vore medlemmer og en fremgang, som er opnået gennem en bevidst faglig indsats.

Størst grund til glæde påkalder resultatet af den solidariske lønpolitik sig. Næppe nogen steder inden for andre overenskomstområder kan der fremvises så markante resultater af en solidarisk lønpolitik, som det er tilfældet for forbundets medlemmer.

Også arbejdsvilkårene er blevet stærkt forbedrede set over en periode. Nedsat arbejdstid, længere ferie, frihed for arbejde på ubekvemme tidspunkter o.s.v. er resultater, som har givet mulighed for et fritidsliv – et begreb man ikke kendte ved organisationens dannelse.

Hertil kommer, at medlemmernes mulighed for en god alderdom er forbedret gennem adgang til førtidspension og bedre pensionsforhold i det hele taget.

I en tid med økonomisk krise og nedskæring på næsten alle offentlige områder kan det være vanskeligt at få øje på muligheder for nye forbedringer på løn- og arbejdsvilkårene. Det giver store udfordringer til organisationerne – og ikke mindst til en organisation som Dansk Postforbund, der nok kan siges at have været foregangsmænd på nogle områder. De seneste to overenskomstresultater har vist, at det kan lykkes at finde en vej frem – omend de to resultater og baggrunden for dem har været vidt forskellige.

Feriefonden

Den længere ferie har forstærket søgningen efter gode og rekreative feriesteder. Dansk Postforbunds feriehuse har derfor gennem årene dannet rammerne for mange vellykkede ferieophold for forbundets medlemmer. Feriehusene er efterhånden udbygget og moderniseret, så medlemmerne og deres familier virkelig kan nyde ferien i de naturskønne områder, som feriehusene er placeret i.

Begyndelsen til de i dag eksisterende ferieboliger blev gjort i 1953, hvor forbundet lejede en funktionærbolig af P & T ved Blåvand. Her var der 2 lejligheder og antallet af ferieboliger udvidedes i de næstfølgende år med feriehuse på Fanø, ved Grenå, Møn og Høve på Sjælland.

Feriehuse i Rørvig.

Midlerne til feriefonden kom bl.a. fra udgivelsen af »Juleposten«, som mange ældre medlemmer sikkert stadig har gemt eksemplarer af.

Fremtiden

Hvordan vil Dansk Postforbund se ud ved 100 års jubilæet. Det er et spændende spørgsmål med sikkert lige så mange svar, som vi er medlemmer.

Nogle af svarene vil tage udgangspunkt i, at der på grund af ny teknologi vil være helt andre – måske færre – arbejdsopgaver til Dansk Postforbunds medlemmer til den tid. Andre svar vil bygge på, at kommunikationen såvel den elektroniske som den papirbaserede vil udvikle sig, og at det derfor vil være en opgave og udfordring for Dansk Postforbund at sikre medlemmerne en indflydelse på denne udvikling. Set i et historisk perspektiv er der også inden for vort område sket store omvæltninger, og når de ikke har været oplevet som dramatiske ændringer, må det nok i nogen grad tilskrives fremsynede organisationsrepræsentanter, der har forstået at varetage medlemmernes tarv på en måde, så vi har fået en glidende udvikling uden de store pludselige spring. Det må fortsat være organisationens opgave at bidrage til en glidende udvikling, hvis konsekvenserne til stadighed kan være klarlagt for medlemmerne.

Selve organisationsmønstret vil formentlig blive præget af to udviklinger – som umiddelbart kan forekomme modstridende. Vi vil opleve en fagbevægelse, der i stadig stigende grad arbejder mod enhedsorganisationer, og vi vil møde krav fra medlemmerne om decentralisering og nærdemokrati i mindre enheder.

Disse to udviklinger behøver imidlertid ikke at være modstridende. Udgangspunktet for alt organisationsvirke vil stadig være fællesskabet omkring arbejdspladsen. Mennesket er et socialt væsen, som bedst trives i overskuelige grupper, hvor man kan få et mere personligt forhold til hinanden. Det er jo også den grundlæggende betingelse for en samhørighed og fællesskabsfølelse. De regionale og kredsvise overbygninger vil få til opgave at yde god og hurtig service til de lokale klubber – sådan som det vel for øvrigt også er tilfældet i dag. Og her vil man skulle løse de fælles faglige problemer for vedkommende område. Det er endelig herigennem der skal sikres en hurtig og let adgang til afdeling

Dansk Postforbunds hovedbestyrelse foran kursus og feriecentret i Rørvig juni 1983. Fra venstre på jorden ses: Henning Petersen, DPF, Jens Christiansen, JPF, Kristian Albæk, TF, Jacob Christiansen, KPF, Svend Aage Nielsen, PPF, Johan Overgaard, DPF, K. K. Simonsen, LCF, Ejvind Christensen, JPF, Elo Jensen, DPF, E. W. Julsgaard, TF, John Weygaard, TF, Oscar Ebbesen, JPF, Hans Bundgaard, KPF, Frede Mørk Andersen, LCF, Aage Andersen, DPF, Arne Hvass, KPF, Hugo Andersen, KPF, Jan Svendsen, KPF, Arne Madsen, LCF, Axel V. Jensen, LCF, Arne Sørensen, DPF, Palle Juliussen, DPF, Henning Jørgensen, KPF, Carl Gustafson, DPF, Willy Sørensen, PPF. Bageste række: Bent Fruerled, PPF, K. E. Kloster, PPF, Martin Diederichsen, LCF, K. K. Jensen, LCF, Martin Pedersen, PPF, Jørgen Ebbesen, PPF, Flemming Bolding, DPF.

eller forbund, som har til opgave at koordinere de problemer og opgaver, der vedrører hele standen.

Mange spørgsmål af betydning for hele standen behandles i centralorganisationen. Det er derfor af stor betydning at sikre Dansk Postforbund en indflydelse i behandlingen af de centrale spørgsmål. Grundlaget herfor må sikres gennem udbygning af det organisatoriske fællesskab med de øvrige medlemmer i Statstjenestemændenes Centralorganisation I. Herved skabes der også mulighed for en bedre udnyttelse af den faglige ekspertise, som vi alle har behov for at betjene os af.

Det er mit håb for Dansk Postforbund og for alle medlemmerne, at det kan lykkes at få udbygget fællesskabet med vore kolleger i de beslægtede organisationer, så den fælles platform for løsningen af standens problemer bliver styrket.

Den røde tråd i vor organisations videre udvikling må være at sikre en opbygning, der fremmer og støtter en aktiv og medlevende medlemsskare. Det er forudsætningen for en fortsat kamp for medlemmernes vilkår og fælles interesser. Det er fundamentet, hvorpå Dansk Postforbund som led i den samlede fagbevægelse skal kæmpe for bedre arbejdsmiljø, fortsat ansættelsestryghed og øget indsats for et samfundspolitisk helhedssyn, der omfatter lønmodtagerens hele livsforløb.

DANSK POSTFORBUND 75 ÅR

ISBN 87-558-1448-0-4